Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Lausuntopyyntö

UUDELY/708/07.01/2011

22.3.2012

HELSINGIN KAUPUNGIN KIRJAAMO
HELSINGFORS STADS REGISTRATORSKONTOR
Saapunut/Inkommit
27. 03. 2012
Dnro/Dnr HEL 2011-005347
Tehtäväluokka 10 03 10
Uppgiftsklass

Helsingin kaupunki
Kirjaamo
Kaupunginhallitus
PL 10
00099 Helsingin kaupunki

Vastinepyyntö Kumpula-seura ry:n suojeluesityksestä Kumpulan kartanon alueen suojelemiseksi rakennusperinnön suojelusta annetun lain LaRs (498/2010) perusteella sekä Museoviraston lausunnosta (052/600/2011)

Kumpula-seura ry on tehnyt 12.8.2011 esityksen Helsingin kaupungissa, Kumpulan kaupunginosassa sijaitsevan Kumpulan kartanon alueen suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) säännösten nojalla.

Museovirasto on antanut suojeluesityksestä lausunnon 16.3.2012

ELY-keskus pyytää Helsingin kaupungin lausuntoa mainitusta suojeluesityksestä sekä liitteenä olevasta Museoviraston lausunnosta suojelumääräyksiksi.

Rakennusperinnön suojelusta annetun lain (498/2010) 7§:n mukaan viereisen kiinteistön omistajalle ja haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Suojeluesityksen alue rajautuu Helsingin kaupungin omistamiin kiinteistöihin 91-410-1-5 ja 91-410-2-13. ELY-keskus varaa tässä yhteydessä Helsingin kaupungille tilaisuuden tulla kuulluksi.

Lausunto tulisi antaa 30.4.2012 mennessä

Asiakirjat tulee palauttaa.

Ylitarkastaja Henrik Wager

Asiaa hoitaa Henrik Wager, puh. 040 488 1669

LIITTEET Suojeluesitys ja Museoviraston lausunto

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
Kutsunumero 020 636 0070 Asemapäällikönkatu 14 PL 36
www.ely-keskus.fi/uusimaa 00520 Helsinki 00521 Helsinki

UUDENMAAN ELINKEINO- LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Asemapäällikönkatu 14

00520 HELSINKI

Uudenmaan ELY - keskus
ELY - centralen i Nyland
18 -08- 2011
UUDELY/ 708/07.01/2011

ESITYS

KUMPULAN KARTANON ALUEEN SUOJELEMISEKSI

Esitys Helsingin kaupungissa, Kumpulan kaupunginosassa (24) sijaitsevan **Kumpulan kartanon alueen** suojelemiseksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain LaRS, 498/2010 vp perusteella

Esityksen tekijä: Kumpula-seura ry

Uudenmaan ELY - keskus
ELY - centralen i Nyland
18 -08- 2011

Kumpula-Seura ry
c/o Ulla Agopov
Limingantie 24
00560 Helsinki

Saate

18.8.2011

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Asemapäällikönkatu 14
00520 Helsinki

Arvoisa vastaanottaja,

Lähetämme ohessa esityksemme Vallilan ja Kumpulan kaupunginosissa sijaitsevan nk. Vallilan laakson suojelemiseksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (LaRS, 498/2010) perusteella.

Vaikka esitys jätetään ainoastaan Kumpula-seuran nimissä, myös muut alueen toimijat (kuten Vallilan siirtolapuutarhayhdistys, alueen naapureina olevat asunto-osakeyhtiöt, naapurikaupunginosien yhdistykset, yms. toimijat) ovat valmiita tukemaan suojeluhanketta.

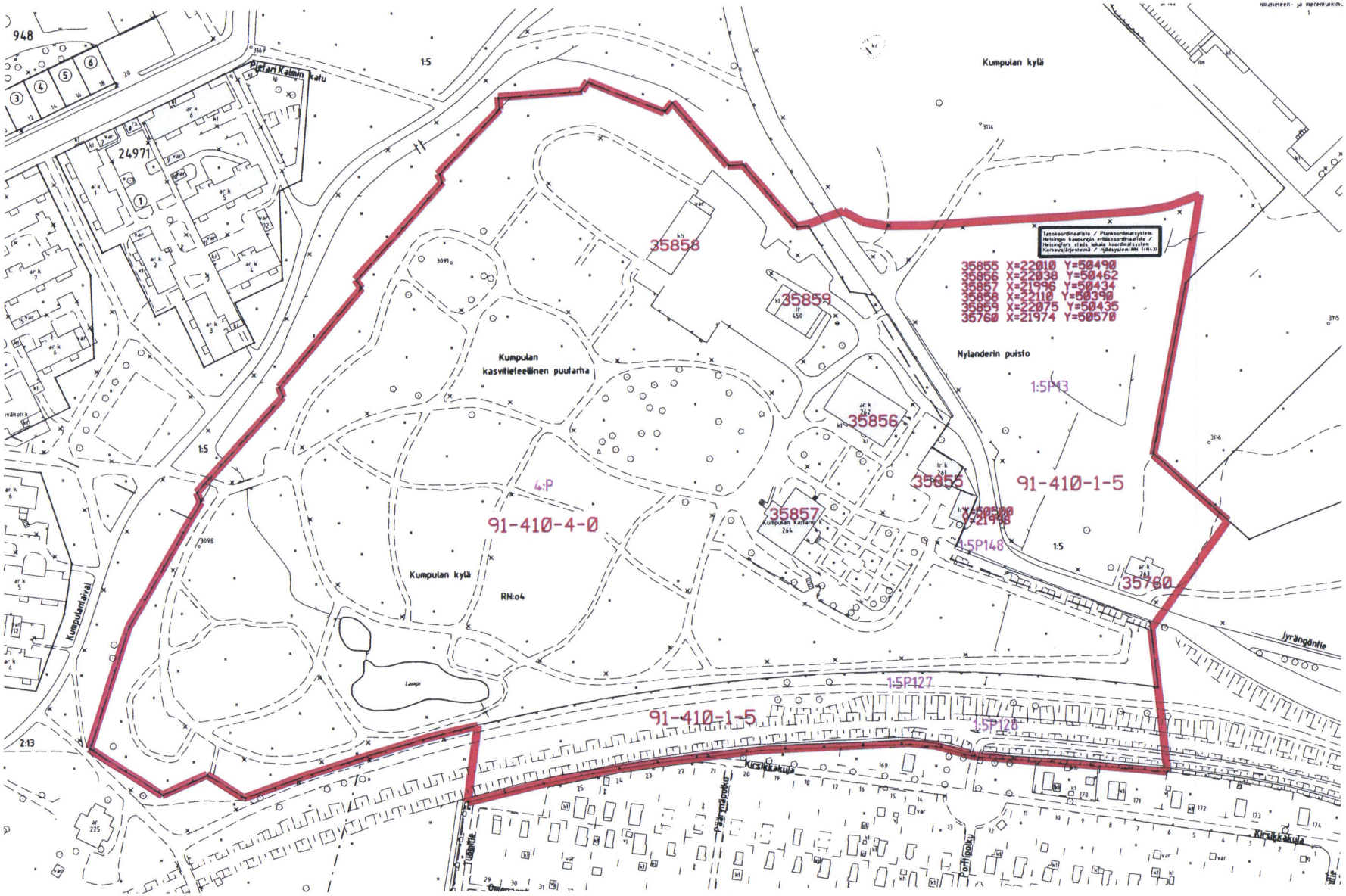
Varsinaisen hakemusaineiston lisäksi liitämme arkkitehti Olli Hakasen laatiman aineiston, jossa esitellään mahdollisuuksia toteuttaa riittävän nopea joukkoliikenneyhteys olemassa olevaa katuverkkoa käyttäen sekä muuntaa entisen satamaradan pohja nopeaksi ja turvalliseksi kevyen liikenteen väyläksi.

Huomautamme vielä, että liite 5, joka puuttuu aineistosta, toimitetaan myöhemmin.

Toimitamme mielellämme lisätietoja, mikäli ely-keskus niitä tarvitsee.

Lisätietoja antavat seuraavat työryhmämme jäsenet:

Ulla Agopov (ulla.agopov@nbl.fi, 050 5735 923)
Ulla Neuvonen (ulla.neuvonen@gmail.com, 050 587 8527)
Heikki Pyykkö (heikki.pyykko@kolumbus.fi, 0400 417 204), alkaen 28.8.2011

35858
35859
35856
35855
35857
35760
91-410-4-0
91-410-1-5
91-410-1-5
4:P
1:5P43
1:5P148
1:5P127
1:5P126
Kumpulan kylä
Kumpulan kasvitieteellinen puutarha
Nylanderin puisto
RN:o4
Kumpulantie
Kirsikkakuja
Pyhäjoentie
Iyrängöntie
35855 X=22010 Y=50490
35856 X=22038 Y=50462
35857 X=21996 Y=50434
35858 X=22110 Y=50390
35859 X=22075 Y=50435
35760 X=21974 Y=50570

Uudenmaan ELY - keskus
ELY - centralen i Nyland
30 -09- 2011
UUDELY/

Helsingin maistraatti **REKISTERIOTE** 1(2)

23.09.2011

Rekisterinumero: 135.833

OTE YHDISTYSREKISTERISTÄ

Ote annettu: 23.09.2011

HELSINGIN MAISTRAATTI MAGISTRATEN I HELSINGFORS

VOIMASSAOLON ALKU: 09.06.2010

NIMI
Kumpula-seura r.y.

KOTIPAIKKA
Helsinki

OSOITE
Kytökarhia-Agopov Ulla-Maritta
Limingantie 24
00560 Helsinki

REKISTERINUMERO
135.833

MERKITTY REKISTERIIN
20.08.1982

NIMENKIRJOITUSTAPA (Rekisteröity 23.03.1998)
Seuran nimen kirjoittavat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri kaksi yhdessä.

SÄÄNTÖMÄÄRÄISET NIMENKIRJOITTAJAT (Rekisteröity 03.05.2007)

Puheenjohtaja Kytökarhia-Agopov Ulla-Maritta, Helsinki
Varapuheenjohtaja Neuvonen Ulla-Marja Ilona, Helsinki
Sihteeri Laaksonen Ann-Louise Maria, Helsinki

Helsingin maistraatti PL 309 00181 HELSINKI puhelin 071 87 30191 faxi 071 87 31191 www.maistraatti.fi

23.09.2011

SÄÄNTÖMUUTOS (Rekisteröity 09.06.2010)
Hyväksytty sääntöjen 2 § muutos.

HENKILÖTIEDOT
Kytökarhia-Agopov Ulla-Maritta, Limingantie 24, 00560 Helsinki
Laaksonen Ann-Louise Maria, Väinö Auerin katu 7 H 93, 00560 Helsinki
Neuvonen Ulla-Marja Ilona, Limingantie 56, 00560 Helsinki

NIMIHISTORIA
25.05.1981 -
Kumpula-seura r.y.

HELSINGIN MAISTRAATTI MAGISTRATEN I HELSINGFORS

Nimenkirjoittajien osoitetiedot on tulostettu väestötietojärjestelmästä.

MAKSUPERUSTELAKI 13,00 €

Otteen oikeaksi todistaa:
Helsingin maistraatissa
23/9 2011
maksu
13 €

TARJA MÄKELÄ
toimistosihteeri
byråsekreterare

K I I N T E I S T Ö T I E T O J Ä R J E S T E L M Ä

LAINHUUTOTODISTUS

19.9.2011

KIINTEISTÖTUNNUS: 91-410-4-0

KUNTA	HELSINKI / 91	
KYLÄ	KUMPULA / 410	
RN:O	4:0	
NIMI	TARHAKUMPU	
	REKISTERÖITY	6.2.1990
	MAAPINTA-ALA	5,9734 hehtaaria
	MUODOSTUNUT	91-410-1-0
		91-410-2-0

26.1.2010 / 1182 LAINHUUTO

1/1 Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy - Helsingfors Universitetsfastigheter Ab
2267512-1

Apporttiomaisuuden luovutuskirja ja sopimus 15.12.2009. Luovutettavan omaisuuden arvo 298.911.195,81 EUR osa

Todistuksesta käyvät ilmi ainakin kaikki ne hakemukset, jotka ovat saapuneet kirjaamisviranomaiselle todistuksen päiväystä edeltävänä arkipäivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Todistusmaksu 20 EUR

ELSINGIN KAUPUNKI
IINTEISTÖVIRASTO
KAUPUNKIMITTAUSOSASTO
19. 09. 2011

arni
ailija

K I I N T E I S T Ö T I E T O J Ä R J E S T E L M Ä

LAINHUUTOTODISTUS

19.9.2011

KIINTEISTÖTUNNUS: 91-410-1-5

KUNTA HELSINKI / 91
KYLÄ KUMPULA / 410
RN:O 1:5
NIMI WIKSBERG
REKISTERÖITY 6.2.1990
MAAPINTA-ALA 45,6624 hehtaaria
MUODOSTUNUT 91-410-1-0
KIINTEISTÖSTÄ 91-410-1-5 ON MUODOSTETTU TONTTEJA

KIINTEISTÖLLÄ SIJAITSEVAT MÄÄRÄALAT
91-410-1-5-M606 5.1.2010 , 91-410-1-5-M608 3.3.2010

3.5.1990 / 295 SELVENNYSLAINHUUTO

1/1 Helsingin kaupunki

Hakijalla kiinnekirja 8.2.1896 tilaan 91-410-1-0,
josta tila muodostuu.

Rekisteriyksiköllä sijaitsevan määräalan lainhuuto:

MÄÄRÄALA 91-410-1-5-M606

10.3.2010 / 3304 LAINHUUTO

1/1 Kiinteistö Oy Sompasaaren Tukoeka
0631181-1

Kauppa 31.12.2009 10.038.557 EUR (osa)
Luovuttaja: Helsingin kaupunki

MÄÄRÄALA 91-410-1-5-M608

5.3.2010 / 3089 LAINHUUTO

1/1 Helsingin kaupunki
0201256-6

Todistusmaksu 20 EUR

Erja Saarni
toimistovirkailija

N KAUPUNKI
KIINTEISTÖVIRASTO
KAUPUNKIMITTAUSOSASTO
19. 09. 2011

Vaihto 24.2.2010
Luovuttaja: Helsingin seurakuntayhtymä

HUUDATTAMATTOMAT LUOVUTUKSET

Rekisteriyksiköllä sijaitsevan määräalan huudattamaton luovutus:

MÄÄRÄALA Määräalatunnus puuttuu

LUOVUTUSTUNNUS: L2008-126139

1/1 Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma

Esisopimus 29.4.2008
Saantomies: Helsingin Kaupunki

Rekisteriyksikön huudattamaton luovutus:

LUOVUTUSTUNNUS: L2007-183533

1/1 Helsingin seurakuntayhtymä
0201242-7

Esisopimus 12.12.2007
Saantomies: Helsingin Kaupunki

LUOVUTUSTUNNUS: L2010-107273

Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy
2267512-1

Apportti 15.12.2009 298.911.195 EUR
Saantomies: Suomen valtio/ Senaatti kiinteistöt

Todistukseen tulostuvat myös huudattamattomat luovutukset. Luovutukset kirjautuvat julkisten kaupanvahvistajien kiinteistönluovutusilmoitusten perusteella, eikä kirjautuminen edellytä luovutuksen oikeellisuuden tutkimista.

Todistuksesta käyvät ilmi ainakin kaikki ne hakemukset, jotka ovat saapuneet kirjaamisviranomaiselle todistuksen päiväystä edeltävänä arkipäivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

1. SUOJELUESITYS

UUDENMAAN ELINKEINO- LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUKSELLE

Kumpula-seura ry esittää Helsingin kaupungissa, Kumpulan kaupunginosassa (24) sijaitsevan kulttuurihistoriallisesti arvokkaan **Kumpulan kartanon alueen** suojelemista jäljempänä esitetyin perustein rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain LaRS, 498/2010 vp (tässä: erityislaki) perusteella.

Helsingissä, 12. päivänä elokuuta 2011

Kumpula-seura ry

Ulla Agopov, puheenjohtaja

1. SUOJELUESITYS

UUDENMAAN ELINKEINO- LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUKSELLE

Kumpula-seura ry esittää Helsingin kaupungissa, Kumpulan kaupunginosassa (24) sijaitsevan kulttuurihistoriallisesti arvokkaan **Kumpulan kartanon alueen** suojelemista jäljempänä esitetyin perustein rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain LaRS, 498/2010 vp (tässä: erityislaki) perusteella.

Helsingissä, 30. päivänä syyskuuta 2011

.....	.....
Kumpula-seura ry	Kumpula-seura ry
Ulla Agopov, puheenjohtaja	Ulla Neuvonen, varapuheenjohtaja

SISÄLTÖ

1. SUOJELUESITYS

2. SUOJELUESITYKSEN TEKIJÄ

3. SUOJELUESITYKSEN KOHDE JA SUOJELUN TAVOITTEET

4. SUOJELUN KRITEERIT

5. ERITYISLAIN SOVELTAMINEN ASEMAKAAVA-ALUEELLA

5.1 VALTAKUNNALLINEN MERKITYS

5.1.1 Kohteella on valtakunnallista merkitystä sekä rakennushistorian että rakennustaiteen kannalta

5.1.2 Kohteella on valtakunnallista merkitystä erityisten ympäristöarvojen kannalta

5.1.3 Kohteella on valtakunnallista merkitystä siihen liittyvien tapahtumien kannalta

5.2 ASEMAKAAVOITUSTILANNE

5.2.1 Kumpulan mäen osayleiskaava ja asemakaava 1987

5.2.2 Oikeusvaikutteisen yleiskaavan kaavamääräykset

5.2.3 Joukkoliikennekadun asemakaavasuunnitelma

6. SUOJELUESITYKSEN TARPEELLISUUS JA KIIREELLISYYS

7. TIIVISTELMÄ JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8. "KUMPULAN KARTANON LAAKSO - PERINTEIKÄS KULTTUURIYMPÄRISTÖ"[1]

LIITTEET

---

[1] Kohdassa 8, *Kumpulan kartanon laakso - perinteikäs kulttuuriympäristö,* käsitellään kartanon historiaa sekä kartanoon liittyviä henkilöitä Kumpula-seura ry:n tiedossa olevan materiaalin pohjalta.

2. SUOJELUESITYKSEN TEKIJÄ

Esityksen tekijä, Kumpula-seura ry, on vuonna 1981 perustettu, Helsingin Kumpulassa toimiva yhdistys, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen (liite 1).

Yhdyshenkilöt:

- Ulla Agopov, puheenjohtaja

<triticum.office@nbl.fi> gsm +358505735923

- Ulla Neuvonen, varapuheenjohtaja

<ulla.neuvonen@gmail.com> gsm +358505878527

3. SUOJELUESITYKSEN KOHDE JA SUOJELUN TAVOITTEET

Suojeluesityksen kohde on Helsingin kaupungissa, Kumpulan kaupunginosassa (24) sijaitseva Kumpulan kartanon alue, joka muodostuu liitteen 2 karttapiirroksen mukaisesti kolmesta osasta.

Alue C1[2] käsittää kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Kumpulan kartanon pihapiirin rakennuksineen. Alueella (n. 6 ha), jonka omistaa Suomen valtio, sijaitsee Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha. Alue on kaavoitettu vuonna 1987 kasvitieteelliseksi puutarhaksi. Kartanon päärakennus on kaavassa suojeltu merkinnällä sr-1 ja muut pihapiirin rakennukset merkinnällä sr-2.

Tässä esitetyn suojelun tavoitteena on suojella Kumpulan kartanon alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ja turvata samalla kartanon viljelyperinteitä jatkavalle yliopiston kasvitieteelliselle puutarhalle pysyvästi hyvät toimintaedellytykset.

Alue C2 käsittää kartanon koillispuolella sijaitsevan, Kumpulan mäen metsäisten kallioiden reunustaman ns. Nylanderin niityn, osan nykyistä Nylanderin puistoa. Alueen koko on n.1,5 ha ja sen omistaa Helsingin kaupunki. Edellä mainitussa vuodelta 1987 peräisin olevassa asemakaavassa on varaus alueen kautta kulkevalle joukkoliikenteen kadulle.

Siitepölytutkimusten mukaan alueella on ollut asutusta jo 900-luvulla. Helsingin kaupunginmuseo ei vielä ole suorittanut alueella tutkimuskaivauksia. Maan kohoamisen vuoksi asutus on siirtynyt vähitellen alemmaksi, kartanon nykyiselle paikalle. 1800-luvun lopun kartat (liitteet 3 ja 4) osoittavat, että alueella on tuolloin ollut kartanon talouspuutarhoja ja useita niihin liittyneitä rakennuksia. Eräiden rakennusten graniittiperustukset ovat edelleen näkyvissä. Alueen myöhemmän kauppapuutarhakäytön jäljiltä

---

[2] Kirjain C viittaa latinan sanaan *cultus*

maaperä on saastunutta. Kaupungin rakennusvirastossa on kuitenkin laadittu alueelle puistosuunnitelma.

Alueen kautta on satoja vuosia kulkenut kapea paikallistie nykyisen Jyrängöntien kohdalla. Myöhemmin Jyrängöntietä levennettiin, koska katua käytettiin Arabian tehtaiden tavaraliikenteeseen. Levennykset näkyvät maisemavaurioina.

Alueen suojelun tavoitteena on suojella Kumpulan kartanon alueen kulttuurihistoriallisia arvoja sallimalla alueelle ainoastaan kevyen liikenteen väylät ja huoltoajo kasvitieteelliseen puutarhaan.

Alue C3 käsittää kartanon etelänpuoleisen, Vallilan siirtolapuutarhan alueeseen rajautuvan kapean vihervyöhykkeen, pinta-alaltaan n. 0,9 ha, jonka omistaa Helsingin kaupunki. Alueella on puiston halki kulkeva kevyen liikenteen väylä, jonka rinnalta purettiin 1960-luvun alussa rakennettu satamarata vuonna 2009. Alueen leveys on keskimäärin 26 metriä ja se on kaavoittamaton.

Alueen suojelun tavoitteena on suojella Kumpulan kartanon alueen kulttuurihistoriallisia arvoja sallimalla alueelle ainoastaan kevyen liikenteen väylät ja huoltoajo kasvitieteelliseen puutarhaan.

4 SUOJELUN KRITEERIT

"Rakennusperinnön säilyttämiseksi voidaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai muutoin rakennettuja alueita, joilla on merkitystä

1) rakennushistorian, 2) rakennustaiteen, 3) rakennustekniikan, 4) erityisten ympäristöarvojen tai 5) rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta" (erityislain 3 §).

Kohteen merkittävyyden osoittamiseksi sen kulttuurihistorialliset ominaispiirteet on arvioitava ts. kohde on arvotettava. Arvottaminen perustuu kohteesta saatavaan tietoon. Merkittävyyden arviointikriteereitä on kuusi ja ne ovat (erityislain 8 §):

1) kohteen harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);

2) kohteen historiallinen tyypillisyys alueelle (tyypillisyys);

3) kohteena aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);

4) kohteen alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);

5) kohteen merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus); tai

6) alueen tai kohteen näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerrostuneisuus).

Kohde voidaan suojella, jos se on *valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä.*

5. ERITYISLAIN SOVELTAMINEN ASEMAKAAVA-ALUEELLA

Suojeluesitys perustuu kohteen suojelemiseen erityislailla po. lain 2 §:n *(Soveltamisala)* 3 momentin seuraavien kohtien perusteella:

1) kohteella on valtakunnallista merkitystä sekä

3) kohteen suojeluun tämän lain mukaisesti on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi

5.1 VALTAKUNNALLINEN MERKITYS

5.1.1 Kohteella on valtakunnallista merkitystä sekä rakennushistorian että rakennustaiteen kannalta

Kriteerit: *Kohteen alkuperäisyys, ainutlaatuisuus, edustavuus ja historiallinen todistusvoimaisuus.*

Helsingin yliopiston rakennussuunnittelutoimiston muistiossa 02.09.1985/rk todetaan: *"1800-luvulla Kumpulan kartano oli yksi suurimmista ja parhaiten hoidetuista tiloista Helsingin ympäristössä. Tila käsitti ainakin neljän neliökilometrin alueen. Siihen kuuluivat Hermannin ja Toukolan alueet, puolet Käpylästä ja se rajautui osittain Vanhankaupungin rantaan. Kartanossa vietettiin tuolloin loisteliasta elämää.*

Valtioneuvos Johan Gabriel von Bonsdorff osti kartanon helmikuussa 1840. Vanha puinen 1700-luvulta peräisin ollut kartanon päärakennus purettiin ja korvattiin uudella empiretyylisellä kaksikerroksisella kivirakennuksella vuosina 1840-44. Rakennuksen suunnittelijaa ei tiedetä." Tähän toteamukseen ovat päätyneet muutkin kartanon historiaa kuvaavat kirjoitukset ja selvitykset. Rakennuksen alkuperäisiä piirustuksia ei ole löydetty.

Koska Kumpulan kartanon alue on nyt vaarassa ja tarvitsee suojelua, Kumpula-seura on päättänyt syventyä kartanon suunnittelijakysymykseen.

Tähän saakka suoritettu selvitystyö antaa oikeuden olettamukseen - ei kuitenkaan vielä varmuuteen - siitä, että Kumpulan kartanon suunnitelmat olisi laatinut arkkitehti C. L. Engel (liite 5, toimitetaan myöhemmin).

5.1.2 Kohteella on valtakunnallista merkitystä erityisten ympäristöarvojen kannalta

Kriteerit: *Kohteen maisemallinen ja ympäristöllinen harvinaisuus ja alkuperäisyys sekä kohteen rakennetussa viherympäristössä havaittava historiallinen kerrostuneisuus.*

Ainoana Helsingin kartanoiden joukossa Kumpulan kartano kohoaa Kumpulan mäen rinteellä maisemansa kohokohdaksi, ei kuitenkaan enää samalla tavalla maisemaa hallitsevaksi kuin suuruutensa päivinä 1800-luvun lopulla. Laakson Vallilan-puoleisen rinteen poluilta on nyt vaikea löytää kohtaa, josta kartanon eteläistä julkisivua voisi tarkastella puiden välistä. Tämä johtunee suurelta osalta siitä, että maiseman hoidossa asiaan ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Yli kahdenkymmenen vuoden ajan kartanolla ja sen edessä avautuvalla laaksolla on ollut eri omistajat. Kun yleiskaavan mukaista kaupunkipuistoa ei ole ruvettu määrätietoisesti toteuttamaan, kunnan eri hallintoyksiköt, yliopisto ja siirtolapuutarhan väki ovat kukin vaalineet omaa sarkaansa eikä kokonaisuudesta ole vastannut kukaan. Tämä puute on toki helposti korjattavissa. Kartanon asemaa maisemassa voidaan maisemanhoidollisin toimenpitein korostaa. Kumpulan kartanon laakso reheväkasvuisine rinteineen on kaikesta huolimatta vielä nytkin omaleimainen ja rauhallinen maisematila, oivallinen kaupunkipuistoksi.

Kumpulan kartanon pihapiiriä on luonnehdittu seuraavasti:[3] *"Keskeisestä kaupunkisijainnista huolimatta alueen kulttuurimaiseman ilme on edelleen selvästi havaittavissa. Näyttävimmin alueen historiaa edustaa Kumpulan kartano. Kartanoympäristön oleellisena osana ovat tiet, laakson avoimet maisematilat ja kulttuurivaikutteinen kasvillisuus, jalot lehtipuut, hedelmäpuut, monet pensaslajit ja perennat. Kartanopiiri muodostaa omaleimaisen maisemakokonaisuuden myös muotonsa ja havaittavissa olevan historiallisen kerroksisuutensa takia.*

Erotuksena useimpiin muihin kartanokokonaisuuksiin Kumpulaa hallitsee epäsymmetrisyys ja vapaa sommittelu. Päärakennusta ei ole kulkusuuntiin nähden keskeisesti sijoitettu. Rakennus pikemminkin avautuu laaksomaisemaan kuin muodostaa päätteen tulijan katseelle. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu epäsymmetrisesti toisiinsa ja päärakennukseen nähden. Näin kuitenkin rakennusten ja ympäröivän luonnon suhde entisestään korostuu. Niukkana säilyneen kartta-aineiston perusteella voi päätellä, että kartanoon on luoteispuolelle liittynyt säännöllisesti jäsentynyt puutarha, jossa koristekasvien lisäksi on mahdollisesti ollut ajalleen tyypillisiä viljelmiä, kuten kaalimaa, humalatarha, keittiökasvitarha ja hedelmäpuita. Vasta nykyisen päärakennuksen rakentamisen jälkeen 1840-luvun alkupuoliskolla on kartanopiiriin liitetty romanttinen pienoispuisto kiemurtelevine käytävineen, pensaineen ja jalopuineen. Tällöin on rakennuksen eteen samalla liitetty symmetrinen etuistutus,"

Kartanon kulttuuriympäristön rakentamisen seuraava vaihe alkoi 1980-luvun lopulla yliopiston kasvitieteellisen puutarhan siirtyessä vähitellen kartanon

---

[3] KUMPULA, Koonnos osayleiskaavan ja kaavarungon lähtökohdista. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto yleiskaavaosasto, Julkaisuja YB/83

alueelle. Tähän vaiheeseen liittynyt puutarhan suunnitelma[4] kertoo: *"Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Kumpulan kartanon pihapiiri, villiintynyt englantilaistyylinen puisto ja lähipellot kunnostetaan kasvitieteelliseksi puutarhaksi olemassa olevaa kulttuurimaisemaa kohentaen. Alueen vanha puusto säilytetään, puisto restauroidaan, rakennetaan teitä, istutuksia ja lammikoita"* (liite 6).

Kasvitieteellisen puutarhaan on rakenteilla sekä kulttuurikasvien puutarha että kasvimaantieteellinen puutarha.

Edellisessä on koristekasvien ohella ravintokasveja, lääkekasveja sekä marja- ja hedelmätarha. Jälkimmäiseen ollaan keräämässä kasveja maista, joiden ilmasto vastaa lähinnä Etelä-Suomen ilmastoa: ainakin Keski-Euroopasta, itäisestä ja läntisestä Pohjois-Amerikasta, Manner-Kaukoidästä ja Japanista. Tarkoituksena on kerätä samaan rinteeseen myös lähes kaikki Suomen kasvit (liite 7).

Yliopiston kasvitieteellisen puutarhan siirtäminen Kumpulan kartanon alueelle tähtäsi pitkälle tulevaisuuteen.[5]

5.1.3 Kohteella on valtakunnallista merkitystä siihen liittyvien tapahtumien kannalta

Kumpulan kartanon kiistaton valtakunnallinen merkitys on myös sen historiallisessa todistusvoimaisuudessa, erityisesti sen roolissa kartanon alueella ylioppilaille järjestetyn vuoden 1848 Floran-päivän juhlan tapahtumien ja tuon päivän kansallisen merkityksen välittäjänä maamme nuorille jo sukupolvien ajan. Tunnettu historian tutkija käyttää tästä toukokuun 13. päivästä nimitystä *"Päivä, jolloin Suomi syntyi"*.[6]

Kumpula-seura katsoo, että Kumpulan kartanon suojelu ja sen säilyttäminen arvokkaassa ympäristössään tuleville sukupolville velvoittaa myös liikennesuunnitelmiaan laativaa Helsingin kaupunkia ottamaan huomioon Kumpulan kartanon valtakunnallinen kulttuurihistoriallinen merkitys ja kunnioittamaan Helsingin yliopiston kasvitieteellisen puutarhan jo yli kaksi vuosikymmentä jatkunutta kulttuurityötä, joka varsin konkreettisella tavalla jatkaa Kumpulan kartanoon liittyvää Floran-päivän perinnettä.

5.2 ASEMAKAAVOITUSTILANNE

Erityiset syyt suojeluun asemakaavoitustilanteen vuoksi

---

[4] Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan käyttösuunnitelma (maisema-arkkitehti Gretel Hemgård 1987)

[5] Kasvitieteellinen puutarha: http//www.luomus.fi/kumpula

[6] Kohdassa 8 on kerrottu tästä tapahtumasta tarkemmin.

Erityislain (2 §) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan mm.:

"Erityislakia voitaisiin soveltaa asemakaavoitustilanteen vuoksi esimerkiksi silloin, kun asemakaavaa voidaan pitää rakennusperinnön huomioon ottamisen kannalta vanhentuneena eikä asian selvittäminen ja ratkaiseminen asemakaavan muutoksella käynnisty."

5.2.1 Kumpulan mäen osayleiskaava 1984 ja asemakaava 1987

Asemakaavaa edeltäneessä Kumpulan osayleiskaavassa oli varauduttu Sompasaaren sataman mahdollisesti vaatimaan raskaaseen ajoneuvoliikenteeseen tarjoamalla tälle liikenteelle laaksossa kaksi vaihtoehtoa: joko tunnelissa Kumpulan kartanon päärakennuksen pihapiirin alta aina Hämeentien sillan tuntumaan tai laakson pohjalla kulkeneen satamaradan alueella maan pinnalla.

Vuonna 1986 kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu *"KUMPULA / Yliopisto ja asuinkortteleita kulttuurimaisemassa"* esittelee laakson tulevaa liikennettä mm. seuraavasti: *"Tulevaisuuden liikennetarpeita varten on osayleiskaavassa Kustaa Vaasan tien ja Mäkelänkadun yhdistävä katuvaraus, joka ympäristönäkökohtien kannalta on hyvin vaikea. Jos katu tulevaisuudessa tarvitaan - lähinnä raskasta liikennettä varten - on sillä vähiten haittavaikutuksia, jos se johdetaan alueen alitse pääosin tunnelissa."*

Asemakaava, johon Kumpulan kartanon alue sisältyy, on vahvistettu 30.10.1987. Kaava on edelleen voimassa. Siinä on kaavamerkinnällä osoitettu mahdollisuus maanalaisen kadun rakentamiseen kartanon alueen alta. Satamaradan varteen, yliopiston aidan ulkopuolelle oli osoitettu kahdeksan metrin levyinen puistokaista, *"jolle tulee rakentaa jalankululle ja pyöräilylle varattava enintään 3 metriä leveä puistotie."* Tämä järjestely on toteutettu ja toimii edelleen.

Asemakaavassa ei ole varausta satamaradan suuntaiselle ajoneuvoväylälle laakson pohjalla ehkä siksi, että em. puistotien eteläpuolelle vuonna 1961 valmistunut yksiraiteinen satamarata toimi vielä runsaat kaksi vuosikymmentä vuoteen 2008, jolloin Vuosaaren satama valmistui.

Kasvitieteellisen puutarhan alue on kaavassa varustettu merkinnällä *"VPO kasvitieteellisen puutarhan puistoalue, joka pääasiassa on yleisessä käytössä oleva ja ympäristön asukkaita palveleva erityispuisto."*

Kartanon vanha päärakennus oli varustettu merkinnällä: *"sr-1 Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen tai sen sisätilojen kulttuurihistoriallista arvoa tai rakennustaiteellista tyyliä."*

Kartanon pihapiirissä sijaitsevat neljä muuta rakennusta on varustettu merkinnällä: *"sr-2 Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa ilman rakennuslautakunnan lupaa. Rakennuslautakunta saa myöntää luvan purkamiseen vain, mikäli siihen on pakottava syy."*

Asemakaavan sisältämät suojelumääräykset vuodelta 1987 ovat riittämättömät torjumaan suunnitellun joukkoliikennekadun (arvio tässä

vaiheessa: n. 500 – 800 bussia / vrk sekä kaksi raitiovaunulinjaa) toteuttamisen kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen Kumpulan kartanon alueeseen kohdistamaa uhkaa.

Laaksossa kulkeneen puretun satamaradan alue sekä Vallilan siirtolapuutarhan alue ovat toistaiseksi kaavoittamattomat. Näiden alueiden asemakaavojen käsittely on kesken.

Erityislain käyttöä tässä tapauksessa edellyttävän tilanteen taustalla on kaksi tekijää: Oikeusvaikutteisen yleiskaava 2002:n kaavamääräykset Kumpulan kartanon laakson osalta sekä eräät joukkoliikennekadun asemakaavasuunnitelman no 11978 oleelliset puutteet.

5.2.2 Oikeusvaikutteisen yleiskaava 2002:n kaavamääräykset

Vuoden 1992 Helsingin Yleiskaavassa Kumpulan kartanon alue ja koko laakso oli merkitty: "*Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue. Alueelle tapahtuvat muutokset tulee tehdä niin, että alueen kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia ja kaupunkikuvallisia ominaispiirteitä ei turmella.*"

Koko laakso oli merkitty "*virkistysalueeksi*" ja varustettu merkinnällä: "*Alueelle saa rakentaa ulkoilutyyppisen virkistystoiminnan tiloja ja alueelle tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja sekä paikallisliikenteen väyliä.*"

Yleiskaava 1992 osoittaa, että Sompasaaren satamasta Kumpulan kartanon laakson kautta Mäkelänkadulle johtavalle raskaan tavaraliikenteen reitille ei ollut enää tarvetta. Sen sijaan alueen kautta oli osoitettu reitti sataman suunnasta luoteeseen suuntautuvalle pääliikenneväylälle, joka Hämeentien sillan jälkeen oli merkitty kulkemaan Kumpulan kartanon laakson kohdalla kokonaan maan alla (liite 8).

Tämän yleiskaava 1992:n voimassa ollessa ei olisi ollut esteitä Kumpulan kartanon laakson kehittämiselle yleiskaavan osoittamalla tavalla laaksoa ympäröivien kaupunginosien puistoksi ja virkistysalueeksi. Alueen halkaiseva pääväylä oli osoitettu kulkemaan maan alla ja maan pinnalla sallittiin vain alueelle tarpeellisia paikallisliikenteen väyliä.

Helsingin yleiskaava 2002, jota oli valmisteltu pitkään, sai lainvoiman 23.12.2004. Edellisestä yleiskaavasta poiketen kaavaan oli esitetty uusi käsite: kaupunginosapuisto tai kaupunkipuisto. Kaavaselostuksen mukaan "*Kantakaupungin koillisosaan, Vallilan laaksoon ja Kumpulaan luodaan uusi laaja kaupunginosapuisto.*"

Alueella on yleiskaavassa karttamerkintä: "*kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue. Aluetta kehitetään siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät.*"

Kaupunkipuistoja koskee yleiskaavakartan ohje: "*Keskustan kulttuuripuistoa ja alueellisia kaupunkipuistoja kehitetään monipuolisina toiminta-, kohtaamis-, kulttuuri- ja luontoympäristöinä. Alueelle saa rakentaa tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja ja liikenneväyliä.*"

Näkyvästi esitetty ja perusteltu kaupunkipuisto-uudistus on osoittautunut kaupunkilaisten silmissä pettymykseksi. Aikaisempi yleiskaava 1992 oli tarjonnut konkreettiset edellytykset kaupunkipuistojen luomiselle ja kehittämiselle, koska puistoalueelle sallittiin vain tarpeellisia paikallisliikenteen väyliä.

Uudistettu yleiskaava 2002 salli samalle alueelle rakennettaviksi minkä kokoluokan liikenneväyliä tahansa, kunhan niitä pidetään tarpeellisina.

Kumpula-seura on todennut, että tästä yleiskaava 2002:n kaupunkipuistoihin liittyvästä kaavamääräyksestä "Alueelle saa rakentaa tarpeellisia..... liikennevälia" ei laaksoon sijoitettavien liikennevälien suunnitelmien lautakuntakäsittelyjen yhteydessä ole asiakirjojen mukaan edes keskusteltu. Kaikissa tapauksissa suunnitelmiin on kopioitu yleiskaavakartan po. kohta: *"...saa rakentaa tarpeellisia liikenneväyliä.."* ja jätetty tarpeellisuuden harkinta esityslistoja laatineille liikennesuunnittelijoille.

Kumpulan kartanon kilometrin pituisen laakson keskellä sijaitsevat vastakkain Vallilan siirtolapuutarha ja yliopiston kasvitieteellinen puutarha. Näiden väliin jää 350 metrin matkalla vain n. 26 metrin levyinen kapeikko.

Seura katsoo, että toiminnallisesti tällainen pitkä kapeikko voi olla vain joko liikennealuetta tai viheraluetta / kevyen liikenteen aluetta, ei molempia samanaikaisesti.

Maakuntakaavassa 10.6.2010 (liite 9) alueelle on osoitettu viheryhteystarve, jonka tehtävä on toimia myös ekologisena käytävänä Keskuspuistosta Vanhankaupunginlahdelle. Joukkoliikennekadun ja melumuurin sijoittaminen laakson kapeimpaan kohtaan, kahden aidatun, vaikkakin yleisölle tietyin ehdoin avoimen puutarhan väliin vaarantaa laakson toimimisen maakuntakaavan edellyttämänä ekologisena käytävänä ja viheryhteytenä. Tässä suhteessa maakuntakaavan huomioon ottaminen on joukkoliikenteen asemakaavaehdotuksessa laiminlyöty.

Seura korostaa vielä, että vuoden 2002 yleiskaavakartassa Kalasataman suunnasta luoteeseen johtava pääkatu on vuoden 1992 yleiskaavan tapaan, Kustaa Vaasan tien alituksen jälkeen, merkitty kulkemaan Kumpulan kartanon alueen kohdalla maan alla ja liittymään Kumpulan maauimalan tienoilla Turun moottoritien ja Lahdenväylän yhdistävään tunneliin. Kumpulan kartanon laakson kodalla oleva maanalainen väylä on yleiskaavassa varustettu kaavamerkinnällä: *"pääliikenneverkon maanalainen osuus."* (liite 10).

Koska oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa laakson kohdalle esitetty pääkatu on merkitty kulkemaan maan alla, tämä on osoitus siitä, että kulttuurihistoriallisesti arvokasta kartanoa, laaksoa ja kaupunkipuistoa on haluttu suojella maan pinnalla kulkevan pääkadun mukanaan tuomilla haittavaikutuksilta.

Yleiskaavakartassa 2002 ei uuden kaupunkipuiston kohdalle laaksoon ole osoitettu merkintää maanpäällisestä pääkadusta eikä myöskään joukkoliikennekadusta, jolle kaavassa on oma merkintänsä.

Kumpula-seura katsoo, että Vallilanlaakson asemakaavaehdotuksessa no 11978 on kokonaan luovuttu yleispiirteisten kaavojen, maakuntakaavan ja oikeusvaikutteisen yleiskaavan periaateratkaisuista eivätkä nämä yleispiirteiset kaavat tässä tapauksessa ole olleet MRL 54.1 §:n edellyttämällä tavalla ohjeina asemakaavaa laadittaessa. Asia vaatii selvitystä. Mikäli selvitys osoittaa, että näin on tapahtunut, asemakaavasuunnitelmasta no 11978 on MRL 54.1 §:n perusteella luovuttava.

5.2.3 Joukkoliikennekadun asemakaavasuunnitelma

Jäljempänä kohdassa **6** on käsitelty Vallilanlaakson joukkoliikennekadun toteuttamisen aiheuttamaa uhkaa yliopiston kasvitieteelliselle puutarhalle ja Vallilan siirtolapuutarhalle. Kuinka joukkoliikennekadun suunnitelmassa on varauduttu kadun ympäristövaikutuksiin?

MRL 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman toteuttamisen ympäristövaikutukset koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia. MRA 1 § sisältää vaadittujen selvitysten kohteet.

Valtakunnallisesti merkittäviin Kumpulan kartanon alueeseen ja yliopiston kasvitieteelliseen puutarhaan kohdistuvista vaikutuksista olisi Kumpula-seuran mielestä pitänyt selvittää ainakin seuraavat: ihmisten elinympäristöön, maaperään, veteen ja ilmaan, kasvilajeihin ja luonnon monimuotoisuuteen sekä kulttuuriperintöön kohdistuvat vaikutukset.

Asemakaavan selostuksesta käy ilmi, että kaupunkisuunnitteluvirasto on arvioinut kaavan valmistelun yhteydessä kaavan liikenteellisiä, ympäristöllisiä, yhdyskuntataloudellisia ja kulttuurimaisemallisia vaikutuksia. Joitakin haittavaikutuksia on ollut havaittavissa, mutta kaikki on arvioinnissa järjestelmällisesti todettu "vähäisiksi".

Esimerkki viraston arvioinnista on kaavaselostuksen sivulla 10 (Vaikutukset kulttuurimaisemaan): *"Kumpulan kartanon visuaalisesti hallitseva asema maisematilassa heikkenee joukkoliikennekadun rakentamisen myötä. On kuitenkin muistettava, että Hämeentien sillan rakentaminen katkaisi aikanaan kartanon suhteen Vanhankaupunginselälle ja siihen verrattuna joukkoliikennekadun kielteinen vaikutus on vähäinen."*

Kumpula-seura katsoo, että Hämeentien sillan rakentaminen 1960-luvun alussa ei suinkaan katkaissut, vaan avasi mahdollisuuden yhdistää Kumpulan kartanon laakson vihervyöhyke väljästi korkean sillan alta Vanhankaupunginlahden rantojen viheralueille maakuntakaavassa osoitetulla tavalla. Hämeentien sillan hallitsevuutta ja liikenteen melua voidaan lieventää puiden istutuksella ja melusuojauksilla. Taitavasti maisemoituna silta pylväineen toimii komeana porttina siirryttäessä laaksosta viherväylää pitkin kohti Vanhankaupunginlahtea.

Sen sijaan raskaan ajoneuvoliikenteen käyttämän joukkoliikennekadun aiheuttamaa pysyvää vauriota laakson kulttuurimaisemaan mitkään myöhemmät järjestelyt eivät voi poistaa eivätkä lieventää.

Seura katsoo myös, että joukkoliikennekadun rakentamisella loukataan yhtä kaavoituksen ja rakentamisen päätöksenteon tueksi kehitetyistä oikeusperiaatteista: *historiallisen jatkuvuuden periaatetta,* [7] joka on ilmaistu myös MRL 54.2 §:ssä: *"rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää."* Em. teos antaa esimerkin: *"...sellainen kaavaratkaisu, jolla historiallisen arvorakennuksen eteen tai sivulle sallitaan rakennettavaksi liian lähelle, liian massiivisia ja/tai liian korkeita, vanhaa rakennusta alistavia ja sen asemaa kaupunkikuvassa heikentäviä rakennuksia."*

Tässä tapauksessa Kumpulan kartanon ja kasvitieteellisen puutarhan eteen ei rakenneta korkeita rakennuksia, mutta joukkoliikennekadun ja 500 metriä pitkän melumuurin rakentaminen kartanon eteen saa aikaan laakson kulttuurimaisemassa saman lopputuloksen: Kartanon visuaalisen alistamisen ja sen alun perin maisemaa hallitsevan aseman menetyksen, kartanoon liittyvän erityisen kulttuuriarvon hävittämisen.

Kaavaselostuksen sisältö kertoo, että kaavaa laadittaessa ei ole tehty kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin Kumpulan kartanoon eikä yliopiston kasvitieteelliseen puutarhaan kohdistuvia, MRL 9 §:ssä määrättyjä ja MRA 1.1 §:ssä tarkemmin määriteltyjä ympäristövaikutusten selvityksiä. Tämä siitä huolimatta, että kaavaselostuksen sivulla 6 todetaan sekä kartanon että puutarhan sijaitsevan joukkoliikennekadun *"välittömässä läheisyydessä".*

6. SUOJELUESITYKSEN TARPEELLISUUS JA KIIREELLISYYS

Helsingin kaupungin liikennesuunnitelmat ovat jo vuosia uhanneet oikeusvaikutteisessa HELSINGIN YLEISKAAVA 2002:ssa *kaupunkipuistoksi* merkityn Kumpulan kartanon laakson (Vallilan laakson) käyttöä *kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävänä alueena*, jota yleiskaavan mukaan *kehitetään siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät.*

Laaksoon sijoitettaviksi esitettyjen liikenneväylien toteutus on tähän mennessä torjuttu joko kaupunkisuunnittelulautakunnassa tai kaupunginhallituksessa.

---

[7] Jääskeläinen - Syrjänen: MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAKI SELITYKSINEEN

Kumpula-seura ry - ja eräät muutkin kaupunginosayhdistykset - on käyttänyt suunnitteluvaiheiden yhteydessä tarjoutuneet muistutusmahdollisuudet. Seura on kirjeissään kaupunkisuunnittelulautakunnalle ja kaupunginhallitukselle sekä viimeksi muistutuksessaan joukkoliikennekadun asemakaavaehdotuksesta 13.09.2010 (liite11) esittänyt Kumpulan kartanon laakson kaavoittamista lainvoimaisen yleiskaavan mukaisesti kaupunkipuistoksi. Tämä ratkaisu olisi turvannut Kumpulan kartanon kulttuurihistoriallisten arvojen säilymisen sekä yliopiston kasvitieteellisen puutarhan tulevaisuuden kartanon perinteiden vaalijana.

Kaupungin taholta Kumpula-seura ry:n kirjelmiin ei ole tyydyttävästi vastattu.

Kumpula-seura ry katsoo nyt, että se on käyttänyt kaikki MRL:n tarjoamat keinot vaikuttaa Helsingin kaupungin päätöksiin tässä asiassa.

Seura on laatinut Kumpulan kartanon alueen suojeluesityksen, koska Helsingin kaupunginhallituksen käsiteltäväksi ollaan tuomassa liikennesuunnitelma (tässä: joukkoliikennekatu) "*Vallilanlaakso, asemakaava ja asemakaavan muutos nro 11978*", joka uhkaa Kumpulan kartanon alueeseen liittyviä kulttuurihistoriallisia arvoja sekä Kumpulan kartanon laakson yleiskaava 2002:n mukaista käyttöä. Kartanon alueella voimassa oleva, vuodelta 1987 peräisin oleva asemakaava ei suojele kohdetta kulttuuriarvojen menetyksiltä.

Helsingin kaupungin keskeiset lautakunnat (kiinteistölautakunta, yleisten töiden lautakunta ja ympäristölautakunta), kaupunginmuseo sekä mm. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ovat antaneet joukkoliikennekadun suunnitelmasta kriittiset lausuntonsa (liitteet 12 - 16).

Suunniteltua raskaan liikenteen väylää varten ei tarvitse purkaa osia rakennuksista eikä yliopiston kasvitieteellisestä puutarhasta. Puutarhan kulttuurihistorialliset arvot ovat kuitenkin riippuvaisia siitä, mitä siinä kasvatetaan ja viljellään ja minkälaisissa olosuhteissa. Kasvi**tieteellinen** puutarha tuottaa aineistoa tieteellisen tutkimuksen käyttöön. Raskaan ajoneuvoliikenteen hiukkaspäästöt haittaavat kasveja ja vaikeuttavat tutkimustyötä.

Kasvitieteellisen puutarhan etelään kallistuva, alaosastaan kahdeksan sataa metriä leveä aurinkoinen rinne kohtaa alareunassaan koko leveydeltään ilmaa saastuttavan raskaan liikenteen pakoputket, pölyn ja melun. Puutarhan tällä reunalla ovat jo paikoillaan lähes kaikki hyötykasvit, puutarhan vesilammikot sekä Euroopan, Japanin ja oman maamme kasvit, joiden istuttaminen aloitettiin vuosi sitten.

Liikenteen aiheuttamat päästöt, pöly ja äänihaitat vaikeuttavat ja estävät erityislain 1 §:ssä esitetyn, *"kohteen kulttuurisesti kestävää käyttöä"* koskevan tavoitteen toteutumista.[8]

---

[8] liikennesuunnitelman selostuksen sivulla 11. käytetään puutarhasta luonnehdintaa " Helsingin yliopiston kasvitieteellistä puutarhaa uhkaavan kaupungin *valtakunnallisesti merkittävä"* !

Puutarhoissa liikuttaessa on totuttu kohtuulliseen hiljaisuuteen ja mahdollisuuteen nauttia virtaavan veden solinasta, lintujen laulusta ja kukkien tuoksusta. Ongelmaan perehtynyt asiantuntija kirjoittaa: *"esimerkiksi kaupunginosapuistoja tulisi kehittää siten, että niistä voitaisiin nauttia kaikilla aisteilla..."*[9]

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen kotisivuilla osoitteessa *http://www.hel.fi/hki/ymk/fi/Ymparistön+tila/Melu/Hiljaiset+alueet* on julkaistu tietopankki Helsingin hiljaisista alueista). Vuonna 2002 voimaan tullut Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi ympäristömelun arvioinnista ja hallinnasta (ns. ympäristömeludirektiivi, 2002/49/EY) edellyttää, että jäsenvaltiot pyrkivät selvittämään ja säilyttämään hiljaisia alueita niin rakentamattomissa kuin rakennetuissa ympäristöissä. Direktiivin täytäntöönpanoon tarvittavat kansalliset säännökset sisältyvät ympäristönsuojelulain muutokseen (469/2004) ja valtioneuvoston asetukseen Euroopan yhteisön edellyttämistä meluselvityksistä ja meluntorjunnan toimintasuunnitelmista.

Kumpulan kartano ei sisälly museoviraston laatimaan ja valtioneuvoston hyväksymään,1.1.2010 voimaan astuneeseen inventointiin *"Valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä"* (RKY). Luetteloon sisältyvät mm. Helsingin kaupungin alueen kartanoista Herttoniemen ja Tuomarinkylän kartanot. Kumpula-seura uskoo, että edellä esitettyjen perustelujen valossa sekä Kumpulan kartanoa koskevan tutkimustiedon karttuessa, kartano tullaan sisällyttämään tähän luetteloon.

7. TIIVISTELMÄ JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Laki rakennusperinnön suojelemisesta on lain 1.1 §:n mukaisesti laki rakennetun kulttuuriympäristön suojelemisesta

Kumpula-seura ry katsoo, että suojeltavaksi esitetty Kumpulan kartanon alue on erityislain tarkoittama rakennettu kulttuuriympäristö, rakennettu alue, jolla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, erityisten ympäristöarvojen sekä kartanoon liittyvien tapahtumien kannalta. Sen ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus tulee turvata erityislailla, vaalia sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä taata tulevaisuudessa edellytykset sen kulttuurisesti kestävälle hoidolle ja käytölle.

Kartanon rakennushistoria sekä Suomen historian kannalta tärkeän vuoden 1848 toukokuun 13. päivän tapahtumat kartanon mailla ovat antaneet kartanolle valtakunnallista merkittävyyttä sukupolvien ajan.

---

[9] Sosiologi Jani Päivinen "Kaupunkiin pitää mahtua myös hiljaisuutta" (Helsingin Sanomat , sarjassa "Ihmisten kaupunki 9/10", 27.7.2010)

Vuosikymmeniä jatkuneen, kartanon alkuperäiselle käytölle vieraiden toimintojen sijoittuminen kartanon alueelle päättyi 1990-luvun alussa yliopiston kasvitieteellisen puutarhan muuttaessa kartanon alueelle. Puutarha on avattu yleisölle v. 2009 ja pitkäaikaiseksi suunniteltu kasvitieteellisen puutarhan hoito on päässyt käyntiin.

Oikeusvaikutteisen yleiskaava 2002:n mukaan Kumpulan kartano ja koko kartanon laakso on kaupunkipuistoa. Yleiskaavakartan mukaan "*alueellisia kaupunkipuistoja kehitetään monipuolisina toiminta-, kohtaamis-, kulttuuri- ja luontoympäristöinä.*"

Helsingin kaupunki ei kuitenkaan ole teettänyt suunnitelmaa kaupunkipuiston perustamisesta Kumpulan kartanon laaksoon oikeusvaikutteisen yleiskaavan osoittamalla tavalla. Tästä huolimatta yleiskaavan laatimisesta kuluneiden kymmenen vuoden aikana sekä valtio että Helsingin kaupunki ovat omalla toiminnallaan olleet kehittämässä Kumpulan kartanon laaksoa kaupunkipuistoksi:

- **Yliopiston kasvitieteellinen puutarha** on työskennellyt jo kaksi vuosikymmentä puutarhan saamiseksi yleisön käyttöön,

- **Kaupungin katu- ja puisto-osasto** on kuluneiden kymmenen vuoden aikana käyttänyt Kumpulan kartanon laaksossa hallinnassaan olevien viheralueiden, Kumpulan puron, vesilammikoiden, kevyen liikenteen väylien, kaupunkipolkujen ja palloilukenttien kunnostamiseen runsaat miljoona euroa,

- osastolla on myös laadittu suunnitelmia Nylanderin puiston pilaantuneen maa-aineksen vaihtamiseksi ja uuden klematis-puiston toteuttamiseksi edesmenneen kaupunginpuutarhuri Pekka Jyrängön kaavailujen mukaisesti,

- **Kaupunkisuunnitteluvirastossa** on teetetty yhteistyössä siirtolapuutarhayhdistyksen kanssa. "*Vallilan siirtolapuutarhan historiallinen selvitys, kehittämisperiaatteet ja -ohjeet* "-niminen konsulttityö, jonka perusteella kaupunginhallitukselle ollaan esittelemässä alueen suojeluasemakaavan hyväksymistä.

- **Kaupungin rakennusvirasto** on purattanut käytöstä poistetun satamaradan ratarakenteet satamasta Pasilan ratapihalle asti,

- suunnitellut ja toteuttanut Jyrängöntieltä Kumpulan mäelle johtavan, kaikkien osapuolten toivoman kevyen liikenteen väylän sekä

- teettänyt suunnitelman Hämeentien meluesteiden rakentamiseksi.

- **Kaupungin liikenneinvestointien ehdotuksissa** on varauduttu meluesteiden rakentamiseen.

- **Kaupunkisuunnittelulautakunta ja kaupunginhallitus** ovat kokouksissaan hylänneet voimassa olevan Pietari Kalmin kadun rakennussuunnitelmat.

- **Kaupunginhallituksen** seuraavalla esityslistalla on rakentamatta jääneen Pietari Kalmin kadun varauksen poistaminen asemakaavasta.

Näin sekä valtio että useat kaupungin hallintokunnat ovat, kukin omilla tahoillaan, työskennelleet vuosikausia tavalla, jolla Kumpulan kartanon laakso on muotoutumassa sellaiseksi kaupunkipuistoksi, jollaiseksi Helsingin kaupunginvaltuusto oli sen tarkoittanut hyväksyessään oikeusvaikutteisen yleiskaavan 2002:n marraskuussa vuonna 2003. Myös kaupunkilaiset ovat löytäneet laakson, sen avarat nurmikot, ulkoilureitit ja pallokentät.

Vallilan siirtolapuutarhan asemakaavan hyväksymisen jälkeen koko Kumpulan kartanon laaksossa ei olisi muuta kaavoittamatonta maa-alaa kuin 770 metrin pituinen ja n. 26 metrin levyinen, koko laakson halkaiseva kapea maakaistale entisen satamaradan kohdalla. Tämä kapea kaistale maata on laaksossa ainoa alue, jolla oikeusvaikutteinen yleiskaava on voimassa, koska ympäröivillä alueilla on oikeusvaikutteiset asemakaavat.

Oikeusvaikutteisen yleiskaava 2002:n kaavamääräykset itäisen kantakaupungin kaupunkipuiston kohdalla ovat ongelmallisia ja tulkinnanvaraisia. Tämä on tehnyt kaupungin liikennesuunnitelmista vastaaville mahdolliseksi esittää päätettäväksi laakson pohjan kapeikkoon rakennettavan joukkoliikennekadun kaltainen asemakaavasuunnitelma (*nro 11978*) puolen kilometrin mittaisine melumuureineen ja muine kielteisine seuraamuksineen.

MRL 42.2 §:ssä todetaan: *"Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta yleiskaavan toteutumista."*

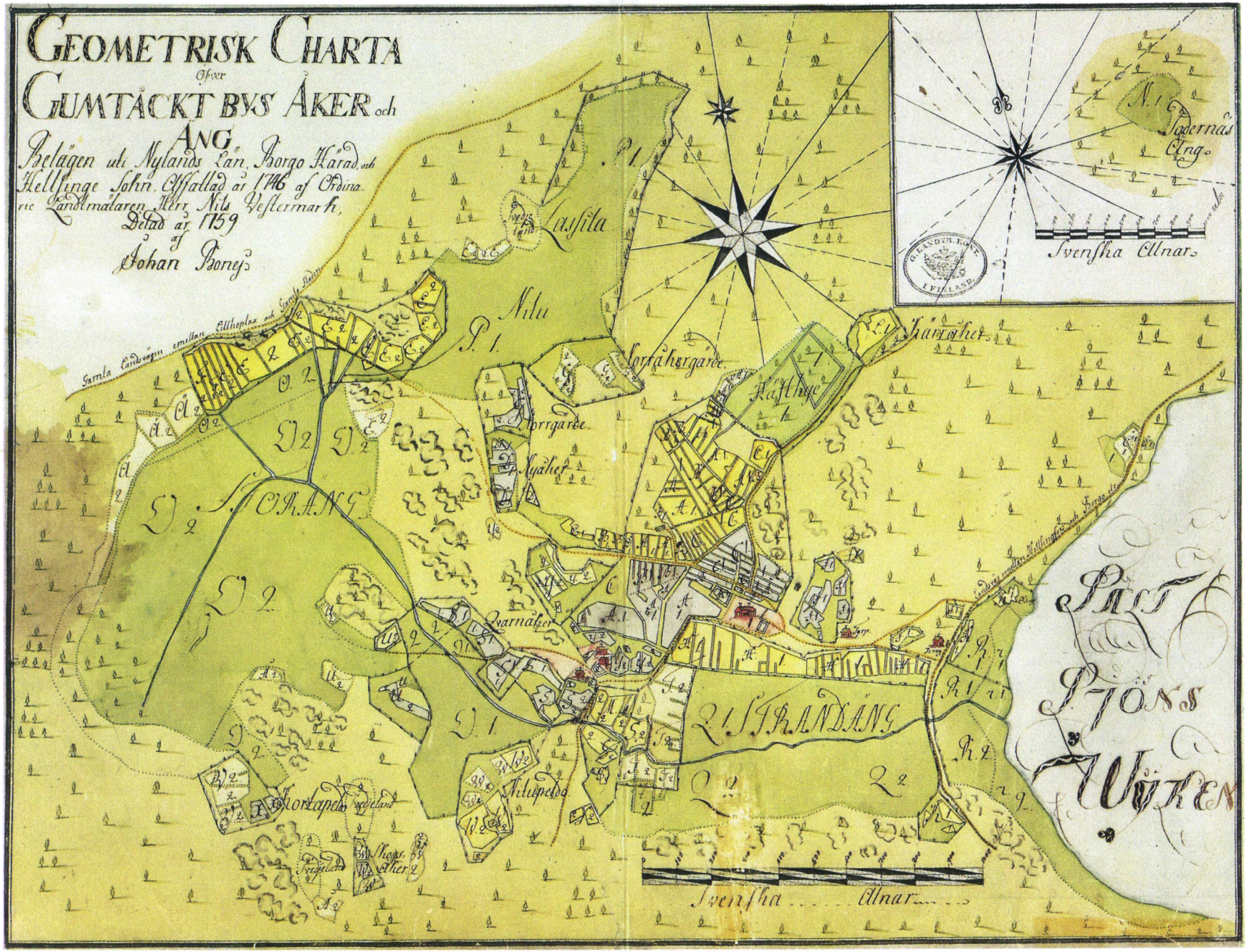
Kumpula-seura katsoo, että päätettäväksi esitetty asemakaavasuunnitelma uhkaa ja tuhoaa Kumpulan kartanon alueen ja suojeltavaksi esitettävän Vallilan siirtolapuutarhan kulttuurihistoriallisia arvoja sekä että suunnitelmasta päättävä viranomainen näin tehdessään vaikeuttaa MRL 42.2 §:ssä kuvatulla tavalla oikeusvaikutteiseen yleiskaavaan sisältyvän, lähes valmiiksi rakennetun kaupunkipuiston toteutumista.

Kun tämän ohella suunnitelmaa laadittaessa on kohdassa 5.2.2 kuvatulla tavalla kokonaan luovuttu yleispiirteisten kaavojen, maakuntakaavan ja oikeusvaikutteisen yleiskaavan periaateratkaisuista sekä kun kaavaa laadittaessa on jätetty tekemättä kaavoitustyön edellyttämiä MRL 9 §:n ja MRA 1.1 §:n mukaisia ympäristövaikutusten selvityksiä, saattaa olla, että käsiteltävänä oleva joukkoliikennekadun asemakaavasuunnitelma nro 11978 liikkuu laillisuuden rajoilla.

Kumpula-seura on todennut, että monet kaupunkilaiset toivovat laaksoa halkaisevan puretun satamaradan alueen palauttamista osaksi puistoa. Kansalaisjärjestöjen ja kaupungin omien keskeisten lautakuntien vastustuksesta huolimatta Kumpulan kartanon laakson halkaisevaa ja Kumpulan kartanon alueen kulttuurihistoriallisia arvoja uhkaavaa joukkoliikennekadun asemakaavasuunnitelmaa viedään kaupunginhallituksen ja valtuuston päätettäväksi. Kaavaselostuksen sivulla 1 lukee: *"Joukkoliikennekatu voidaan toteuttaa heti kaavan saatua lainvoiman."*

Kaupunkisuunnitteluviraston liikennesuunnitteluosaston investointiohjelmaehdotuksessa vuosiksi 2013-16 on jo varattu 5,5 miljoonaa euroa joukkoliikennekadun toteuttamiseen nyt hyväksyttäväksi esiteltävän asemakaavasuunnitelman no 11978 mukaisesti.

Kumpula-seura katsoo, että kaavasuojelun mahdollisuuden puuttuessa Kumpulan kartanon alueen ainoa suojelukeino on tässä tapauksessa erityislain mukainen suojelu.

GEOMETRISK CHARTA
Öfver
GUMTÄCKT BYS ÅKER och ÄNG
Belägen uti Nylands Län, Borgo Härad, och Hellinge Sokn. Uppgjord år 1716 af Ordinarie Landtmätaren Herr Nils Westermarck,
Delad år 1759
af
Johan Boneff
Laxsila
Nilu
Jorrgården
Kyrkherrgården
Kyrkherr
Kärrmarken
Kyrkherr
Kyrkherr
Kyrkherr
Nilupeldo
Skogs Kyrkherr
Svenska Ellnar
Svenska Ellnar
Tjodernäs Äng
Svenska Ellnar
PARTI AF PYTTIS VIKEN

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Lausuntopyyntö UUDELY/708/07.01/2011

14.10.2011

SAAPUNUT

18. 10. 2011

MUSEOVIRASTO/KYS
052/600/2011

Museovirasto
Kulttuuriympäristön suojelu
PL 913
00101, Helsinki

EEH
HSm

Lausuntopyyntö

Esitys Kumpulan kartanon suojelusta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla

Kumpula-seura ry on tehnyt 12.8.2011 esityksen Helsingin kaupungissa, Kumpulan kaupunginosassa sijaitsevan Kumpulan kartanon alueen suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) säännösten nojalla.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (jäljempänä ELY-keskus) pyytää Museoviraston lausuntoa oheisesta suojeluesityksestä. Suojeluesitys liitteineen tulee palauttaa ELY-keskukseen. Lausunto tulisi antaa 31.12.2011 mennessä.

Ylitarkastaja Henrik Wager

Asiaa hoitaa Henrik Wager, puh. 040 488 1669

LIITTEET Kumpula-seura ry:n suojeluesitys liitteineen

MUSEOVIRASTO / MUSEIVERKET

PVM / DATUM
16.3.2012

DNRO / DNR
052/600/2011

Uudenmaan ELY-keskus
PL 36
00521 HELSINKI

Uudenmaan ELY - keskus
ELY - centralen i Nyland
20 -03- 2012
UUDELY/ 708/07.01/2011

VIITE / REFERENS
Lausuntopyyntönne 14.10.2011

ASIA / ÄRENDE
LAUSUNTO KUMPULAN KARTANON ALUEEN SUOJELUSTA RAKENNUSPERINNÖN SUOJELEMISESTA ANNETUN LAIN (498/2010) NOJALLA

Museovirasto on erityisistunnossaan 16.3.2012 käsitellyt Kumpula-seura ry:n esityksen Kumpulan kartanon alueen suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla ja esittää lausuntonaan seuraavan.

SUOJELUASIAN VIREILLETULO, ESITYKSEN KOHDE JA SEN OMISTUS

Kumpula-seura ry on tehnyt 30.9.2011 esityksen Kumpulan kartanon alueen eli ns. Vallilanlaakson suojelemiseksi lailla rakennusperinnön suojelemisesta. Suojeltavaksi esitetään Kumpulan kartanon pihapiiri rakennuksineen, kartanon koillispuolella sijaitseva ns. Nylanderin niitty sekä kartanon eteläpuolinen, Vallilan siirtolapuutarha-alueeseen rajautuva kapea vihervyöhyke. Kohde sijaitsee Helsingin kaupungin Kumpulan ja Vallilan kaupunginosissa. Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy omistaa Kumpulan kartanon kiinteistön, jossa toimii Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha. Helsingin kaupunki omistaa Nylanderin puistossa sijaitsevan ns. Nylanderin niityn sekä Vallilan siirtolapuutarha-alueeseen rajautuvan vihervyöhykkeen maa-alueet.

SUOJELUESITYKSEN TEKIJÄN PERUSTELUT

Suojeluesityksen kohteena olevat osa-alueet muodostavat yhdessä Kumpulan kartanoon liittyvän maisemallisen kokonaisuuden, jonka yhtenäisyyttä uhkaa Helsingin kaupungin laatima asemakaava ja asemakaavan muutos Vallilanlaakson joukkoliikennekadusta. Joukkoliikennekatu tulisi sijaitsemaan Kumpulan kartanon eteläpuolisella Vallilan siirtolapuutarha-alueeseen rajautuvalla vyöhykkeellä.

Suojeluesityksen tavoitteena on suojella Kumpulan kartanon alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ja turvata samalla kartanon viljelyperinteitä jatkavalle kasvitieteellisen puutarhan toiminnalle hyvät edellytykset myös tulevaisuudessa. Nylanderin niitty ja siirtolapuutarha-alueeseen rajautuva vihervyöhyke on katsottu tarpeelliseksi kytkeä osaksi suojeltavaa kokonaisuutta sallimalla näille osa-alueille ainoastaan kevyen liikenteen väylät ja huoltoajo kasvitieteelliseen puutarhaan.

Nylanderin niityn alueella esitetään olleen asutusta jo 900-luvulla, mikä on kuitenkin kaivauksin vielä todentamatta. 1800-luvun lopulla alueella on sijainnut kartanon

NERVANDERINKATU 13 / NERVANDERSGATAN 13, PL / PB 913, 00101 HELSINKI / HELSINGFORS. PUH / TEL (09) 40 501, FAKSI / FAX (09) 4050 9300,
museovirasto.kirjaamo@nba.fi, www.nba.fi

talouspuutarhoja niihin liittyneine rakennuksineen, joista on edelleen kivijalkoja jäljellä. Vallilan siirtolapuutarha-alueeseen rajautuvalla, keskimäärin 26 metriä leveällä vihervyöhykkeellä sijaitsee alueen halki kulkeva kevyen liikenteen väylä vierellään 1960-luvun alussa rakennetun ja vuonna 2009 puretun satamaradan pohja.

Suojeluesityksen tekijä katsoo, että kaavasuojelun mahdollisuuden puuttuessa Kumpulan kartanoon liittyvän aluekokonaisuuden ainoa suojelukeino olisi suojelu lailla rakennusperinnön suojelemisesta. Suojeluesitystä perustellaan kohteen valtakunnallisella merkityksellä rakennushistorian ja -taiteen, erityisten ympäristöarvojen sekä siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Kumpulan kartanon päärakennuksen arvoa perustellaan mm. sillä, että se olisi saattanut olla C.L. Engelin suunnittelema (ks. suojeluesityksen liite 5: muistio 29.9.2011 / arkkitehti Heikki Pyykkö). Suojeluun lailla rakennusperinnön suojelemisesta katsotaan olevan erityisiä syitä myös asemakaavoitustilanteen vuoksi.

KAAVOITUSTILANNE

Ympäristöministeriön 8.11.2006 vahvistamassa Uudenmaan maakuntakaavassa alue on taajamatoimintojen aluetta, jolle on lisäksi osoitettu viheryhteystarve. Helsingin yleiskaava 2002:ssa Vallilanlaakson alue on osoitettu kaupunkipuistoalueeksi, jota kehitetään monipuolisena toiminta- , kohtaamis-, kulttuuri- ja luontoympäristönä. Alueelle saa rakentaa tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja ja liikenneväyliä. Alueelle ei ole kuitenkaan osoitettu joukkoliikenteen tms. pääliikenneverkkoon liittyviä varauksia. Alue on merkitty myös kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi, jota tulee kehittää siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät.

Helsingin kaupunginvaltuusto on 14.12.2011 hyväksynyt Vallilanlaakson asemakaavan ja asemakaavan muutoksen nro 11978, joka tekee mahdolliseksi rakentaa joukkoliikennekatu Kumpulan kartanon eteläpuolelle kasvitieteellisen puutarhan ja Vallilan siirtolapuutarha-alueen väliin kulkemaan laakson halki Hämeentieltä Mäkelänkadulle. Katu sijoittuu entisen junaradan paikalle, mutta sitä leveämpänä. Uintikeskuksen koillispuolisessa rinteessä katu johdettaisiin tunnelin kautta Mäkelänkadulle. Siirtolapuutarhan kohdalle tulisi rakentaa kadunpinnasta n. 1,5 metrin korkuinen melueste. Junarata sekä Hämeentien ja Vallilan siirtolapuutarhan välinen alue ovat olleet ennestään asemakaavoittamatonta aluetta.

Uudenmaan ELY -keskus on antanut Vallilanlaakson joukkoliikennekatua koskevasta asemakaavasta 23.1.2012 oikaisukehotuksen, jossa se toteaa, että alueella voimassa oleva yleiskaava ei ole ollut maankäyttö- ja rakennuslain 42 §:ssä tarkoitetulla tavalla ohjeena asemakaavaa laadittaessa. Asemakaava ei näin ollen täyttäisi sille MRL 54 § 1 momentissa asetettuja sisältövaatimuksia yleiskaavan huomioon ottamisesta eikä myöskään MRL 54 § 2 momentin edellytystä vaalia rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä niihin liittyviä erityisiä arvoja hävittämättä. Uudenmaan ELY -keskus katsoo, ettei asemakaavaa hyväksyttäessä rakennetun ympäristön laatua ja laajuutta eikä erityisiä arvoja ole voitu pitää täysin selvitettyinä ottaen huomioon myös jo tiedossa ollut esitys Kumpulan kartanon alueen suojelemisesta rakennusperinnön suojelemista koskevalla lailla.

Helsingin kaupunginmuseo ja sen johtokunta ovat ottaneet lausunnoissaan kielteisen kannan joukkoliikennekadun sijoittamiseen Vallilanlaaksoon. Asemakaavaluonnoksesta (26.4.2010) sekä -ehdotuksesta (28.9.2010) annetuissa

lausunnoissa ei puolleta kaavamuutosta. Perustelut kielteiselle kannalle ovat olleet tiivistettynä seuraavanlaiset.

Helsingin kaupunginmuseo katsoo, että avoin viherympäristö, joka muodostuu vanhaan kartanoympäristöön sijoitetusta kasvitieteellisestä puutarhasta, siirtolapuutarhasta ja niitä ympäröivästä julkisesta viheralueesta, tulee säilyttää sen kulttuurihistorialliset arvot huomioon ottaen. Helsingin yleiskaava 2002:ssa kaikki siirtolapuutarhat on osoitettu kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaiksi alueiksi, joita tulee kehittää niiden arvot ja ominaisuudet säilyttäen. Vaikka Vallilanlaakson ympäristöön on vuosikymmenten kuluessa syntynyt asuin-, liikuntapaikka- ja laitosrakentamista, on Kumpulan kartanon ja Vallilan siirtolapuutarhan välinen vyöhyke säilynyt kuitenkin rakentamattomana ja näkymiltään avoimena. Yliopiston kasvitieteellisen puutarhan sijoittaminen Kumpulan kartanon ympärille on merkinnyt Vallilanlaakson viherympäristöluonteen vahvistumista entisestään. Satamaradan linjan muuttaminen autoliikenteelle tarkoitetuksi joukkoliikennekaduksi Kumpulan kartanon ja Vallilan siirtolapuutarhan välisellä alueella vaarantaisi Helsingin kaupunginmuseon mukaan koko miljöön ja sen kulttuurihistoriallisten arvojen säilymiseen tähtäävät pyrkimykset.

Itse Kumpulan kartanoon kuuluvalla alueella voimassa olevassa, vuonna 1987 vahvistetussa asemakaavassa päärakennus on suojeltu sr-1 merkinnällä ja muut pihapiirin rakennukset sr-2 -merkinnällä. Alueelle on osoitettu toiminta kasvitieteellisenä puutarhana. Sr-1 merkintää koskeva määräys kuuluu: "Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen tai sen sisätilojen kulttuurihistoriallista arvoa tai rakennustaiteellista tyyliä." Sr-2 merkintää koskeva määräys kuuluu: "Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa ilman rakennuslautakunnan lupaa. Rakennuslautakunta voi myöntää luvan purkamiseen vain, mikäli siihen on pakottava syy."

Suojeluesityksen kohteena oleva alue rajautuu etelässä Vallilan siirtolapuutarhaan, jolle on vahvistettu 14.12.2011 sen kulttuurihistoriallisten ja puutarhataiteellisten arvojen säilymiseen perustuva asemakaava.

KOHTEEN KUVAUS JA HISTORIA

Kumpulan kartanon historia ulottuu 1400-luvun lopulle, kun Wiksbergin säteritila muodostettiin vuonna 1481 Gumtäcktin kylään. Nykyiselle Vanhankaupunginlahdelle muutaman kilometrin päähän kartanosta perustettiin vuonna 1550 Helsingin kaupunki. Alueen suomenkielinen nimi Kumpula otettiin käyttöön vasta 1928. Ruotsinkielisen Gumtäckt-nimen rinnalla käytettiin sitä ennen nimitystä Gumtähti tai Kumtähti, jotka viittaavat merkitykseltään kartanoa ympäröivään viljelmään. Kartano oli 1800-luvulla yksi suurimmista tiloista Helsingin ympäristössä. Tilaan kuuluivat nykyisistä kaupunginosista Hermannin ja Toukolan alueet sekä puolet Käpylästä.

Kartanon nykyinen, empiretyylinen päärakennus rakennettiin 1840-luvulla. Rakennuksen suunnittelija ei ole tiedossa. Pihapiirin muut rakennukset ovat myös 1800-luvulta lukuun ottamatta 1700-luvun maakellareita. 1800-luvun lopulla päärakennuksen länsipuolelle perustettiin maisemapuisto, jonka paikalla on nykyisin kasvitieteellinen puutarha. Päärakennuksen edustan ruusutarhassa on säilynyt vanhoja ruusulajeja.

Kumpulan kartanolla on ollut vuosisatojen kuluessa useita eri omistajia, aatelissukuja ja myös varakkaita aatelittomia. 1730-luvulla tilaa isännöi rovasti Johannes Forsskål,

jonka poika Peter oli "kasvitieteen isän" Carl von Linnén oppilas ja sittemmin yksi Suomen merkittävimmistä kasvitieteilijöistä. Viimeinen yksityinen omistaja oli vapaaherra Herman Standertskjöld-Nordenstam, jonka aikana kartanon maa-ala pieneni huomattavasti hänen myytyään maita Helsingin kaupungille asuntorakentamisen tarpeisiin erityisesti nykyisen Hermannin kaupunginosan alueelta. Kaupunginosa onkin nimetty Kumpulan viimeisen kartanonherran mukaan.

Helsingin kaupunki osti tilan vuonna 1893 ja alkoi vuokrata sitä. Ensimmäisen vuokralaisen aikana tilan toiminta perustui vielä agraaritalouteen suurena maidontuottajana. Sen jälkeen kartano on ollut julkishallinnollisessa käytössä ja kartanon maat liitettiin virallisesti Helsinkiin vuonna 1906. Vuosina 1905–1960 vuokralaisena oli lääkintöhallitus ja kartanossa toimi sukupuolitautien sairaala. Sen jälkeen kartanoa vuokrasi kouluhallitus ja alueella toimi mm. Toukolan kansakoulu. Kumpulan kartano rakennuksineen ja pihapiireineen siirtyi Helsingin kaupungilta valtiolle vuonna 1977 ja vuokrattiin vuonna 1979 Helsingin yliopistolle yliopistokampuksen ja kasvitieteellisen puutarhan perustamiseksi alueelle. Kasvitieteellisen puutarhan perustaminen alkoi vuonna 1987 ja vuonna 2009 puutarha avattiin yleisölle. Nykyään kartanossa toimii kasvitieteellisen puutarhan lisäksi Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta.

Kartanon historia liittyy myös Suomen historiaan ja kansallisesti merkittäviin tapahtumiin. Ylioppilailla oli tapana juhlia kevään tuloa viettämällä kartanon mailla Floran päivän toukojuhlaa. Fredrik Cygnaeus piti siellä kuuluisan puheensa isänmaalle ja Fredrik Paciuksen säveltämän, Johan Ludvig Runebergin "Maamme" -runoon perustuvan maammelaulun ensiesitys kuultiin Kumtähden kentällä 13.5.1848. Vuonna 1918 kartanopuistoon haudattiin polkupyöräkomppanian saksalaisjääkäri Fritz Kemski hänen kaaduttuaan valkoisten vallatessa Helsinkiä takaisin punaisilta.

Kartanoa ympäröivien maiden viljelykulttuuria jatkaa kasvitieteellisen puutarhan ohella kartanon entisille maille perustettu, Helsingin vanhimpiin kuuluva Vallilan siirtolapuutarha. 1930-luvulla suunniteltu ja toteutettu siirtolapuutarha on suunnitteluhistorialtaan mielenkiintoinen ja klassistiseen kokonaissommitelmaan perustuvine piirteineen aikakautensa suunnitteluihanteiden tyylipuhdas edustaja. Alueen asemapiirroksen sekä tyyppimökin suunnitelmat laati asemakaava-arkkitehti Birger Brunila. Paviljonkimaisen kerhorakennuksen on suunnitellut kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Yleisten alueiden istutukset ja kasvillisuussommitelmat suunnitteli puutarha-arkkitehti Elisabeth Koch.

Teollistumisen myötä kaupunki tiivistyi ja laajentui, mutta siirtolapuutarhan perustamisen aikaan Vallilanlaakso oli vielä kaupunkia ympäröivää agraarimaisemaa. Kaupunginosat Hermanni, Toukola ja Vallila olivat kuitenkin jo rakentumassa. Sompasaaren sataman rakentaminen 1960-luvulla aiheutti suurimmat muutokset laakson maisemalle, kun satamaan johtava rautatie sijoitettiin laaksoon vuosina 1961 – 62. Samassa yhteydessä Hämeentie nostettiin sillalle ja laakson koilliskulmaan tehtiin ajoneuvoliikenteen eritasoliittymä.

Siirtolapuutarha sijoittui aikanaan ympäröivien selänteiden rajaamaan, viljelyn vuoksi avoimeen laaksoon. Rakentaminen on keskittynyt laaksoa ympäröivien selänteiden reunoille. 2000-luvulle tultaessa laaksoa ympäröivä kaupunkirakenne on edelleen tiivistynyt, mutta laakso on kuitenkin säilynyt avoimena. Korkeuserojen ja maastonmuotojen ansiosta selänteiden rinteiltä avautuu näkymät Vallilanlaakson ylitse eri suuntiin. Kumpulan kartano ja Paavalinkirkko laakson vastakkaisella puolella ovat maisemaa hallitsevia maamerkkejä. Vallilan siirtolapuutarha ja Kumpulan kartanon alue ovat osa laajempaa viheralue rakennetta, joka yhdistää Kumpulan, Itä-Pasilan ja Vallilan viheralueet Vanhankaupunginlahden ympäristöön.

KULTTUURIHISTORIALLINEN MERKITYS

Museovirasto yhtyy Helsingin kaupunginmuseon ja sen johtokunnan lausunnoissaan 26.4.2010 ja 28.9.2010 esittämiin ja edellä jo mainittuihin näkemyksiin Kumpulan kartanon ja siirtolapuutarhan Vallilanlaaksoon muodostaman kokonaisuuden kulttuurihistoriallisesta merkityksestä ja toteaa lisäksi seuraavan.

Helsingissä on säilynyt yli kaksikymmentä kartanoa. Suurin osa on Helsingin kaupungin tms. julkishallinnollisen tahon omistamia ja osa yksityisessä omistuksessa. Lähes kaikki kartanopuistot ovat yleisiä virkistysalueita. Muuttuvassa kaupunkirakenteessa kartanopuistoilla rakennuksineen ja viherympäristöineen on suuri merkitys kaupungin kulttuurihistoriaa ja maiseman historiallista juurevuutta edustavina rakennettuina ympäristöinä.

Tällä hetkellä Kumpulan kartano ja kasvitieteellinen puutarha muodostavat yhdessä Vallilan siirtolapuutarhan ja niitä ympäröivän puiston kanssa kulttuurihistoriallisesti ja puutarhataiteellisesti arvokkaan viheraluekokonaisuuden. Kasvitieteellinen puutarha ja siirtolapuutarha merkitsevät molemmat eri aikakausina syntynyttä toimintaa, joka jatkaa Vallilanlaakson viljelysperinteitä uudistunein, kartanon ympärille kehittynyttä kaupunkikulttuuria palvelevin muodoin. Suojeluesityksen kohteena olevat osa-alueet, Nylanderin niitty ja Vallilan siirtolapuutarhaan rajautuva vihervyöhyke, tukevat Kumpulan kartanon alueen maisemallista arvoa ja näkymien avoimuutta.

Kumpulan kartano kuten myöskään Vallilan siirtolapuutarha eivät sisälly Museoviraston laatimaan ja valtioneuvoston 22.12.2009 hyväksymään inventointiin valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY 2009). Niillä on kuitenkin suuri paikallinen ja alueellinen merkitys sekä itsenäisinä kohteina että yhtenäisenä kokonaisuutena. Kumpulan kartanoon liittyvällä alueella on lisäksi valtakunnallista merkitystä sinne sijoittuneiden kansallisten tapahtumien kannalta.

MUSEOVIRASTON KANTA

Kumpulan kartanoon liittyvällä Vallilanlaakson aluekokonaisuudella on rakennusperinnön suojelemista koskevan lain 3 §:n tarkoittamaa merkitystä erityisten ympäristöarvojen, rakennushistorian ja -taiteen sekä kohteen käyttöön ja siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Merkittävyys koostuu lain 8 §:n määrittelemistä perusteista seuraavasti.

Kohde on alueelle historiallisesti tyypillinen aikansa kartanokulttuurin edustaja (kohta 2), joka ilmentää instituutioon liittyneitä korkeatasoisia rakennus- ja puutarhataiteellisia pyrkimyksiä sekä viljelysperinteen vaikutuksia ympäröivässä maisemassa (kohdat 3 ja 4). Kohteen merkitystä lisäävät sinne sijoittuneet kansallisesti merkittävät tapahtumat (kohta 5). Kartanolla toimiva kasvitieteellinen puutarha ja entisillä viljelysmailla sijaitseva siirtolapuutarha ovat sellaisia nykykäytön muotoja, jotka merkitsevät alueidenkäytön historiallista jatkuvuutta (kohta 6). Kohteen merkitys on alueellinen ja paikallinen sekä kohteeseen liittyvien tapahtumien kannalta valtakunnallinen.

Tällä hetkellä Kumpulan kartano ja Vallilan siirtolapuutarha-alue liittyvät luontevalla tavalla toisiinsa osaksi Vallilanlaakson viherympäristöä kevyen liikenteen yhteyksineen. Alueen viime vuosikymmenten pitkäjänteinen kehitystyö viher- ja kulttuuriympäristökokonaisuutena on merkinnyt sen ominaisluonteen ja erityisten

arvojen huomioon ottamista. Joukkoliikennekadun rakentaminen ehdotetulle paikalleen Vallilanlaaksoon tulisi heikentämään Kumpulan kartanon alueen ja Vallilan siirtolapuutarhan merkitystä rakennettuina kulttuuriympäristöinä, jotka muodostavat historiallisesti, maisemallisesti ja toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Joukkoliikennekatu luo häiriötekijän myös alueidenkäytön eli kasvitieteellisen puutarhatoiminnan, siirtolapuutarhan sekä alueen virkistyskäytön kannalta. Soveltuvalla käytöllä sekä sen jatkuvuuden ja mielekkyyden turvaamisella on kuitenkin suuri merkitys myös kohteiden kulttuurihistoriallisten arvojen säilymiselle.

Museoviraston näkemyksen mukaan suojeluesityksen kohteena olevan aluekokonaisuuden suojelu voidaan turvata maankäyttö- ja rakennuslain säännösten ja määräysten nojalla, mutta se esittää päätöksen yhteydessä kuitenkin selvitettäväksi, onko kohteen suojelemiseksi erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi.

Koska itse Kumpulan kartano rakennuksineen ja pihapiireineen on asemakaavalla suojeltu, sen kulttuurihistoriallisten arvojen säilymisen voi katsoa olevan nykytilanteessa riittävän turvattu ottaen huomioon myös kohteelle soveltuvan käyttötarkoituksen. Jos alueen asemakaavan muutos tulee jostain syystä vireille, on siinä samalla kuitenkin syytä ajanmukaistaa suojelumerkintöjen määräyssisältö etenkin sr-2-merkinnän osalta ja poistaa siitä mahdollisuus rakennuksen purkuun pakottavasta syystä.

Pääjohtaja Juhani Kostet

Intendentti Elisa El Harouny

Tiedoksi: Helsingin kaupunginmuseo

/EEL/HTA/JAS

LIITTEET

LIITE 1

LYHYT KUVAUS HAKIJASTA (KUMPULA-SEURA RY)

Kumpula-seura on vuonna 1981 perustettu helsinkiläinen kaupunginosayhdistys, johon vuonna 2009 kuului 211 jäsenmaksun maksanutta jäsentä. Seuran tarkoituksena on "työskennellä toimialueensa sivistyksellisten, sosiaalisten ja taloudellisten olojen kehittämiseksi sekä viihtyisyyden lisäämiseksi alueellisen omaleimaisuuden ja paikallisten erityispiirteiden pohjalta lähtien; toimia kokonaisvaltaisen kotiseututyön tavoitteiden saavuttamiseksi paikalliskulttuurin, ympäristönsuojelun ja maisemanhoidon, kulttuuriperinnön vaalimisen ja matkailun aloilla; olla toimialueensa asukkaiden ja eri yhteisöjen yhdyssiteenä sekä syventää asukkaiden kotiseuduntuntemusta ja paikallishenkeä sekä pyrkiä kaikin tavoin lisäämään heidän kiintymystään kotiseutuunsa" (Kumpula-seuran säännöt, 2009).

Tavoitteittensa toteuttamiseksi seura organisoi erilaisia tapahtumia ja näyttelyitä, järjestää jokakeväiset siivoustalkoot sekä monasti ohjelmaa myös Floran päivänä 13.5. ja Helsinki-päivänä 12.6. Uudella vuosituhannella seuran toiminnassa ovat olleet esillä ennen kaikkea rakennusperinne, luonnonhoito, ympäristöasiat ja liikenne sekä lähipalveluiden säilyttäminen. Seura on osallistunut Kumpulan kyläjuhlien järjestämiseen aivan alusta eli vuodesta 1991 saakka. Kumpulaan tutustuttavia kävelykierroksia on voitu erikseen tilata ryhmille ja vuosina 2010-2011 Kumpula-seura on koonnut ja päivittänyt kotiseutukävelyjen aineiston kotikaupunkipoluksi, joka liittyy Helsingin kotikaupunkipolkujen verkostoon. Kumpula-seuran hallinnollisena jaostona toimii Kumpulan kuoro.

Seura julkaisee Kumposti-nimistä lehteä (4 nroa vuodessa, painos 2800 kpl), joka jaellaan jokaiseen kumpulalaiseen talouteen sekä Toukolan omakotialueelle. Lehden toimittaminen ja jakelu perustuvat täysin vapaaehtoistyöhön. Toimitustyöhön osallistuu tällä hetkellä 19 vapaaehtoista toimittajaa, valokuvaajaa ja avustajaa.

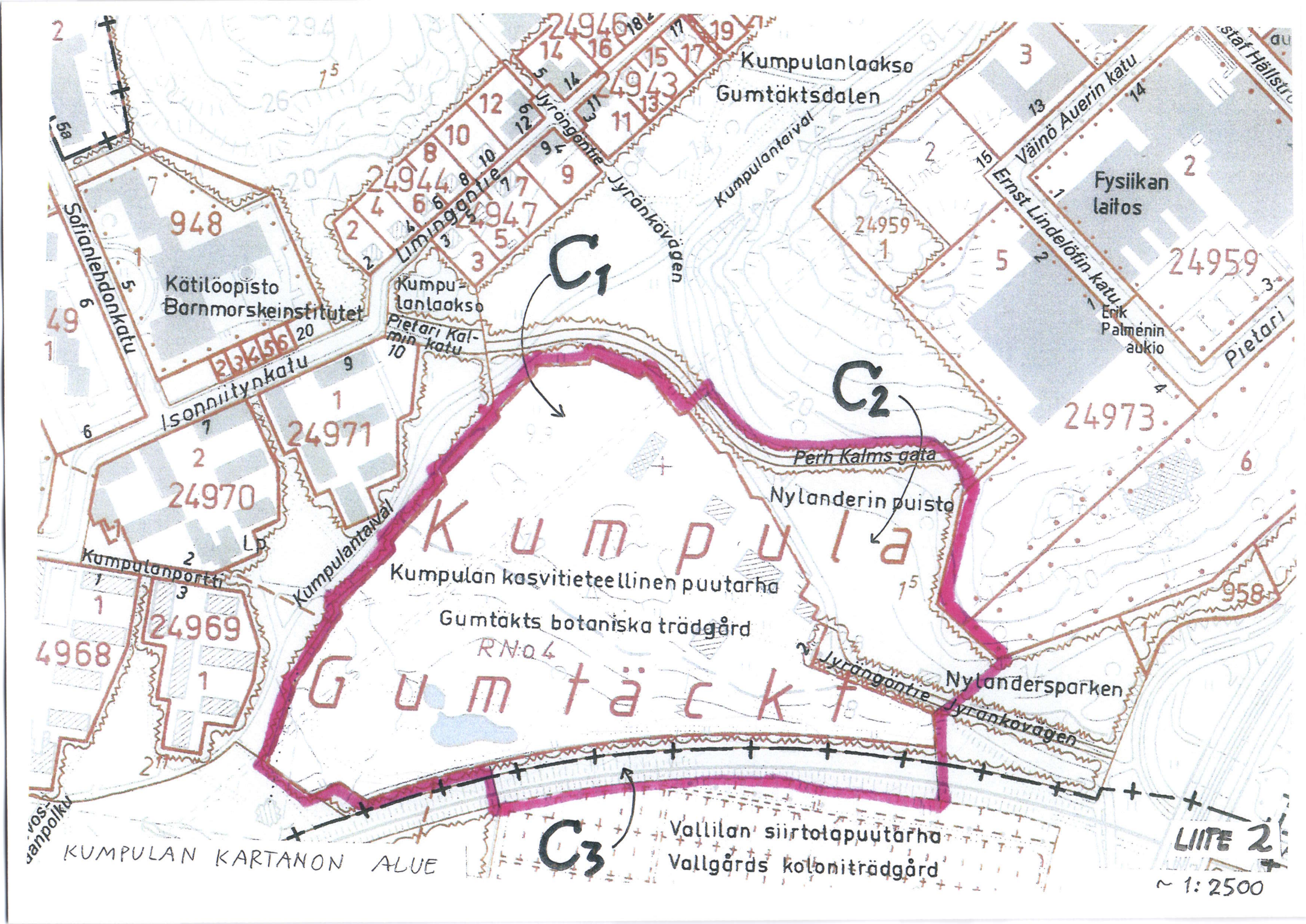
Kumpula-seura tekee läheistä yhteistyötä alueen muiden yhdistysten, kuten Kumpula-Toukolan kylätilayhdistyksen, Kanta-Helsingin omakotiyhdistyksen, Käpylä-seuran, Koskela-Forsby-seuran ja Arabianranta-Toukola-Vanhakaupunki-yhdistyksen (Artova) kanssa. Yhteydet alueella toimivaan urheiluseuraan (Toukolan teräs) toimivat myös hyvin.

Yhdistysrekisteriin ilmoitetut nimenkirjoitusoikeudet ovat puheenjohtajalla (Ulla Agopov) ja varapuheenjohtajalla (Ulla Neuvonen).

Yhdistyksen yhteystiedot:

Kumpula-seura ry.
c/o pj Ulla Agopov
Limingantie 24
00560 Helsinki

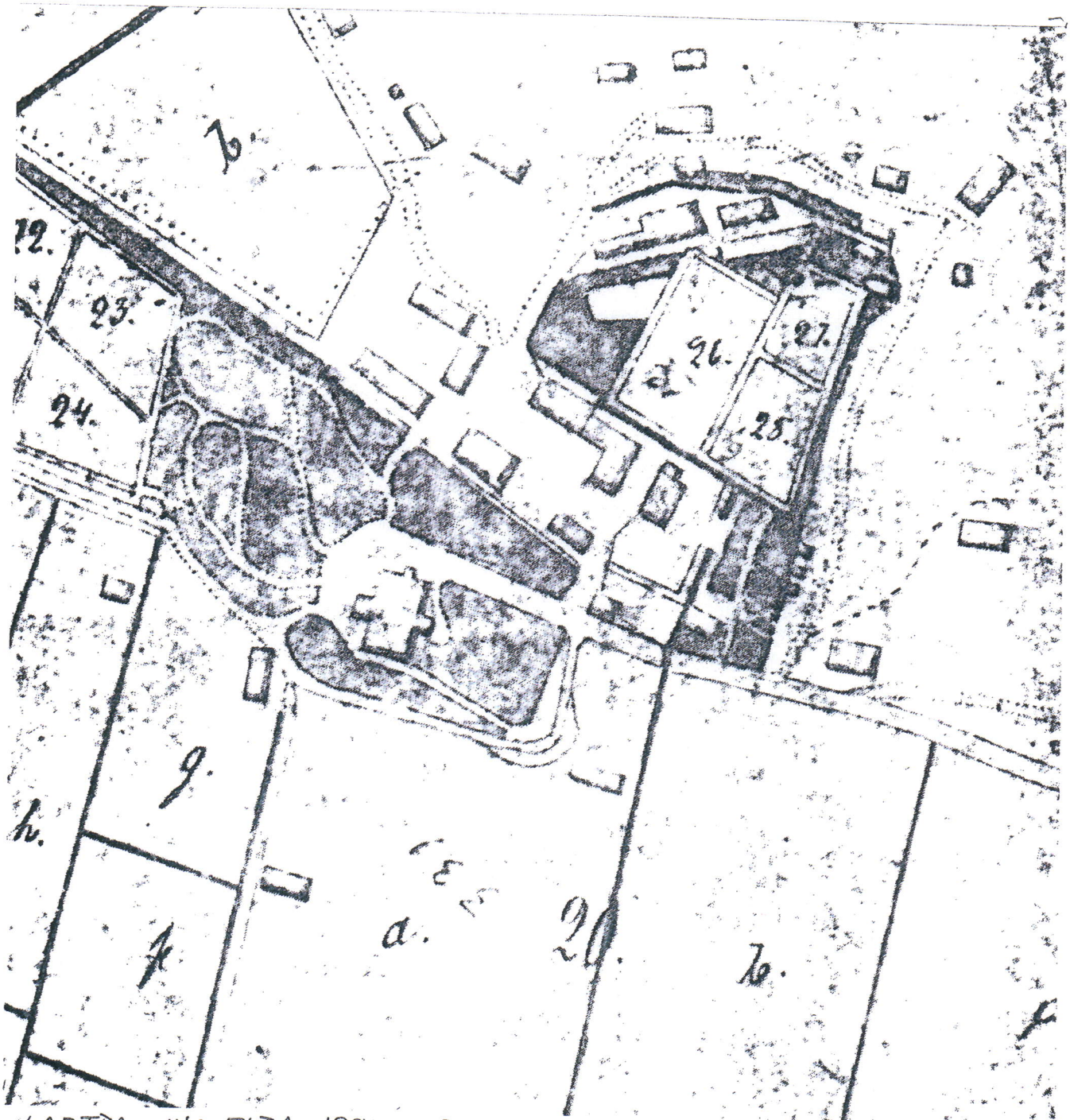
09-7571 295
050 5735 923

Kumpulanlaakso
Gumtäktsdalen
Kumpulantaival
Väinö Auerin katu
Ernst Lindelöfin katu
Fysiikan laitos
Erik Palménin aukio
Pietari
Kätilöopisto
Barnmorskeinstitutet
Sofianlehdonkatu
Isonniitynkatu
Limingantie
Jyräng antie
Jyrankövägen
Kumpulan-laakso
Pietari Kalmin katu
Perh Kalms gata
Nylanderin puisto
Nylandersparken
Kumpulanportti
Kumpulan kasvitieteellinen puutarha
Gumtäkts botaniska trädgård
RN:o 4
kumpula
Gumtäckt
Vallilan siirtolapuutarha
Vallgårds koloniträdgård
C1
C2
C3
KUMPULAN KARTANON ALUE
LIITE 2
~ 1:2500

KARTTA VUODELTA 1892 (OTE). KUMPULA-SEURA

LIITE 3

KARTTA VUODELTA 1891, HELSINGIN KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, ARK.

LITE 4

Esitys Kumpulan kartanon alueen suojelemiseksi ~~/ Liite 5~~

Muistio 29.9.2011 / Heikki Pyykkö, arkkitehti

Uudenmaan ELY - keskus
ELY - centralen i Nyland
30 -09- 2011
UUDELY/

Kumpulan kartanon suunnittelija ?

Vuosina 1980 - 81 Kumpulan kartanon päärakennuksessa tehtiin perusteellinen korjaustyö,[1] jonka yhteydessä alakerran eteisen katosta löytynyt teksti kertoi, että talo oli rakennettu vuonna 1841 ja korjattu v.1885. Yläkerran läntisen kulmahuoneen seinäpaneelista tuli esille vuosiluku 1845. Oletettiin, että rakennustyöt oli suoritettu noiden vuosien välillä, mutta kuka oli rakennuksen suunnittelija? Kysymykseen ei ole saatu vastausta, koska ei ole löytynyt rakennuksen piirustuksia eikä muitakaan dokumentteja, joista suunnittelijan nimi olisi käynyt ilmi. Rakennuksen vanhimmat säilyneet piirustukset ovat nekin yli sadan vuoden takaa kartanon sairaalakäyttöön siirtymisen ajalta.[2]

Toisaalta on selvää, että 1840-luvulla ei olisi ollut mahdollista rakentaa Kumpulan kartanon päärakennuksen kaltaista suhteiltaan ja arkkitehtuuriltaan punnittua rakennusta ilman suunnitelmapiirustuksia.

Lars Pettersson oli tehnyt vuonna 1945 muinaistieteellisen toimikunnan aloitteesta Kumpulan kartanon päärakennuksen rakennushistoriallisen inventoinnin.

Arne Hästensko teki v. 1979 rakennuksesta uuden inventoinnin ennen sen seuraavina vuosina tehtyä peruskorjausta, jota johti rakennuksen uuden omistajan, Helsingin Yliopiston puolelta arkkitehti Eea Pekkala-Koskela. Museoviraston asiantuntijana toimi kartanoihin perehtynyt tutkija Irma Lounatvuori.

Arne Hästenskon esitelmään liittyi suunnitellun Pro Gradu-tutkielman dispositio, jossa oli lueteltu mm. eräitä kartanon mahdollisia suunnittelijoita: Ernst Bernhard Lohrman, Jean Wiik, Carl Alexander Engel, Johan, Henrik, Elias ja Gebriel Andsten sekä kartanonherra Johan Gabriel von Bonsdorff itse. C. L. Engelin nimeä ei joukossa ollut. Tämä on ymmärrettävää, sillä kartanon kauppakirjan[3] mukaan Johan Gabriel von Bonsdorff osti kartanon vuoden 1840 helmikuun lopussa ja pitkään sairastellut Engel kuoli jo toukokuun puolessa välissä, kahden ja puolen kuukauden kuluttua.

---

[1] KUMPULAN KARTANON PÄÄRAKENNUKSEN ALKUPERÄINEN ASU. Esitelmä vt. prof. Aimo Reitalan johtamassa taidehistorian laudatur-seminaarissa 30.4.1982. Arne Heporauta (nyk. Hästensko).

[2] sama

[3] Helsingin kaupunginarkisto

Asiantuntijapiireissä vallitsee ymmärrettävästi epäilevä käsitys C. J. Engelin mahdollisesta osuudesta Kumpulan kartanon suunnitteluun.

Olen kuitenkin vielä halunnut paneutua asiaan kahta tietä: toisaalta perehtymällä niihin vaiheisiin, joiden kautta kartano siirtyi uudelle omistajalleen Johan Gabriel von Bonsdorffille, toisaalta yrittämällä ymmärtää, mitä vanha kartanorakennus ja siihen liittyvät dokumentit kertovat rakennuksen suunnittelijasta. Näiden ohessa olen seurannut, löytyisikö Engelin säilyneestä kirjeenvaihdosta viitteitä ongelman ratkaisuun.

1. Taustaa

Kartanon siirtyessä uuden omistajan haltuun Venäjän valtakunnan voimannäyte, Helsingin rakentaminen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi pietarilaisen uusklassismin henkeen, oli valmistumassa. Kaupungin palon (1809) jälkeen pääkaupungiksi vuonna 1812 korotetun Helsingin uudelleen rakentaminen oli aloitettu keisari Aleksanteri I:n erityisessä suojeluksessa vuonna 1816 saksalaissyntyisen arkkitehdin J. L. Engelin johdolla. Vuonna 1822 valmistuneeseen Suomen Keisarillisen Senaatin rakennukseen muutti senaatin hallintovirkamiehistön ohella myös Turusta Helsinkiin siirretty Suomen Intendentinkonttori, jonka johtoon Engel siirtyi vuonna 1824. Samana syksynä konttori arkkitehteineen muutti senaatin uuteen eteläsiipeen. Tässä rakennuksessa, valmistuneiden ja valmistuvien rakennushankkeidensa ympäröimänä C. L. Engel työskenteli koko lopun elinaikansa. Hänen Helsinkiin suunnitellusta tuotannostaan, joka oli päätetty rakentaa, jäivät Engelin kuollessa 14.5.1840 keskeneräisiksi ainoastaan yliopiston kirjasto ja Helsingin tuomiokirkko.

Uuteen senaatin rakennukseen asettui senaatin muuton yhteydessä myös Engeliä 17 vuotta nuorempi, Uppsalan yliopistossa väitellyt oikeustieteen tohtori Johan Gabriel von Bonsdorff, vuonna 1819 aateloidun, Turun akatemian anatomian ja fysiologian professorin, arkkiatri Gabriel von Bonsdorffin poika. Johan Gabriel oli saanut työpaikan senaatista jo opiskeluaikanaan. Valmistuttuaan hän astui senaatin talousosaston kamaritoimituskunnan palvelukseen vuonna 1818. Vuoteen 1826 mennessä hän oli edennyt kamaritoimituskunnan kamreeriksi (senatskamrerare), jossa virassa hän työskenteli 18 vuotta.[4] Virkanimikkeenä vaatimattomalta kuulostava *senaatin kamreeri* asetti sitä kantavan Johan Gabriel von

---

[4] Vuoden 1809 ohjesäännön mukaan hallituskonselji (vuodesta 1816 lähtien Suomen Keisarillinen Senaatti) oli keisarillinen hallintovirasto, joka jakautui talousosastoon ja oikeusosastoon. Edellinen toimi Suomen suuriruhtinaskunnan korkeimpana siviilihallintoelimenä. Senaatin puheenjohtajana toimi Suomen kenraalikuvernööri. Senaatin molempia osastoja johtivat senaatin varapuheenjohtajat. Talousosaston päällikkönä toimiva varapuheenjohtaja vastasi nykyistä pääministeriä.

Bonsdorffin suuriruhtinaskunnan arvojärjestysasteikossa korkeammalle kuin mm. yliopiston rehtorin.[5]

Senaatin kamaritoimituskunnalle kuuluivat veronkannon ylivalvonta, valtion tilien tarkastus ja yleensä valtiontalouden tulot. Kuhunkin toimituskuntaan kuului vain 2-4 virkamiestä.

Senaatissa toimiessaan Johan Gabriel von Bonsdorff laati vuonna 1833 valtion verotushallintoon liittyvän tuhatsivuisen perusteoksen *"Storfurstendömet Finlands kamerallagfarenhet systematiskt framställd"*. Työvuosinaan J. G. von Bonsdorff teki suuriruhtinaskunnan veronkannon uudistamisesta suunnitelman, joka toimeenpantiin vuonna 1850. Erään ruotsinkielisen hakuteoksen mukaan.*"Han utövade genom sin vänskap med ministerstatssekreteraren A. Armfelt ett betydande inflytande på skötseln av landets allmänna angelägenheter."* [6]

Niiden kuudentoista vuoden aikana, jolloin arkkitehti J. L. Engel ja talous- ja hallintomies Johan Gabriel von Bonsdorff työskentelivät Helsingissä samassa Keisarillisen Senaatin rakennuksessa he mitä todennäköisimmin olivat oppineet tuntemaan toisensa. Intendentinkonttorin laatimat piirustukset ja kustannusarviot lähetettiin aina keisarin hyväksyttäviksi. Tätä varten ne tavallisimmin jätettiin ensin senaatin talousosastolle, todennäköisesti valtiovaraintoimituskunnalle. Intendentinkonttorin johtajan C. L. Engelin näkökulmasta Johan Gabriel von Bonsdorff työskenteli tärkeässä talouden valvonnasta vastaavassa hallinnon yksikössä.

3. Engelin piiri

Aikalaislähteiden mukaan C. L. Engel viihtyi vapaa-aikoinaan parhaiten - paitsi omaa puutarhaansa ja kasvihuonettaan hoitamassa - pienen ystäväpiirin seurassa teekupin ääressä. Nämä henkilöt olivat korkeassa asemassa ja kaikki nauttivat kenraalikuvernööri Fabian Steinheilin suosiota. Yhdessä viihtyvät ystävykset olivat: Kenraalikuvernöörin kanslian tirehtööri Ernst Bernhardt von Weissenberg, koskenperkaustoimikunnan johtaja, "koskiparoni" Carl Rosenkampff sekä vanhaan ruotsalaiseen aatelissukuun kuuluva vuorihallituksen yli-intendentti Nils Gustav Nordenskiöld - *"Suomen mineralogian isäksi"* mainittu - hänkin myöhemmin kunniatohtori ja valtioneuvos. Tapaamisissa käytettiin saksan kieltä, von Weissenbergin ja Rosenkampffin suvut olivat lähtöisin Liivinmaalta. C. L. Engeliä yhdisti Nils Nordenskjöldiin ainakin hänen tuntemansa kiinnostus mineraaleja kohtaan.

---

[5] Erotessaan tehtävästään 49-vuotiaana Bonsdorff oli saanut valtioneuvoksen arvonimen, ts. korotettu sääty-yhteiskunnan ylimmille portaille.

[6] Ennen nimitystään ministerivaltiosihteeriksi v.1842 Alexander Armfelt toimi useita vuosia häntä edeltäneen kreivi Robert Henrik Rehbinderin apulaisena,

2. Kumpulan kartano siirtyy suvussa ja suvulta.

Varakas helsinkiläinen kauppias Johan Sederholm oli vuonna 1777 saanut kuningas Kustaa III:lta luvan omistaa Herttoniemen kartanon ja Kumpulan säteritilan. Näihin hankintoihinsa hänellä aatelittomana ei muuten olisi ollut oikeutta. Johan Sederholm todennäköisesti rakennutti nykyisen Kumpulan kartanon alueella aikaisemmin sijainneen puurakenteisen päärakennuksen.

Johan Sederholmilla kartano oli kolmekymmentä vuotta ja siirtyi hänen jälkeensä perintönä vuorotellen hänen kolmelle pojalleen, joista viimeinen, Karl Albrecht Sederholm luovutti kartanon omalle pojalleen Patrik Sederholmille 1.12.1837. Kartanon uusi omistaja oli tuossa vaiheessa vasta 28-vuotias nuorukainen, jolla ei ilmeisesti ollut halua eikä varoja ryhtyä huolehtimaan yli 400 hehtaarin suuruisesta maaomaisuudestaan, jonka keskellä seisoi jo kuuden vuosikymmenen ikäinen, hänen isoisänsä ajoilta peräisin oleva päärakennus. Patrik Sederholm myi kartanon edelleen vajaan puolentoista vuoden kuluttua (22.4.1839) langolleen, 63- vuotiaalle luutnantti Karl Gustav Nordenskiöldille, joka oli naimisissa Hedvig Ulrika os. Sederholmin, Patrikin vanhemman sisaren kanssa. Kartano näytti siten säilyvän suvun hallussa.

Myynti eläkkeellä olevalle luutnantti Nordenskiöldille osoittautui kuitenkin olevan vain osa laajempaa operaatiota kartanon siirtämiseksi Bonsdorffille. Todennäköisesti kysymyksessä ei ollut tavallinen ns. bulvaanikauppa. Joko esim. verotusteknisistä- tai pelkästään hienotunteisuussyistä Sederholmin sukua kohtaan kartano siirtyi ensin Patrikin langolle ennen joutumistaan uuden aatelisen omistajan haltuun. Ennakkosuunnittelusta kertoo myös se, että suurempi osa kartanon n. 400 hehtaarin alueesta kulki Karl Gustav Nordenskiöldin kautta Bonsdorffille, mutta pienemmän osan Patrik Sederholm myi suoraan Bonsdorffille vasta samalla kertaa, kun tämä teki kartanon kaupan K .G. Nordenskiöldin kanssa.

Edellisestä selviää, että halutessaan käyttää C. L. Engeliä uuden kartanonsa suunnittelijana, Bonsdorffilla ei suinkaan ollut käytettävänään ainoastaan kahta ja puolta kuukautta vuonna 1840, vaan ainakin kaksi ja puoli vuotta tai enemmänkin, koska nuoren Patrik Sederholmin isä kuoli varsin korkeassa iässä, vähän ennen 78-vuotissyntymäpäiväänsä. Engel oli tuohon aikaan vielä terve ja ottanut juuri vastaan tehtävän kenraalimajuri A. E. Ramsaylta laajentaa tämän ostamaa Munkkiniemen kartanoa muistuttamaan tukholmalaista Hagan linnaa.

Taloushallinnon mies Johan Gabriel von Bonsdorff ei kuulunut C. L. Engelin lähimpää ystäväpiiriin, mutta hänellä oli siihen muuten läheiset suhteet vuoriyli-intendentti Nils Gustav Nordenskiöldin kautta. Tämä oli nimittäin Bonsdorffin vanhemman veljen, Turun yliopiston kemian professorin Pehr Adolf Bonsdorffin erittäin läheinen ja pitkäaikainen ystävä ja tutkijatoveri.

Patrik Sederholmilta kartanon ostanut luutnantti Karl Gustav Nordenskiöld taas oli Engelin läheisen ystävän Nils Gustav Nordenskiöldin veli. Voidaankin sanoa, että kartanon kauppaa valmisteltiin pitkään aivan C.L. Engelin lähipiirissä.

Kumpulan kartano laajoine maa-alueineen halkaisi silloisen Helsingin kaupungin pohjoiset maat, jotka kaupunki oli saanut kruunulta Kustaa Vaasan suunnitellessa pääkaupunkia Vantaanjoen suulle. Tämä tilanne (karttaliite) oli ollut voimassa kolme sataa vuotta. Voidaan olettaa, että Johan Gabriel von Bonsdorff oli ensin valmistellut kartanon ostoa ja toteuttanut sen sopivan hetken tullen suunnitelmallisesti. Kartanon hankkimiselle oli muutenkin sopiva aika. Porvooseen ja Pietariin johtava, kartanon ohi kulkeva maantie oli juuri saatu vuosikymmenien odotuksen jälkeen tyydyttävään kuntoon ja uudet sillat kaupungista Sörnäisiin samoin kuin Kumpulanjoen ylittävä uusi silta rakennetuiksi.

Palotarkastus vuonna 1850

Vanhin kartanoa kuvaava säilynyt dokumentti oli (ja on edelleen) marraskuussa1850 laadittu palotarkastuspöytäkirja katselmuksesta, jossa rakennuksen omistajan lisäksi olivat olleet läsnä Helsingin kihlakunnan kruununvouti, tuomari ja lautamies. Katselmuksesta on käytettävissä siitä myöhemmin laadittu ns. konekirjoituskopio.

Tämän muistion alussa on kerrottu kartanon inventoinnista v. 1979 ja sitä seuranneesta kunnostustyöstä rakennuksen siirryttyä kaupungilta Helsingin Yliopistolle.

Inventoinnin yhteydessä yritettiin rakennuksesta tehtyjen mittausten ja havaintojen päästä selvyyteen siitä, millainen monia muutoksia kokenut rakennus oli alun perin ollut. Muita tiiliseiniä selvästi ohuemmat väliseinät oletettiin rakennetuiksi myöhempien muutostöiden yhteydessä. Laadittujen "rekonstruktiopiirustusten" sisältämien huoneiden määrien todettiin vastaavan palotarkastuspöytäkirjaan tehtyjä merkintöjä. Kysymyksiä herätti kuitenkin mm. toisen kerroksen ikkunoiden puuttuminen tarkastuspöytäkirjasta. Tilanne muuttui entistäkin ongelmallisemmaksi, kun kartanossa aloitettujen korjaustöiden yhteydessä päästiin tarkastamaan mm. jälkeenpäin lisätyiksi oletetut muuratut väliseinät. Työmaalla tehdyt tutkimukset osoittivat lähes kaikki nämä seinät alkuperäisiksi. Ristiriita palotarkastuspöytäkirjan ja rakennuksessa tehtyjen selvitysten välillä kasvoi ratkaisemattomaksi eikä kysymystä rakennuksen mahdollisesta suunnittelijasta sen pitemmälle selvitetty.

Olen käynyt läpi mainittua palotarkastuspöytäkirjaa uudelleen ja saanut selville, että alkuperäinen pöytäkirja on Tukholmassa (Riksantikvariet).

Siihen liittyy karttapiirustus, johon on merkitty rakennukset, mutta ei rakennusten pohjapiirustuksia. [7]

Palotarkastuspöytäkirjasta ilmenee mm. että:

- Valtioneuvos Johan von Bonsdorff oli pyytänyt tarkastuksen suorittamista kartanossa, jonka hän oli ostanut lähes yksitoista vuotta aikaisemmin.

- Tarkastuksen kohteina olivat ruotsalaisen yhtiön *(Almänna Brandfösäkringsverket för byggnader å landet)* vakuuttamat rakennukset, jotka sisältyivät kahteen vakuutukseen vuosilta 1805 ja 1807, ts. kauppaneuvos Johan Sederholmin vanhimman pojan Alexander Magnus Sederholmin ajalta. Johan Gabriel von Bonsddorff oli kartanon omistajaketjussa vakuutusten ottajan jälkeen viides omistaja.

- Kruununvouti C. J. Bergstöm totesi, että toimitusmiehet katsoivat itsellään olevan riittävän asiantuntemuksen rakennusten arvioimiseen, joten ohjesäännön mukaisten rakennusalan käsityöläisten paikalla oloa ei katsottu tarpeelliseksi.

- Katselmuksen aluksi todettiin, että em. vakuutusasiakirjojen sisältämät pääkohteet, vanha puurakenteinen kartanon päärakennus ja sitä pienempi asuinrakennus oli purettu jo vuosina 1841 ja 1844.

- Pöytäkirjaan merkittiin näissä puretuissa rakennuksissa olleiden huoneiden määrät: yhteensä kymmenen huonetta eteistilat pois lukien.

- Purettujen rakennusten sijaan omistaja oli vuonna 1841 rakennuttanut kaksikerroksisen kivirakennuksen,[8] jossa oli sama määrä huoneita kuin molemmissa puretuissa rakennuksissa yhteensä ja joka sijaitsi samalla paikalla kuin aikaisempi pienempi asuinrakennus.[9]

- Tarkastuksen edetessä kirjattiin uudelleen, että uusi päärakennus kaksine savupiippuineen oli rakennettu tiilestä hyvälle harmaakiviperustaukselle vuonna 1841.

- Pöytäkirjaan kirjattiin kartanon omistajan nimenomainen toivomus: vakuutusyhtiön sääntöihin vedoten hän halusi saada purettujen rakennusten vakuutusoikeuden siirretyksi uuteen päärakennukseensa, koska huoneiden lukumäärät olivat samat ja koska rakennus sijaitsi aikaisemmin vakuutetun

---

[7] Olen tilannut materiaalista kopiot digitaalisessa muodossa, mutta ne eivät ole vielä saapuneet.

[8] " år 1841 låtit uppmura ett Stenhus i två våningar"

[9] Aikaisempi päärakennus oli ilmeisesti sijainnut ylempänä, lähellä alueen halki kulkevaa tietä. Tämä selvinnee vakuutuksen liittyvästä kartasta.

rakennuksen paikalla.[10] - Tämän jälkeen kirjattiin uuden rakennuksen mitat ja huoneiden lukumäärät kerroksittain: molemmissa kerroksissa viisi huonetta. Alakerrassa tarkastajien on täytynyt havaita huoneita olleen ilmoitettua enemmän, mutta tästä ei ole mainintaa.

- Tarkastuksesta käy yksiselitteisesti ilmi, että tarkastettava rakennus on keskeneräinen. Muuraustyöt oli tehty kerralla loppuun, kuten käytännön syistä oli ollut pakko tehdäkin. Vesikatto oli myös tehty valmiiksi, samoin rakenteellisesti tärkeät alapohjan, välipohjan ja yläpohjan palkistot ja lämpöeristykset ala- ja yläpohjissa. Rakennuksen ensimmäinen kerros oli tehty asuttavaan kuntoon, ikkunoita oli oikealta vaikuttava määrä, 15 kpl. Toisen kerroksen ikkunoiden puuttuminen selittyy sillä, että niitä ei vielä ollut asennettu, tuskin edes valmistettukaan. Myös pöytäkirjaan merkittyjen ovien sekä tiili- ja kaakeliuunien lukumäärät osoittavat, että kumpiakin oli alakertaan rakennettujen huoneiden osoittama määrä (9 tai 10 kpl). Tästä ristiriidasta huolimatta tarkastuspöytäkirjaan merkittiin alakertaankin vain viisi huonetta.

- Yläkertaan merkityistä viidestä huoneesta yksi oli rakennuksen suuri juhlasali (n. 77 m2). Huoneiden koolla ei ollut tarkastuspöytäkirjassa merkitystä.

- Palotarkastajat arvioivat rakennuksen arvoksi 2 200 ruplaa *"i det stånd hvari det nu befinner"*

- Pöytäkirjasta käy ilmi vielä, että kartanon alueelta oli purettu aikaisempiin vakuutuksiin sisältyneitä maataloustuotannon rakennuksia ja korvattu uusilla. Vaikka näiden arvo ylitti purettujen talousrakennusten vakuutusarvon, omistajalle riitti, että nekin saisivat jatkaa aikaisempien vakuutusten puitteissa.[11]

Vuoden 1850 marraskuun lopussa suoritetusta palotarkastuksesta saa käsityksen, että tarkastuksen aihe, motiivit ja lopputulos olivat etukäteen eri osapuolien tiedossa. Sääty-yhteiskunnassa myös roolit olivat selvät: Kartanonomistajaa kuvataan seuraavasti: "..*Egendomens nuvarande ägare Statsrådet och Riddaren af Kejserl. St Anne ordens 2:dra klass med Kejserl. Kronan, St Stanislai ordens 2:dra klass, och Konglege svenska Nordstjerne orden, Välborne Herr Juris Doktor Johan Gabriel von Bonsdorff*".[12]

---

[10] Ilmeisesti Bonsdorffille periytyneessä vakuutuksessa oli harvinaisen edulliset ehdot, muuten tapahtunutta ei voi selittää. Vakuutuksen siirtyminen vaikutti olleen koko tarkastuskäynnin päätarkoitus.

[11] Vaikuttaa siltä, että tarjoamalla ruotsalaiselle vakuutusyhtiölle edulliselta vaikuttava sopimus, haluttiin välttää päärakennuksessa mahdollisesti myöhemmin tehtävät uudet katselmukset.

[12] Tarkastuksen aikaan voimassa olleessa keisari Nikolai I:n vahvistamassa virkamiesten arvojärjestysluettelossa, jossa oli 170 nimikettä, valtioneuvos Bonsdorff oli sijalla 13, palotarkastusta johtanut kruununvouti C. J. Bergström sijalla 127.

Palotarkastuksen suorittaminen vuoden 1850 lopulla oli oivallisesti ajoitettu myös siksi, että samana vuonna oli käynnistetty koko suuriruhtinaskunnan verotusjärjestelmän uudistaminen valtioneuvos von Bonsdorffin esittämän suunnitelman mukaisesti.

Palotarkastuspöytäkirjasta ilmenevä menettely kartanon rakentamiseksi vaiheittain oli joka tapauksessa von Bonsdorffin kannalta tarkoituksenmukaista. Hän aloitti heti kartanon hankittuaan maataloustuotannon tehostamisen vaatimat uudisrakennustyöt samalla kun hän muurautti uuden kartanon vesikattovaiheeseen ja rakennutti alakertaan työväestön vaatimat tilat: keittiön, leipomon, varastoja ja asuinhuoneita. Ilmeistä on, että tuotannon vaatima rakentaminen jatkui koko 1840-luvun Bonsdorffin asuessa kaupungissa. Vasta kun suuren maatilan rakennukset ja tuotanto olivat esittelykelpoisessa kunnossa, rakennettiin kartanon päärakennuksen ylemmän kerroksen muita tiloja korkeammat asuin- ja edustustilat valmiiksi. Bonsdorffilla oli ilmeisesti alusta pitäen tarkoituksenaan rakentaa asuntoonsa komeat edustustilat tilat avarine näköaloineen. Aikalaiskuvausten perusteella tämäkin hänen suunnitelmistaan toteutui. Magnus von Wright on kartanoa meren suunnasta esittävässä, vuonna 1862 tekemässään maalauksessa todennäköisesti kuvannut juuri valmistunutta Kumpulan kartanoa.

Kartanoa katsellessa

Vaikka kartano ei enää hallitsekaan laakson maisemaa, kuten von Wrightin maalauksessa, sen huomaa olevan rinteessään erinomaisella paikalla sekä puistokujalta tultaessa että rakennuksesta avautuvien maisemien kannalta. Rakennuksen mittasuhteet ovat tasapainoiset ja rauhalliset. Julkisivujen aukotus on tyylin mukaista lukuun ottamatta pääjulkisivua: kuinka empiretalon keskirisaliitissa[13] voi olla neljä ikkunaa, vaikka niitä pitäisi olla kolme? Kysymykseen ei ole löydetty vastausta.

Palotarkastuspöytäkirjasta kävi ilmi, että kartanonomistaja Bonsdorffilla oli ehkä jo ennen kartanonsa hankkimista ollut selvä kuva rakennuksen tilaohjelmasta: molemmissa kerroksissa yksi suuri huone ja neljä pientä. Alakerrassa talonpoikaistuvan perinteitä jatkava suuri keittiö-leipomo, jonka ympärillä neljä pienempää huonetta sekä eteinen/ porrashuone ja varasto, Yläkerrassa juhlasali keskellä ja asuinhuoneet ympärillä.

Mikäli rakennuksen piirustukset oli laatinut C. L. Engel, hän olisi piirtänyt pääjulkisivun risaliittiin kolme ikkuna-aukkoa. Kartanon vallankäyttöön tottunut isäntä olisi kuitenkin saattanut vaatia juhlasaliin enemmän valoa tai avarampia näkymiä. Uskon, että Johan Gabriel von Bonsdorff olisi siinä tapauksessa ilmoittanut muuraustyön alkaessa työmaalle, että pääjulkisivuun tehdäänkin

---

[13] Risaliitti on yleensä rakennuksen julkisivun keskellä, julkisivun korkuisena pinnasta esiin nouseva osa.

kolmen asemesta neljä aukkoa. Toimenpide ei olisi vaatinut suunnitelmien muutosta, ainoastaan uuden mittauksen työmaalla. Näin saattoi tapahtua.[14]

Kumpulan kartanon pääjulkisivun "alkuperäisestä asusta" ei ehkä ole koskaan ollutkaan piirustusta. Pieni mahdollisuus on silti löytää piirustus, josta ilmenisi, millaiseksi rakennuksen pääjulkisivu oli alun perin *suunniteltu.*

Ystävälleen C. Herrlichille Saksaan lähettämässä, 25.12.1816 päivätyssä kirjeessä C. L. Engel kertoo laatineensa pienessä koossa sarjan piirustuksia maaseudulle rakennettavista kartanoista, yhteensä kaksitoista eri "tyyppitaloa": neljä vaatimatonta, neljä keskitasoa olevaa ja neljä varakkaille rakennuttajille tarkoitettua. Piirustuksia hän pyysi ystäväänsä markkinoimaan Leipzigin messuilla ja uskoi niiden menevän hyvin kaupaksi. Ei tiedetä saiko hän lähetetyksi piirustuksiaan, mutta osa niistä sisältynee museoviraston arkiston kokoelmiin. Oletin, että tuohon sarjaan olisi hyvin voinut sisältyä Kumpulan kartanon tapainen yksinkertainen, mutta elegantti suunnitelma. Arkistossa oli kuitenkin vain osa Engelin mainitsemista piirustuksista, joten asia on edelleen selvittämättä.

Engelin nuoruudessaan laatimat, oppi-isänsä Anrea Palladion innoittamat maalle rakennettavien kartanoiden suunnitelmat edustivat sellaista "jaloa yksinkertaisuutta", josta 1840-luvun suomalaiset arkkitehdit - Engel itse mukaan lukien - olivat jo ehtineet etääntyä lopullisesti. Kumpulan kartanossa on kuitenkin meille säilynyt tätä samaa varhaisen klassismin raikkautta.

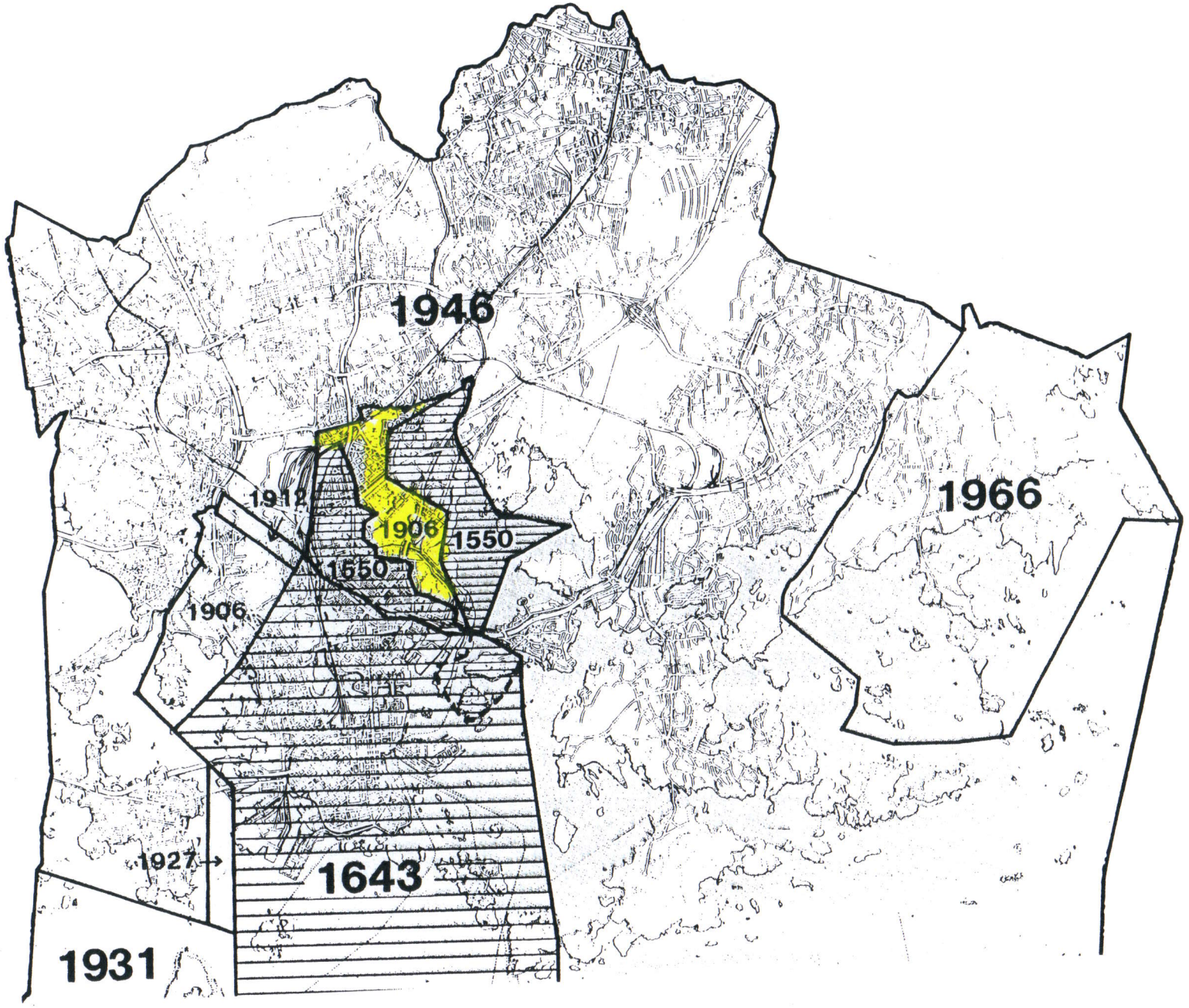
Carl Herrlichille lähettämässään, 7.9.1836 päivätyssä kirjeessä Engel kirjoittaa: *"Onnellinen se, joka on päässyt elämässään niin pitkälle, että voi ajatella rakentavansa talon maalle."*

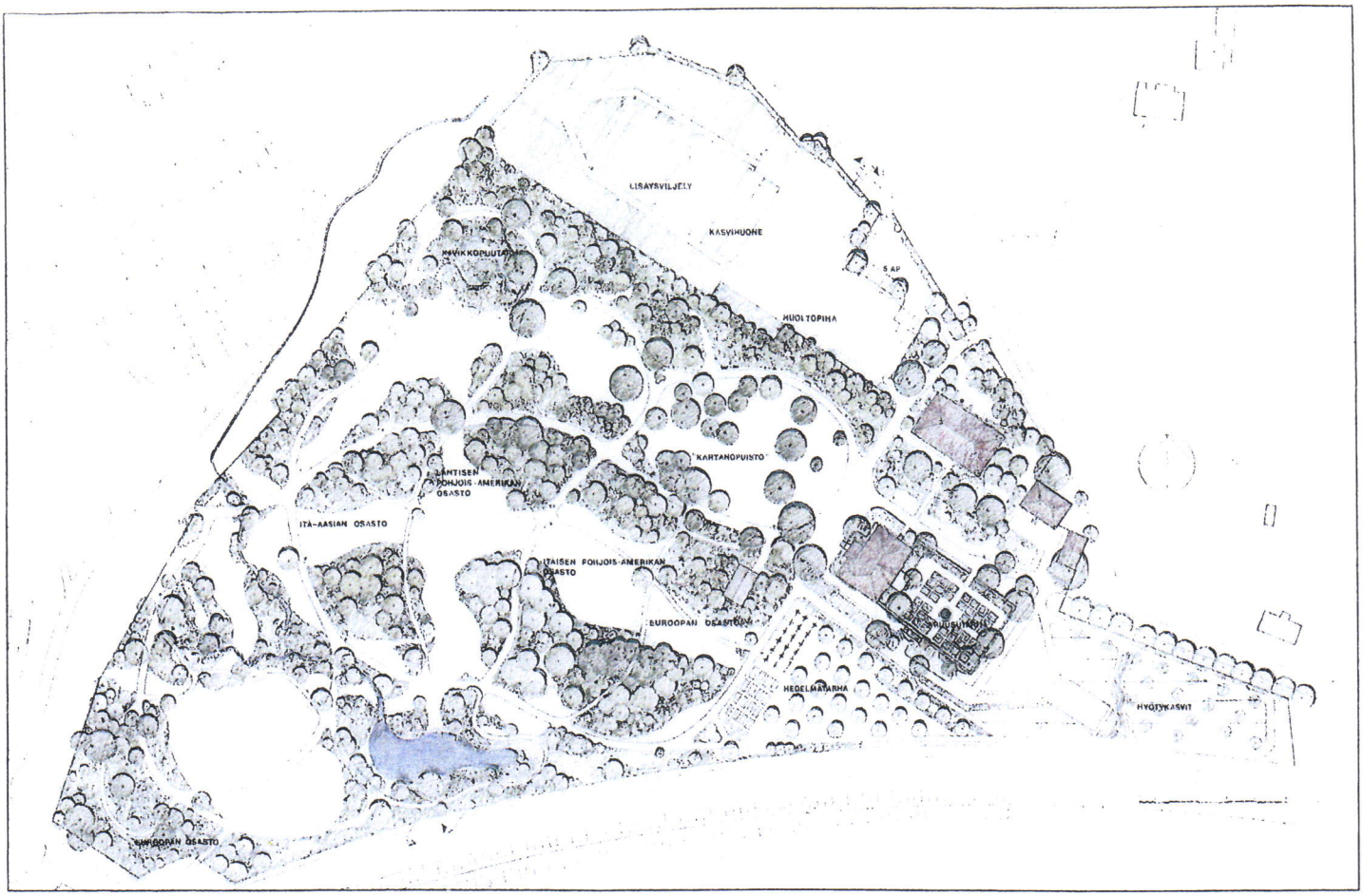
Kirjeen viimeisessä kappaleessa hän jatkaa:*" Pyyntösi, vanha ystävä että tekisin piirustuksen maalaistaloksesi, tuntuu melkein syntiseltä, koska sinulla on lähelläsi niin paljon sellaisia rakennuksia. Jos käyt tutustumassa niistä muutamiin, niin voit varmasti pian toteuttaa toiveesi. Jos haluaa keittiön ja palvelusväen huoneet alakertaan, ullakkohuoneet yläkertaan, niin tarvitaan portaat..."*

Kumpulan kartanon perusratkaisu...sattumalta tietenkin.

---

[14] Johan Gabrielin aikaisemmin mainittu isä, Brinkhallen kartanon rakennuttaja Gabriel von Bonsdorff, oli koko maassa tunnettu "itseoppinut" arkkitehti - asiantuntija.

1946
1966
1912
1906
1550
1550
1906
1927
1643
1931

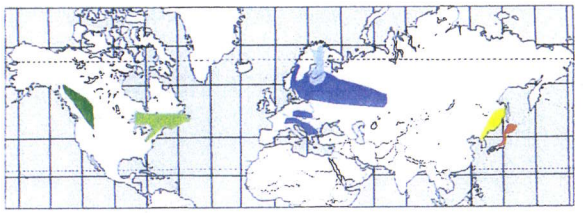

13. Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan käyttösuunnitelma (maisema-arkkitehti Gretel Hemgård 1987). Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Kumpulan kartanon pihapiiri, villiintynyt englantilaistyylinen puisto ja lähipellot kunnostetaan kasvitieteelliseksi puutarhaksi olemassa olevaa kulttuurimaisemaa kohentaen. Alueen vanha puusto säilytetään, puisto restauroidaan, rakennetaan teitä, istutuksia ja lammikoita. Kuvassa oikealla kartanon pihapiiriä muodostavat rakennukset ja yläosassa tutkimusviljelmät kasvihuone- ja aputiloineen.

KUVA KIRJASTA "YLIOPISTON HELSINKI"

LIITE 6

Etelä-Suomen ilmastoa vastaavat alueet

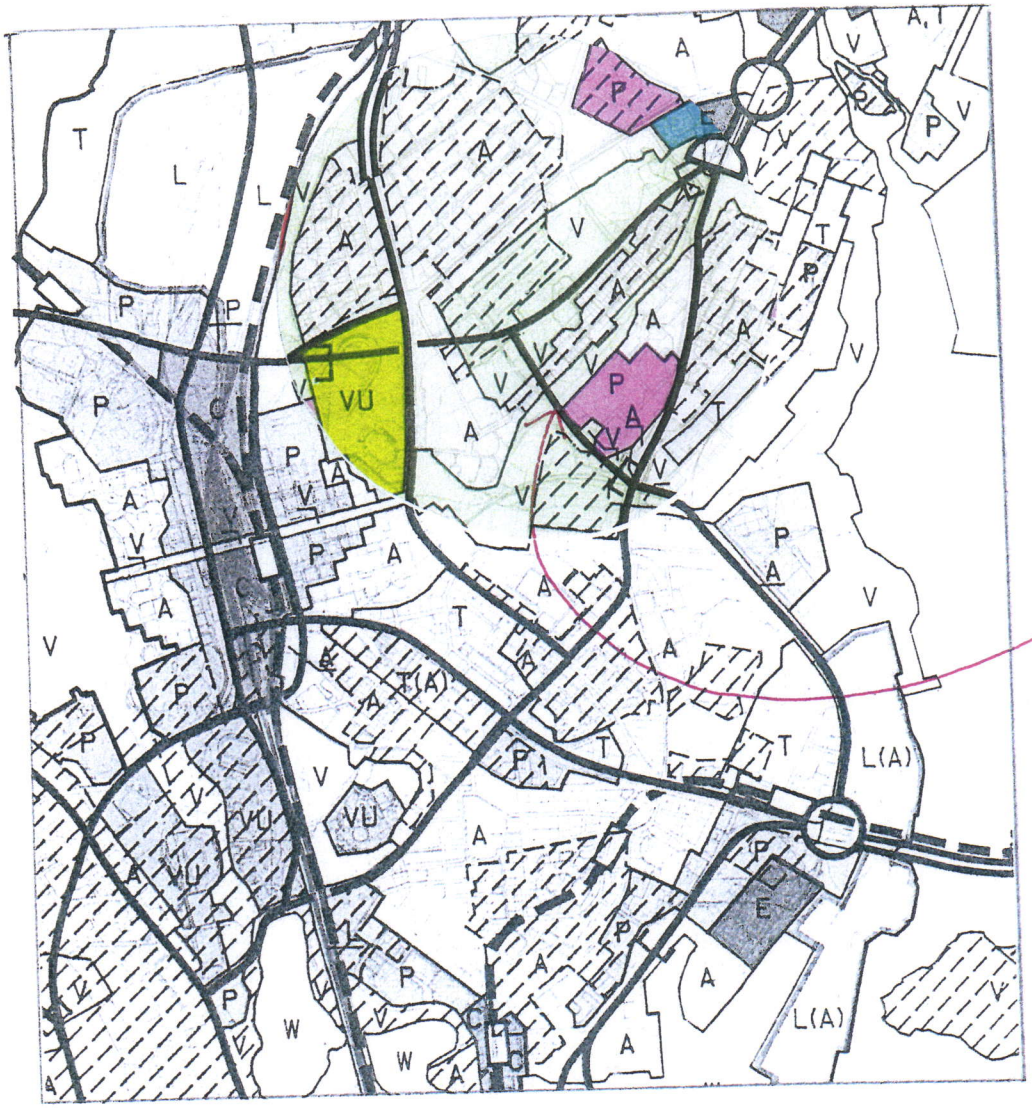

KASVITIETEELLINEN PUUTARHA

HTC

LIITE 8

HUOMAA, ETTÄ KUMPULAN KARTANON LAAKSOSSA PÄÄKADUT KULKEVAT MAANALLA!

HELSINGIN YLEISKAAVA 1992
1:40 000

HELSINGFORS GENERALPLAN 1992
1:40 000

KUMPULAA KOSKEVAT

YLEISKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET:

PÄÄKATU

METRO TAI RAUTATIE ASEMINEEN

JOUKKOLIIKENTEEN KEHÄMÄINEN RUNKOLINJA ASEMINEEN (JOKERI, bussi tai raitiotie)

Pääliikenneverkon maanalainen osuus

VU

VIRKISTYS- JA LIIKUNTAPALVELUJEN ALUE

Alueelle saa rakentaa virkistyskeskuksia, urheilupuistoja ja muita virkistys- ja liikuntapalveluja ja alueelle tarpeellisia yhdyskuntatekni-sen huollon tiloja sekä paikallisliikenteen väyliä.

V

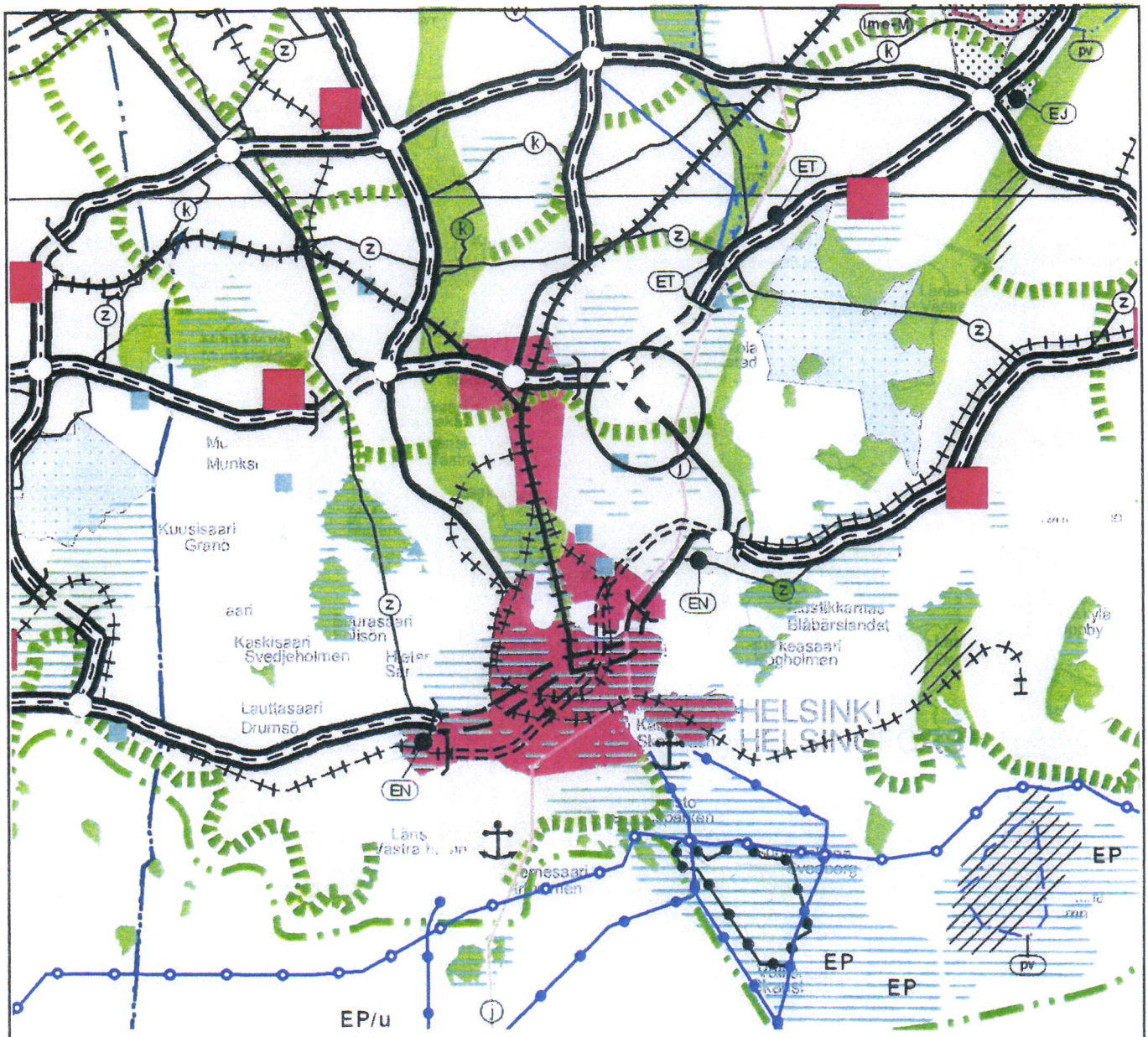
VIRKISTYSALUE

Alueelle saa rakentaa ulkoilutyyppisen virkistystoiminnan tiloja ja alueelle tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja sekä paikallis-liikenteen väyliä.

KULTTUURIHISTORIALLISESTI ARVOKAS ALUE

Alueelle tapahtuvat muutokset tulee tehdä niin, että alueen kulttuuri historiallisia, rakennustaiteellisia tai kaupunkikuvallisia ominaispiirteitä

LIITE 9

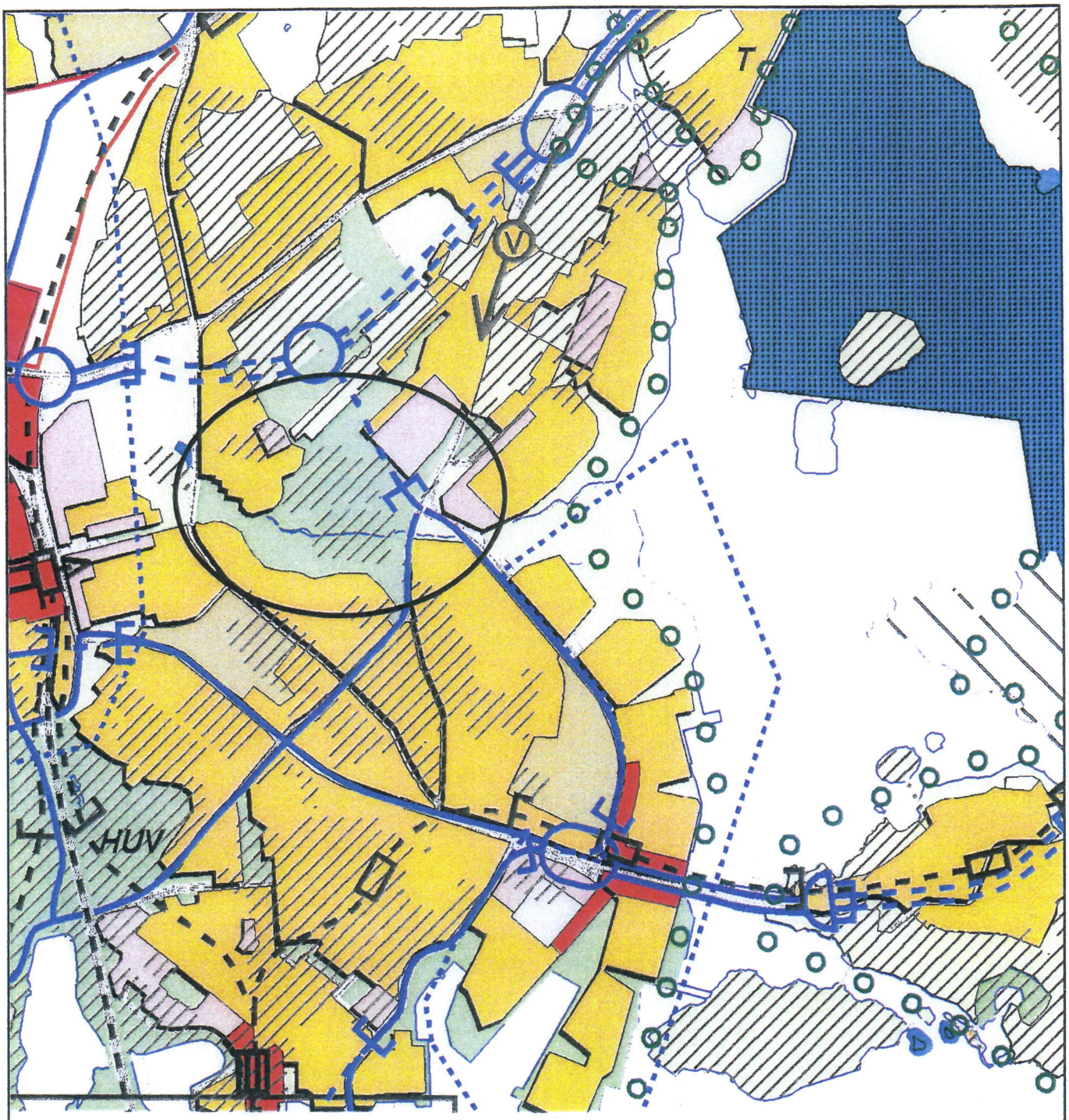

MERKINNÄT

- Taajamatoimintojen alue
- Keskustatoimintojen alue
- Virkistysalue
- Viheryhteystarve
- Luonnonsuojelualue
- (EN/EJ) Energia- ja/tai jätehuoltoon varattu alue
- Yhdyskuntateknisen huollon alue
- Moottoriväylä
- Valtatie/Kantatie
- Eritasoliittymä
- Päärata
- Yhdysrata
- Liikennetunneli
- Liikenneväylän katkoviivamerkintä osoittaa vaihtoehtoisen ratkaisun tai ohjeellisen linjauksen
- 400 kV voimalinja
- Raakavesitunneli
- Jätevesitunneli
- Natura 2000 verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue
- Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue, tie tai kohde
- Valtakunnallisesti merkittävä muinaisjäännös

Ote maakuntakaavasta
VALLILANLAAKSO,
Liite kaavaan nro 11978/ 10.6.2010

LIITE 10

KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

KERROSTALOVALTAINEN ALUE, ASUMINEN/TOIMITILA

T Toimitilavaltaisena kehitettävä alue.

PIENTALOVALTAINEN ALUE, ASUMINEN

HALLINNON JA JULKISTEN PALVELUJEN ALUE

TYÖPAIKKA-ALUE, TEOLLISUUS/ TOIMISTO/SATAMA

TEKNISEN HUOLLON ALUE

KAUPUNKIPUISTO

HUV EA Ympärivuotisena tivolialueena kehitettävä alue. Ekoasumisen kokeilualue.

VIRKISTYSALUE

Helsinki-puistona kehitettävä alue.

LR LIIKENNEALUE

LS SATAMA-ALUE

SOTILASALUE

(A) Alue, joka muutetaan asunto- ja virkistysalueeksi, jos yleiskaavakartalle osoitettu muu toiminta siirtyy alueelle pois.

LUONNONSUOJELUALUE

KULTTUURIHISTORIALLISESTI, RAKENNUSTAITEELLISESTI JA MAISEMAKULTTUURIN KANNALTA MERKITTÄVÄ ALUE

MAAILMANPERINTÖKOHDE

VESIALUE

KESKUSPUISTON ALUE

SUUNNITTELUALUE

S SELVITYSALUE, JONKA MAANKÄYTTÖ RATKAISTAAN YLEISKAAVALLA TAI OSAYLEISKAAVALLA

MOOTTORIKATU

PÄÄKATU

METRO TAI RAUTATIE ASEMINEEN

JOUKKOLIIKENTEEN KEHÄMÄINEN RUNKOLINJA ASEMINEEN (JOKERI, bussi tai raitiotie)

PÄÄLIIKENNEVERKON MAANALAINEN OSUUS

V VIIRA, NOPEAN RAITIOTIEN VARAUS

KÄVELYKESKUSTA

Ote yleiskaava 2002:sta
VALLILANLAAKSO,
Liite kaavaan nro 11978/ 10.6.2010

LIITE 11

KUMPULA-SEURA RY.
Johtokunta

Helsinki 13.09.2010

HELSINGIN KAUPUNKI
Kaupunginhallitus
Kirjaamo
Kaupungintalo
Pohjoisesplanadi 11-13

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa on 13.8.-13.9.2010 ollut nähtävillä Vallilan siirtolapuutarha-alueen sekä katu- ja puistoalueen (11990) ja Kumpulan puisto- ja katualueen (11978) asemakaavaehdotukset.

Kumpula-seura on keväällä 2010 jättänyt ksv:lle ja ksl:lle mielipiteen mainituista kaavaehdotuksista. Mielipiteessämme kiinnitimme ksv:n ja ksl:n huomiota mm. kaavojen taustalla olevan ajattelun ristiriitaisuuteen (puisto versus liikennealue) ja alueen kaavoituksen pirstaleisuuteen. Samoin kiinnitimme huomiota siihen, ettei yleiskaavassa annettu tavoite (alueen kehittäminen kaupunginosapuistona) toteudu asemakaavassa (alueen ottaminen moottoriliikenteen käyttöön).

Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunta päätti kokouksessaan 17.6.2010 äänin 5-4 puoltaa kaavaehdotusta, joka mahdollistaa bussikadun rakentamisen puretun satamaradan tilalle Hämeentieltä Mäkelänkadulle Vallilan siirtolapuutarhan pohjoislaitaa seuraillen. Bussikadun lähiajan tavoitteeksi asetettiin linja 506:n liikennöinnin nopeuttaminen.

Kumpula-seura esittää asiasta seuraavan muistutuksen.

Alue, jota sopisi mielestämme nimittää kattavasti *Kumpulan kartanon laaksoksi* – on vuoden 2002 yleiskaavassa merkitty kaupunginosapuistoksi. Suuri osa laaksosta on merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurisesti merkittäväksi alueeksi.

Yleiskaavaselostuksessa todetaan:
"Kantakaupunki on tiiveimmin rakennettu osa Helsinkiä. Puisto- ja virkistysalueiden määrä ja pinta-ala henkeä kohden ja myös maapinta-alaa kohden on pieni verrattuna sitä muihin Helsingin osiin. Etenkin itäisen kantakaupungin tilanne on pitkään ollut tässä suhteessa huono. Kaupungin puistoja virkistysaluetarjontaa tasapainotetaan etenkin kantakaupungissa luomalla uusien rakentamisalueiden yhteyteen uutta puistotarjontaa. Samalla jo olemassa olevien puistojen laatutasoa nostetaan. **Kantakaupungin koillisosaan**

Vallilanlaaksoon ja Kumpulaan luodaan uusi laaja kaupunginosapuisto."
(12 YLEISKAAVAEHDOTUS, ALUEELLINEN KUVAUS
12.1 Kantakaupunki ja Lauttasaari s. 208/ pdf-tiedoston sivu 81).

Yleiskaava toimii ohjeena laadittaessa tai muutettaessa asemakaavaa. Vahvistetun asemakaavan alueella rakentaminen voi tapahtua voimassa olevan asemakaavan perusteella siitä huolimatta, että toimenpide ei ole yleiskaavan mukainen. **Yleiskaavan tarkoituksena on kuitenkin, että vahvistetut asemakaavat niiltä osin kuin ne eivät ole yleiskaavan mukaisia, muutetaan vastaamaan yleiskaavan tarkoitusperiä.**

Koska asemakaavaa keväällä 2010 oltiin muuttamassa, avautui oiva tilaisuus tarkastella, toteutuvatko yleiskaavan 2002 tavoitteet Kumpulan kartanon laakson asemakaavoissa.

Yleiskaavassa todetaan, että alueella voidaan rakentaa "tarpeellisia liikenneväyliä". Katsomme, että tästä 'tarpeellisuudesta' ei ole käyty riittävää keskustelua, vaan asiassa on edetty yksinomaan liikenteen tarpeet huomioon ottaen. Näkökulma, jonka mukaan 'tarpeellisella' tässä tarkoitettaisiin alueen omia tarpeita palvelevia liikenneväyliä, kuten kahden laajan ja merkittävän puutarhan (Vallilan siirtolapuutarha ja Yliopiston kasvitieteellinen puutarha) huoltoväyliä, on jäänyt täysin huomiotta.

Lisäksi muistutamme, että yliopiston kampuksen liikennetarve on hoidettu asentamalla Kumpulanmäen jyrkkiin katuihin sulanapitojärjestelmä ja kierrättämällä bussit mäen kautta. Kumpulan kampuksen työntekijöiden toivomat paremmat kevyen liikenteen reitit (Kumpulanmäen raitin rakentaminen keväällä 2010) on jo toteutettu. On myös muistettava, että bussi 506, joka jatkossa jättäisi Koskelantien väliin, ei palvele suuria matkustajajoukkoja, vaan käy todennäköisesti hyvin pian kannattamattomaksi.

Liikennesuunnittelijat arvioivat Vallilanlaakson raitiolinjan käyttäjämäärän nykyisellään liian pieneksi ja linjan liikennetaloudellisesti kannattamattomaksi. Myöskään reitti Hämeentien-Sturenkadun-Mäkelänkadun kautta Kumpulasta Pasilaan ei suunnittelijoiden mielestä olisi riittävästi käytössä. Kalasataman-Hermanninrannan rakentaminen muuttaa tilannetta ehkä 2015-2020. Kun samaan aikaan on esillä useita vaihtoehtoisia suunnitelmia poikittaisliikenteen tehostamiseksi ja raitioliikenteen uusiksi reiteiksi, olisi *Vallilanlaakson joukkoliikennekatu erillisenä kaavaratkaisuna ennenaikainen ja irrallinen.* Sen tuottama hyöty liikenteen ajansäästönä on kyseenalainen ja haitat laakson kulttuuriympäristölle ja virkistyskäytölle merkittävät. Samaan aikaan HSL on ilmoittanut harkitsevansa kevyellä kalustolla liikennöitävää kutsubussiyhteyttä yliopiston eri kampusten välillä. Tällainen yhteys palvelisi myös Aalto-yliopiston Taikkia.

Kesällä julkistettiin Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen tekemä selvitys 'suhteellisen hiljaisista alueista'. Siinä todettiin, että kaupunkilaisten mielestä kaupunkiin kuuluu myös suhteellisen hiljaisia alueita, joiden olemassaolo ja saavutettavuus on tärkeää. Kyselyyn vastanneista 2100 kaupunkilaisesta 69 % ilmoitti, että Helsingistä löytyy hiljaisia tai äänimaisemaltaan rauhallisia alueita. Myös Kumpulan kartanon laakso on tällainen alue, joka on saavutettavissa ilman automatkaa. Olennaista näille alueille oli kyselyyn vastanneiden mielestä myös maisema- ja kulttuuriarvot, luonnossa liikkumisen ja luonnon havainnoinnin mahdollisuus – kaikki arvoja, jotka ovat läsnä myös Kumpulan kartanon laaksossa. Bussiliikenne puretulla satamaradalla aiheuttaa meluhaittoja kesällä 2009 avattuun kasvitieteelliseen puutarhaan ja asemakaavalla suojeltavaksi ehdotettuun siirtolapuutarhaan ja tuhoaa tämän suhteellisen rauhan alueen.

Kumpulan kartanon laakson kaavoitustilanne on ollut keskeneräinen 1980-luvulta lähtien. Ksl:n hyväksymän kaavan myötä laaksosta tulevat suojelevan kaavoituksen piiriin nyt kaikki muut alueet paitsi entinen satamaradan pohja. Näin yhden alueen jättäminen suojelun ulkopuolelle on aiheuttamassa koko isohkon alueen suojelutavoitteen murenemisen. Tilkkutäkkimäinen kaavoitus on johtanut ristiriitaan yleiskaavan tavoitteiden kanssa.

Kumpula-seura esitti keväällä ksv:lle ja ksl:lle jättämässään kannanotossa, että Kumpulan kartanon laaksolle laadittaisiin suojeleva asemakaava, jossa liikenneväylien tarvetta tarkasteltaisiin yksinomaan alueen suojelun ja kulttuurihistoriallisten sekä maisemallisten arvojen näkökulmasta. Ksv/ksl ei ole millään tavoin kommentoinut tekemäämme ehdotusta eikä antanut siihen osallistumis- ja arviointisuunnitelman edellyttämää vastausta.

20.04.2010 pidetyssä kaavasuunnitelmaa koskevassa keskustelutilaisuudessa väläytettiin koko Vallilanlaakson suojelemista. Mielestämme alueen kaavoituksen yhteydessä avautunut historiallinen tilaisuus suojella tämä arvokas kulttuuri- ja virkistysalue ollaan nyt menettämässä.

Ehdotimme ksv:lle/ksl:lle myös laakson läpi kulkevan entisen satamaradan pohjan muuttamista kevyenliikenteen väyläksi, joka myöhemmin voitaisiin yhdistää keskustan ratakuiluun suunniteltuun kevyenliikenteen väylään Baanaan. Olisi todellinen palvelus pyöräilykulttuurille, mikäli myös koillisesta kantakaupungista olisi turvallinen ja nopea pyöräily-yhteys keskustaan. Samalla edistettäisiin saasteettominta itä-länsi-poikittaisliikennettä. Helsinki osoittaisi, että kevyttä liikennettä suositaan muutenkin kuin puheissa. Toistamme tässä ehdotuksemme myös kaupunginhallitukselle.

Yhteenveto

Kumpulan kartanon laakson asemakaavoja olisi pitänyt tarkastella kokonaisuutena, jossa Yleiskaava 2002:een kirjattu *kaupunginosapuisto* antaa osviittaa koko alueen kaavoitukselle. Yleiskaavan tavoitteita vasten tarkasteltuna

joukkoliikennekatu bussilinjoineen kahden huomattavan puutarha-alueen välissä näyttäytyy oudossa valossa. Luonnollisin ratkaisu tässä tilanteessa olisi laatia suojeleva asemakaava koko alueelle ja käyttää vapautunut entinen satamaradan penkka kevyen liikenteen väylänä.

Kumpula-seura odottaa kaupunginhallitukselta kirjallista vastausta esittämiinsä näkökohtiin.

Kumpula-seuran johtokunnan psta

Ulla Agopov
Puheenjohtaja
Limingantie 24
00560 Helsinki
09-792566, 050-5735923

751 §
19.10.2010 ja 2.11.2010 pöydälle pantu asia
LAUSUNTO VALLILANLAAKSON JOUKKOLIIKENNEKADUN ASEMAKAAVA- JA ASEMAKAAVAN MUUTOSEHDOTUKSESTA (NRO 11978)

Kv 2010-1385, Khs 2010-1323
Kiinteistökartta G4 T3 ja T4, H4 P3 ja P4
Esityslistan asia To/2

Lautakunta päätti antaa kaupunginhallitukselle Vallilanlaakson joukkoliikennekadun asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksesta nro 11978 seuraavan lausunnon:

Asemakaava ja asemakaavan muutos mahdollistaisi joukkoliikennekadun rakentamisen Vallilanlaakson halki Hämeentieltä Mäkelänkadulle. Katu kulkisi käytöstä poistuvan junaradan paikalla ja se johdettaisiin uintikeskuksen koillispuolisessa rinteessä tunnelin kautta Mäkelänkadulle. Joukkoliikennekatu mahdollistaisi raitiovaunuyhteyden rakentamisen Kalasataman ja Pasilan välille. Alkuvaiheessa joukkoliikennekatu tulisi palvelemaan erityisesti Tiedelinjaa (seutulinja 506), joka liikennöisi Viikistä Arabianrannan, Kumpulan, Pasilan, Meilahden ja Otaniemen kautta Pohjois-Tapiolaan ja yhdistäisi eri oppilaitoksia toisiinsa. Helsingin ja Espoon korkeakoulujen välisen Tiedelinja-joukkoliikenneyhtey-den kehittäminen on kaupungin strategian mukaista.

Kaupunki omistaa asemakaava- ja asemakaavan muutosalueen.

Entisen satamaradan maaperän pilaantuneisuus on tutkittava ennen raitioliikenneyhteyden rakentamista.

Vallilanlaakso liittyy valtakunnallisesti arvokkaaseen Kumpulan siirtolapuutarha-alueeseen. Vallilanlaakso on vahvistetussa maakuntakaavassa osoitettu viheryhteystarpeeksi ja kaupungin yleiskaavassa kaupunkipuistoksi, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää aluetta. Maakuntakaavan suunnittelumääräyksen mukaan viheryhteyden tulee toimia ekologisen verkoston osana ja virkistysalueena (yhteys Vanhankaupunginlahdelta Keskuspuistoon). Viheralueen leveys on vain noin 30 metriä, jolloin kadun rakentaminen alueelle kaventaisi sitä oleellisesti ja olisi ristiriidassa virkistysalueen kehittämisen kanssa. Alueelta poistetun teollisuusraiteen paikalle voisi

sen sijaan rakentaa raitiovaunuyhteyden, joka ei oleellisesti heikentäisi alueen kehittämistä ekologisena yhteytenä ja virkistysalueena. Lautakunta ei edellä mainituin perustein puolla joukkoliikenteen kadun rakentamista alueelle, vaan puoltaa raitiovaunureitin toteuttamista alueen kautta.

Lautakunta edellyttää, että esitetty suunnitelma tarkistetaan suhteessa maakuntakaavan vaatimuksiin.

Lautakunnan mielestä raitioliikenneyhteyden rakentamista on aikaistettava.

Pöytäkirjanote kaupunginhallitukselle.

Lautakunnan päätös syntyi äänestyksen jälkeen äänin 5 - 4 jäsen Loukoilan jäsen Kaliman kannattamana tekemän esityksen voittaessa. Voittaneen esityksen kannalla olivat lisäksi puheenjohtaja Paalimäki, jäsen Molander sekä varajäsen Malm.

Esittelijän ehdotuksen kannalla olivat varapuheenjohtaja Suomalainen ja jäsenet Saarinen, Valve ja Vuorinen.

Esittelijän ehdotus oli:

Asemakaava ja asemakaavan muutos mahdollistaa joukkoliikennekadun rakentamisen Vallilanlaakson halki Hämeentieltä Mäkelänkadulle. Katu kulkee käytöstä poistuvan junaradan paikalla ja se johdetaan uintikeskuksen koillispuolisessa rinteessä tunnelin kautta Mäkelänkadulle.
Joukkoliikennekatu mahdollistaa raitiovaunuyhteyden rakentamisen Kalasataman ja Pasilan välille. Alkuvaiheessa joukkoliikennekatu tulee palvelemaan erityisesti Tiedelinjaa (seutulinja 506), joka liikennöi Viikistä Arabianrannan, Kumpulan, Pasilan, Meilahden ja Otaniemen kautta Pohjois-Tapiolaan ja yhdistää eri oppilaitoksia toisiinsa. Helsingin ja Espoon korkeakoulujen välisen Tiedelinja-joukkoliikenneyhteyden kehittäminen on kaupungin strategian mukaista.

Kaupunki omistaa asemakaava- ja asemakaavan muutosalueen.

Entisen satamaradan maaperän pilaantuneisuus on tutkittava ennen joukkoliikennekadun rakentamista.

Lautakunnalla ei ole huomauttamista asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksesta.

Lisätiedot:
Laalo Tapio, maankäyttöinsinööri, puhelin 310 36442

Liite 13

HELSINGIN KAUPUNKI
YLEISTEN TÖIDEN LAUTAKUNTA

PÖYTÄKIRJANOTE

26.10.2010

Kaupunginhallitus
PL 1 (Pohjoisesplanadi 11-13)
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Khs dnro 2010-1323/523
Stn dnr
Saap./Anl. 04 -11- 2010
23

559 §
12.10.2010 pöydälle pantu asia
LAUSUNTO VALLILANLAAKSON JOUKKOLIIKENNEKADUN ASEMA-KAAVA- JA ASEMAKAAVAN MUUTOSEHDOTUKSESTA (NRO 11978)

HKR 2010-1447, Halke Khs 2010-1323/523 13.8.2010
Esityslistan asia Ka/1

Yleisten töiden lautakunta päätti antaa kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Vallilanlaakso liittyy valtakunnallisesti arvokkaaseen Kumpulan siirtolapuutarha-alueeseen. Vallilanlaakson on vahvistetussa maakuntakaavassa osoitettu viheryhteystarpeeksi ja kaupungin yleiskaavassa kaupunkipuistoksi, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää aluetta. Suunnitelman suhde maakuntakaavan vaatimuksiin on tarkistettava. Maakuntakaavan suunnittelumääräyksen mukaan viheryhteyden tulee toimia ekologisen verkoston osana ja virkistysalueena (yhteys Vanhankaupungin lahdelta Keskuspuistoon). Viheralueen leveys on vain noin 30 metriä, jolloin kadun rakentaminen alueelle kaventaisi sitä oleellisesti ja olisi ristiriidassa virkistysalueen kehittämisen kanssa. Alueelta poistetun teollisuusraiteen paikalle voisi sen sijaan rakentaa raitiovaunuyhteyden, joka ei oleellisesti heikentäisi alueen kehittämistä ekologisena yhteytenä ja virkistysalueena. Raitioliikenneyhteys on rakennettava etupainotteisesti.

Asemakaavaehdotuksessa esitetyn kevyen liikenteen sillan linjausta ja reittiä tulee muuttaa siten, että arvokas Kumtähdenkentän alue säilyy yhtenäisenä kokonaisuutena. Sillan toinen pää tulee sijoittaa kampusalueen toiminnalliseen ja liikenteelliseen painopisteeseen. Silta tulisi kulkemaan kampusalueen painopisteestä suoraan Arabian kauppakeskukseen. Näin aukiolle muodostuu tehokas ja hyvin palveleva joukkoliikenteen matkakeskus.

Osoite	Katuosoite	Puhelin	Telefon	Telefax
PL 1500	Kasarmikatu 21			
00099 HELSINGIN KAUPUNKI	00130 HELSINKI	Vaihde 310 1661	Växel 310 1661	310 38655
hkr.kirjaamo@hel.fi	http://www.hkr.hel.fi			

Yleisten töiden lautakunta ei edellä mainituin perustein puolla joukkoliikenteen kadun rakentamista alueelle, vaan puoltaa raitiovaunureitin toteuttamista alueen kautta.

Pöytäkirjanote kaupunginhallitukselle ja katu- ja puisto-osastolle.

Merkittiin, että esittelijä lisäsi esityslistan sivulla 4 olevan päätösehdotuksen ensimmäisen kappaleen toiseksi virkkeeksi seuraavan uuden virkkeen:

> "Suunnitelman suhde maakuntakaavan vaatimuksiin on tarkistettava."

Merkittiin, että esittelijä lisäsi edelleen esityslistan sivulla 4 edellä mainitun ensimmäisen kappaleen loppuun seuraavan uuden virkkeen:

> "Kadun liikennettä tulee valvoa tehostetusti kameravalvonnalla."

Merkittiin, että esittelijä lisäsi edelleen esityslistan sivulla 5 olevan toisen kappaleen loppuun seuraavan uuden virkkeen:

> "Raitioliikenneyhteys on rakennettava etupainotteisesti."

Lautakunnan päätös syntyi äänestyksen jälkeen. Äänestyksessä jäsen Heinämiehen tekemä ja jäsen Saksalan kannattama ehdotus annettavaksi lausunnoksi:

> "Vallilanlaakso liittyy valtakunnallisesti arvokkaaseen Kumpulan siirtolapuutarha-alueeseen. Vallilanlaakson on vahvistetussa maakuntakaavassa osoitettu viheryhteystarpeeksi ja kaupungin yleiskaavassa kaupunkipuistoksi, joka on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää aluetta. Maakuntakaavan suunnittelumääräyksen mukaan viheryhteyden tulee toimia ekologisen verkoston osana ja virkistysalueena (yhteys Vanhankaupungin lahdelta Keskuspuistoon). Viheralueen leveys on vain noin 30 metriä, jolloin kadun rakentaminen alueelle kaventaisi sitä oleellisesti ja olisi ristiriidassa virkistysalueen kehittämisen kanssa. Alueelta poistetun teollisuusraiteen paikalle voisi sen sijaan rakentaa raitiovaunuyhteyden, joka ei oleellisesti heikentäisi alueen kehittämistä ekologisena yhteytenä ja virkistysalueena.

Asemakaavaehdotuksessa esitetyn kevyen liikenteen sillan linjausta ja reittiä tulee muuttaa siten, että arvokas Kumtähdenkentän alue säilyy yhtenäisenä kokonaisuutena. Sillan toinen pää tulee sijoittaa kampusalueen toiminnalliseen ja liikenteelliseen painopisteeseen. Silta tulisi kulkemaan kampusalueen painopisteestä suoraan Arabian kauppakeskukseen. Näin aukiolle muodostuu tehokas ja hyvin palveleva joukkoliikenteen matkakeskus.

Yleisten töiden lautakunta ei edellä mainituin perustein puolla joukkoliikenteen kadun rakentamista alueelle, vaan puoltaa raitiovaunureitin toteuttamista alueen kautta."

voitti 5 äänellä (Tulenheimo, Aaltonen, Heinämies, Hänninen ja Saksala) 3 ääntä (Nieminen, Niemi ja Hartonen) vastaan esittelijän muutetun ehdotuksen.

Merkittiin, että lisäksi lautakunta päätti tämän jälkeen yksimielisesti lisätä edellä mainitun äänestyksessä voittaneen lausunnon ensimmäisen kappaleen kolmanneksi virkkeeksi seuraavan uuden virkkeen:

"Suunnitelman suhde maakuntakaavan vaatimuksiin on tarkistettava."

sekä lausunnon ensimmäisen kappaleen viimeiseksi virkkeeksi seuraavan:

"Raitioliikenneyhteys on rakennettava etupainotteisesti."

Merkittiin, että esittelijä jätti asiassa seuraavan sisältöisen eriävän mielipiteen:

"Vallilanlaakson joukkoliikennekatu mahdollistaa merkittävien poikittaisten bussi- ja raitiovaunuyhteyksien järjestämisen vahvistaen Pasilan asemaa keskeisenä liikenteen solmukohtana. Suoraan keskustaan johtavien väylien ja keskustan terminaalien kuormitus kevenee. Matkustajien vaihdottomat poikittaisyhteydet lyhentävät olennaisesti matka-aikoja. Esittelijän näkemyksen mukaan Vallilanlaakson joukkoliikennekatu on tarkoituksenmukainen ja kaupungin joukkoliikennettä parantava hanke, joka tulisi toteuttaa asemakaavan ja asemakaavan muutosehdotuksen (NRO 11978) mukaisesti."

LIITE

Esittelijän eriävä mielipide, Markkula Jaakko

Lisätiedot:
Markkula Jaakko, kaupunginarkkitehti, puhelin 310 38802
Arponen Petri, aluesuunnittelija, puhelin 310 38955
Jylhänlehto Marko, suunnitteluinsinööri, puhelin 310 38237

Pöytäkirja on pidetty nähtävänä 3.11.2010

Anna-Leena Salo-Halinen
pöytäkirjanpitäjä

liite 14

Kaupunginhallitus
PL 1 (Pohjoisesplanadi 11-13)
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Khs dnro 2010-1323/52
Stn dnr
Saap./Anl. 08-10-2010
L2.

338 §
14.9.2010 pöydälle pantu asia
LAUSUNTO KAUPUNGINHALLITUKSELLE VALLILANLAAKSON JOUKKOLIIKENNEKADUN ASEMAKAAVA- JA ASEMAKAAVAN MUUTOSEHDOTUKSESTA (NRO 11978)

Ymk 2010-1770
Esityslistan asia Ystp/1

Ympäristölautakunta päätti antaa seuraavan lausunnon.

Ympäristölautakunnan mielestä poikittaisten joukkoliikenneyhteyksien kehittäminen myös kantakaupungin tasolla on tärkeää.

Suunniteltu uusi katuyhteys sijoittuu kuitenkin Vallilanlaaksoon, joka on itäisen kantakaupungin merkittävimpiä virkistysaluekokonaisuuksia. Uuden joukkoliikenneväylän järjestäminen alueen halki lisäisi jonkin verran yhteyden poikittaista estevaikutusta, kaventaisi paljon käytettyä poistetun satamaraiteen viereistä ulkoilureittiä ja vähentäisi viheraluekokonaisuuden yhtenäisyyttä. Leveähkön väylän rakentamisen vuoksi suojapuusto siirtolapuutarhan pohjoislaidalla jouduttaisiin poistamaan.

Joukkoliikenneyhteys on suunniteltu palvelemaan Otaniemen, Meilahden, Kumpulanmäen, Arabian ja Viikin kampusten välistä liikennettä ns. Tiedelinjana. Kaavaselostuksen mukaan joukkoliikenneyhteys parantaisi myös Kumpulasta ja Arabianrannasta Pasilan kautta Töölön suuntaan kulkevien reittien järjestelymahdollisuuksia. Selostuksessa ei kerrota, miten suuria käyttäjäryhmiä ja –määriä eri etappien välillä linja palvelisi ja mitkä ovat suurimmat tarpeet poikittaisen liikkumisen kehittämiselle. Myös suunnitellun joukkoliikenneyhteyden arvioidut liikennemäärät tulisi esittää. Ympäristölautakunnan mielestä selostusta tulee täydentää näillä tiedoilla sekä tiedoilla matka-ajan nopeutumisesta, jotta perustelut hankkeen hyödyistä olisivat tiedossa.

Kaavaselostuksessa tulee esittää myös vaihtoehtoisen ratkaisun eli Pasilasta Kalasatamaan suuntautuvan raideyhteysvaihtoehdon hyödyt ja haitat. Ympäristölautakunta korostaa, että joukkoliikennesuunnitte-

lussa tulee suosia raideyhteyksiä aina kun se on mahdollista. Raideyhteysvaihtoehdon Kalasatamaan suuntautuvine jatkoyhteyksineen tulee olla ensisijainen vaihtoehto. Linja-autoliikenteeseen perustuvan joukkoliikennekatuvaihtoehdon jatkosuunnittelusta on syytä luopua.

Meluhaitat ja meluntorjunta

Kaavaehdotuksessa Hämeentien varteen on merkitty varaus Helsingin kaupungin meluntorjunnan toimintasuunnitelmassa esitetyille meluesteille, jotka toteutuessaan parantavat Vallilan siirtolapuutarhan ja koko Vallilanlaakson melutilannetta.

Suunnitellun joukkoliikennekadun bussiliikenne kuitenkin lisää jossain määrin meluhäiriöitä virkistysalueen sisällä. Esitetyllä liikennemäärällä yli 55 dB keskiäänitason meluvyöhyke ei ulottune kovin laajalle joukkoliikennekadun ympäristöön. Puisto- ja siirtolapuutarha-alueelle aiheutuvan meluhaitan ja meluntorjuntatoimenpiteiden riittävyyden arvioimiseksi tulee kaavaselostuksen yhteydessä kuitenkin esittää meluselvitys. Bussiliikenne aiheuttaa hetkellisesti korkeita meluhuippuja, vaikka keskiäänitaso ei ylittäisikään ohjearvoa. Lähimmät siirtolapuutarha-alueen mökit sijaitsevat hyvin lähellä joukkoliikennekatua, jolloin meluhaitat ovat todennäköisiä.

Kaava-alueen eteläosa on savialuetta, jolloin bussiliikenteen aiheuttama tärinähaitta siirtolapuutarha-alueen pohjoisosissa on mahdollinen. Tämä tuodaan esiin myös kaavoituksen yhteydessä laaditussa vuorovaikutusraportissa, mutta ei kaavaselostuksessa.

Vaikutukset virkistyskäyttöön ja kaupunkiluontoon

Satamarataa noudattava linjaus heikentää virkistysyhteyksiä vähemmän kuin edellisen suunnitelman pohjoisempi linjaus. Linjauksen viereinen ulkoilureitti kapenee ja siirtolapuutarhan suojuspuustoa joudutaan poistamaan. Poikittaiset yhteydet on kaavassa ratkaistu tyydyttävästi.

Kasvitieteellinen puutarha ja siirtolapuutarha ovat luontotietojärjestelmässä III luokan (paikallisesti) arvokkaita lintualueita. Rakentamisen ja joukkoliikenteen häiriövaikutukset linnustolle voidaan arvioida vähäiseksi. Kumpulan alue on myös kantakaupungin oloissa merkittävä nisäkäslajistoltaan, ja sen runsaat kaniini- ja rusakkokannat elättävät kettuja ja muita saalistajia. Koska puutarha-alueet ovat jo aidattuja, katulinjauksen estevaikutus eläinten liikkumiseen jää vähäiseksi.

Pöytäkirjanote kaupunginhallitukselle (PL1) ja ympäristönsuojelu- ja tutkimusyksikölle (Pitkänen).

Merkittiin, että lautakunta päätti yksimielisesti lisätä ensimmäisen luvun viimeisen kappaleen loppuun, ennen otsikkoa "Meluhaitat ja ..." lauseet "Raideyhteysvaihtoehdon Kalasatamaan suuntautuvine jatkoyhteyksineen tulee olla ensisijainen vaihtoehto. Linja-autoliikenteeseen perustuvan joukkoliikennekatuvaihtoehdon jatkosuunnittelusta on syytä luopua."

Lisätiedot:
Pitkänen Eeva, ympäristötarkastaja, puhelin (09) 310 31517

Pöytäkirja on pidetty yleisesti nähtävillä 13.10.2010 ja asianosaista koskeva päätös on annettu postin kuljetettavaksi seuraavana päivänä pöytäkirjan nähtävänä pitämisestä.

HELSINGIN KAUPUNKI
KAUPUNGINMUSEO
Kulttuuriympäristöyksikkö
Anne Salminen

LIITE 13

LAUSUNTO 142 1

28.10.2008

Kaupunkisuunnitteluviraston lausuntopyyntö 7.10.2008

VALLILANLAAKSON JOUKKOLIIKENNEKADUN ASEMAKAAVALUONNOS

Museo 2008-197

Kaupunginmuseolle on tullut ilmoitus Vallilanlaakson joukkoliikennekatua koskevasta asemakaavaluonnoksesta ja 6.10.2008 päivätystä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta, joka korvaa aiemman, 7.3.2007 päivätyn suunnitelman joukkoliikennekadun osalta. Kaupunginmuseo on tutustunut 7.10.2008 päivättyyn asemakaavaluonnosmateriaaliin ja esittää kantanaan seuraavaa.

Vallilan joukkoliikennekadun aiemmassa osallistumis- ja arviointisuunnitelmavaiheessa kaupunginmuseo esitti kaupunkisuunnitteluvirastolle satamaradan paikalle kaavailtuun joukkoliikennekatuun kielteisesti suhtautuvan kannanoton 2.4.2007. Tämän jälkeen asiaa on käsitelty myös kaupunginmuseon johtokunnassa 26.2.2008 ja 18.3.2008, sillä Helsingin kaupungin hallintokeskus pyysi kaupunginmuseon johtokuntaa antamaan lausuntonsa kaupunginhallitukselle Vallilan siirtolapuutarhayhdistys ry:n, Vallilan asukasyhdistys ry:n ja Hermanni-Vallila seura ry:n laatimasta ja 13.9.2007 päiväämästä aloitteesta, joka käsitteli Vallilanlaakson joukkoliikennekatuun liittyvää asiaa.

Kaupunginmuseon johtokunta on jo 14.12.2004 kaupunkisuunnittelulautakunnalle osoittamassaan kirjeessään ja antamassaan lausunnossa nostanut esiin Helsingin siirtolapuutarhojen kulttuurihistoriallisen arvon ja merkittävyyden niin maisemallisesti ja viheralueina kuin virkistyskäytön näkökulmasta. Kaikki Helsingin siirtolapuutarhat, Vallilan siirtolapuutarha mukaan lukien, on arvotettu Helsingin yleiskaava 2002:ssa kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaiksi kohteiksi, joita tulee kehittää siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät. Siirtolapuutarha-alueet on yleiskaavassa merkitty myös osaksi Helsingin viherrakennetta. Uudenmaan maakuntakaavaan liittyen kaikki Hel-

Postiosoite
PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Käyntiosoite
Sofiankatu 4
Helsinki 17
http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi

Puhelin +358 9 310 1041
Faksi +358 9 310 36664
Tilinro 800012-62637
Y-tunnus 0201256-6
Alv.nro FI02012566

singin siirtolapuutarhat on arvotettu myös maakunnallisesti merkittäviksi kulttuurihistoriallisiksi ympäristöiksi. Helsingin siirtolapuutarhojen kulttuurihistoriallinen arvo ja merkittävyys viherympäristöinä on siten kiistaton.

Useiden siirtolapuutarhojen suhde kaupunkirakenteeseen on vuosikymmenten kuluessa muuttunut. Alun perin rakentamattomaan maisemaan muokattuja puutarhoja ympäröi nykyään kaupunkirakenne, joka saattaa olla hyvinkin tiivis. Vallilan siirtolapuutarhankin ympäristöön on vuosikymmenten kuluessa sijoitettu niin asuinrakentamista kuin liikunta- ja laitosrakennuksia. Kumpulan kartanon ja Vallilan siirtolapuutarhan välinen vyöhyke on kuitenkin säilynyt rakentamattomana ja näkymiltään avoimena. Näiden alueiden välillä kulkeva satamarata vähäisine liikenteineen ei tätä yhteyttä juurikaan häiritse. Yliopiston kasvitieteellisen puutarhan istuttaminen Kumpulan kartanon ympärille on entisestään vahvistanut koko Vallilan laakson viherluonnetta. Kasvitieteellisen puutarhan avautuessa yleisölle vuonna 2009 alueelle muotoutuu kaikille kaupunkilaisille avoin viherympäristö, joka rakentuu vanhaan kartanoympäristöön sijoitetusta tieteellisestä puutarhasta, siirtolapuutarhasta ja niitä yhdistävästä ja ympäröivästä julkisesta viheralueesta. Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan kaavoituksen lähtökohtana tulisikin nyt olla koko tämän historiallisesti merkittävän ja moni-ilmeisen viherkokonaisuuden säilyttäminen, ei hajottaminen.

Satamaradan linjan muuttaminen joukkoliikennekaduksi ja autoliikenteen tuominen Kumpulan kartanon ja Vallilan siirtolapuutarhan väliselle vyöhykkeelle saattaisi vaarantaa koko miljöön ja sen kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämiseen tähtäävät pyrkimykset. Kaupunginmuseon johtokunta katsoi, että miljöön ja kulttuurihistorian kannalta luonteva ratkaisu voisi olla - mikäli liikenteellistä tarvetta tulevaisuudessa ilmenee - Arabianrannan ja Pasilan välillä toteutettava raitiotieyhteys, joka käyttäisi hyväksi käytöstä vapautuvaa vanhaa satamaradan pohjaa. Sen sijaan bussikalustolla toteutettava Tiedelinjan 506 liikenne tulisi linjata kulkemaan siirtolapuutarha-alue kiertäen esimerkiksi Teollisuuskadun / Aleksis Kiven kadun – ja Sturenkadun kautta. Näillä ratkaisuilla turvattaisiin Kumpulan kartanon, kasvitieteellisen puutarhan ja Vallilan siirtolapuutarhan ympärille rakentuvan viheralueen säilyminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaana vehreänä keitaana.

Postiosoite PL 4300 00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi
Käyntiosoite Sofiankatu 4 Helsinki 17 http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi
Puhelin +358 9 310 1041
Faksi +358 9 310 36664
Tilinro 800012-62637
Y-tunnus 0201256-6
Alv.nro FI02012566

Edellä mainittuun viitaten kaupunginmuseo ei puolla Vallilanlaakson joukkoliikennekadun asemakaavaluonnosta.

Tiina Merisalo
museonjohtaja

Anne Salminen
tutkija

TIEDOKSI Museovirasto, rakennushistorian osasto
Uudenmaan ympäristökeskus

Postiosoite PL 4300 00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi
Käyntiosoite Sofiankatu 4 Helsinki 17 http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi
Puhelin +358 9 310 1041
Faksi +358 9 310 36664
Tilinro 800012-62637
Y-tunnus 0201256-6 Alv.nro FI02012566

HELSINGIN KAUPUNKI
KAUPUNGINMUSEO
Kulttuuriympäristöyksikkö
Anne Salminen

LAUSUNTO 142 4

28.10.2008

Kirje: 2008 Museo 142

Vastaanottajat:

Kaupunkisuunnitteluvirasto
PL 2100 (Kansakoulukatu 3)
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Postiosoite
PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Käyntiosoite
Sofiankatu 4
Helsinki 17
http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi

Puhelin +358 9 310 1041
Faksi +358 9 310 36664
Tilinro 800012-62637
Y-tunnus 0201256-6
Alv.nro FI02012566

Liite 16

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Lausunto <UUDELY/1211/07.01/07.01/2010
<
13.10.2010 <

Helsingin kaupunki
Hallintokeskus
Kaupunkisuunnittelu- ja kiinteistötoimi
PL 36
00521 Helsinki

Viite Khs 2010-1323/523

Lausunto Helsingin Vallilanlaakson asemakaavasta ja asemakaavan muutosehdotuksesta (nro 11978)

Kaava-alue sijaitsee Hämeentien ja Mäkelänkadun välissä Vallilan siirtolapuutarhan pohjoispuolella. Asemakaavan mahdollistaa joukkoliikennekadun rakentamisen siirtolapuutarha-alueen ja kasvitieteellisen puutarhan väliin. Samassa kaavassa poistetaan joukkoliikennekatuvaraus Kumpulanmäeltä Isonniitynkadulle. Kaava mahdollistaa kevyen liikenteen sillan rakentamisen Kumpulantieltä Kustaa Vaasan tien yli Arabian kauppakeskukseen asti. Junaraide on jo purettu pois alueelta. Kaavan toteuttamisesta aiheutuu kaupungille 12,5 miljoonan euron kustannukset, joista Kustaa Vaasan tien ylittävän kevyen liikenteen sillan osuus on noin 2 miljoonaa euroa.

Maakuntakaavassa alueelle on osoitettu viheryhteystarve. Maakuntakaavan viheryhteydet toimivat myös ekologisina käytävinä. Kyseinen yhteys toimii käytävänä Vanhankaupunginlahdelta Keskuspuistoon.

Helsingin yleiskaavassa 2002 alue on kaupunkipuistoaluetta, jota kehitetään monipuolisena toiminta, kohtaamis-, kulttuuri- ja luontoympäristönä. Alueelle saa rakentaa tarpeellisia yhdyskuntateknisen huollon tiloja ja liikenneväyliä. Alue on myös kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävää aluetta, jota kehitetään siten, että sen arvot ja ominaisuudet säilyvät.

Uudenmaan ELY- keskus lausuu seuraavaa:

Asemakaavan vaikutuksia Vallilanlaakson kulttuuriympäristöön ja virkistyskäyttöön on arvioitu kiitettävän monipuolisesti.

Joukkoliikennekadun rakentamisen jälkeen yleiskaavan pääkäyttötarkoitukseen virkistykseen käytettävä alue supistuu huomattavasti aidatun Kumpulan puutarhan ja aidatun Vallilan siirtolapuutarhan välisellä jo nyt kapealla noin vajaan 30 metrin levyisellä alueella. Kevyen liikenteen reitti muuttuu jalkakäytävämäisemmäksi, mikä heikentää sen virkistysarvoa. Alueen merkitys ekologisena yhteytenä vaarantuu. Etelä pohjoissuuntaisia

kevyenliikenteen reittejä ei voida enää rakentaa ilman risteämistä joukkoliikennekadun kanssa.

Avoin viherympäristö muodostuu vanhaan kartanoympäristöön sijoitetusta kasvitieteellisestä puutarhasta, Vallilan siirtolapuutarhasta ja niitä yhdistävästä ja ympäröivästä viheralueesta. Joukkoliikennekatu heikentää toiminnallisesti ja maisemallisesti kulttuurihistoriallisesti merkittävän ympäristön arvoa.

Vaikutusten arviot osoittavat hankkeen haitalliset vaikutukset yleiskaavassa osoitetulle virkistyskäytölle ja arvokkaalle kulttuurimaisemalle. Käytöstä jo poistunut ja purettu rata ei ole perusteltu syy rakentaa joukkoliikennekatu yleiskaavan kaupunkipuistoalueelle ja maakuntakaavan ekologiselle käytävälle ja virkistysyhteydelle. Yleiskaavassa osoitetun kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävän alueen arvot ja ominaisuudet eivät säily. Yleiskaavassa on osoitettu joukkoliikenteen keskeiset väylät; asemakaavassa suunniteltua joukkoliikennekatua ei ole osoitettu yleiskaavassa.

Kustaa Vaasan tien ja Hämeentien ylittävän kevyen liikenteen sillan maisemavaikutuksia Kumtähden kentän ympäristössä ei ole esitetty lainkaan. Tämä tulee tehdä.

Selostuksessa ei ole esitetty vaihtoehtoja joukkoliikenteen järjestämiseksi. Avoimeksi jäävät myös rakenteilla olevan länsi-metron vaikutukset kulkemiseen Viikin , Arabianrannan, Kumpulan ja Otaniemen kampuksen välillä.

Asemakaava ei ota riittävästi huomioon oikeusvaikutteisen yleiskaavan sisältöä.

Yksikön päällikkö Tarja Laine

Ylitarkastaja Brita Dahlqvist-Solin

Asiaa hoitaa Brita Dahlqvist-Solin, puh. 0400 291 642.

TIEDOKSI Ilpo Huolman, Hannu Airola, Minna Immonen

Kumpulan kartanon laakso – perinteikäs kulttuuriympäristö

Sisällysluettelo

Johdanto 4

Esihistoria 4

Keskiaika ja uusiaika 5

1800-luku 8

1900-luku 13

LIITEARTIKKELEITA 22

1. Kumpulan puro 22

2. Tutkimusmatkailija Petter Forsskål (1732-1763) 23

3. Kumpulan kartanon henkilöitä ja tapahtumia 24

4. Huvila Novilla Kumpulan kartanon laaksossa 27

5. Kumpulan sairaala: hoitohenkilökunnan muistoja ja kokemuksia 28

6. Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha Kumpulassa 29

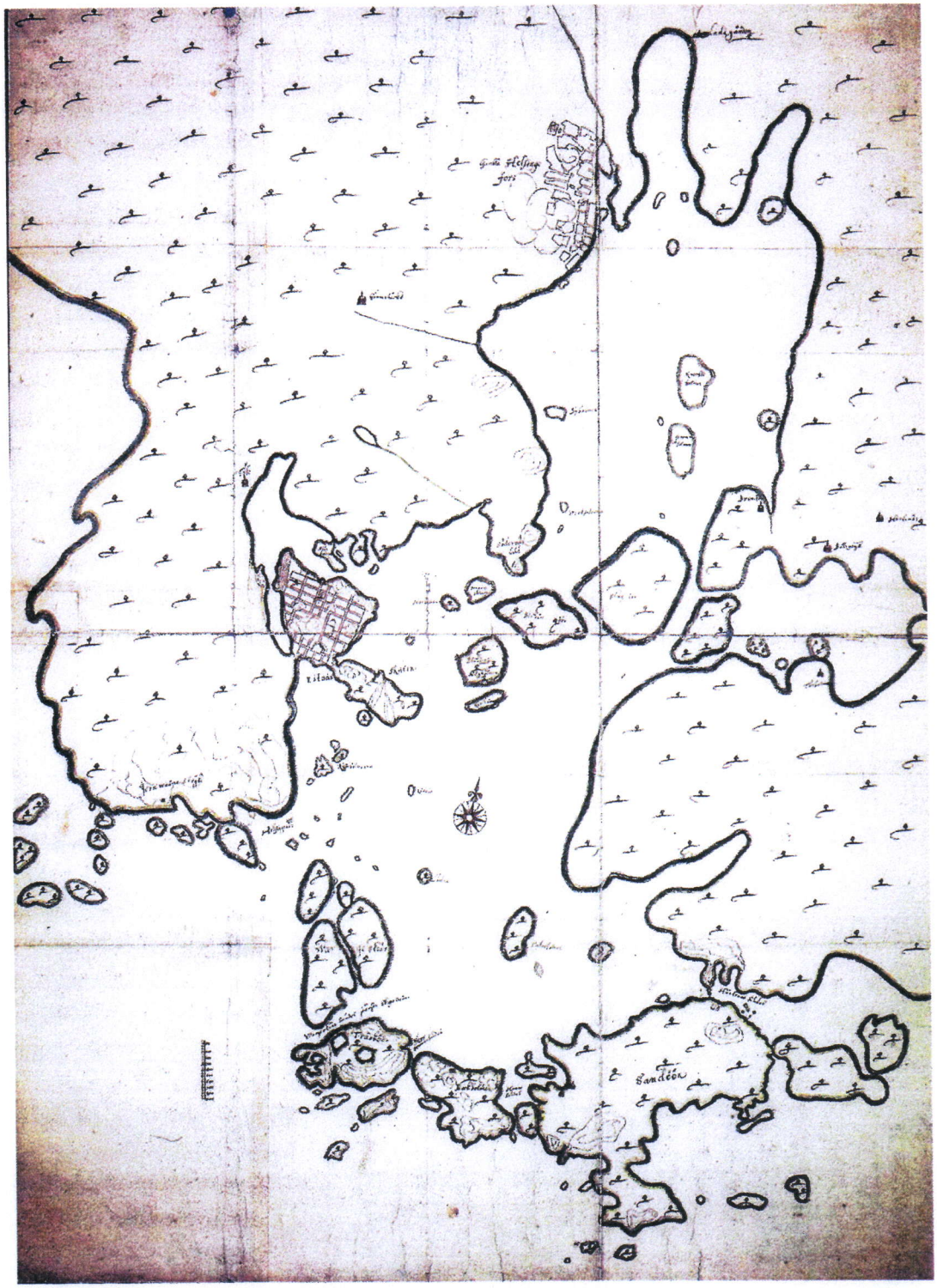
7. Kärhöpuisto Kumpulanmäkeen: Nylanderin puiston kehittämistä 31

Valokuvia 32

Lähteitä 35

Toimittaneet Ulla ja Veikko Neuvonen

Helsinki, heinäkuu 2011

Kartta 1646-1648

Johdanto

Vehreä ja pitkälle itään ja länteen avoin Kumpulan kartanon laakso on luonteva maisemallinen raja tiheään rakennetun kantakaupungin ytimen reunalla. Pohjoisesta Kustaa Vaasan tietä keskustaan päin tultaessa Vallilan ja Hermannin korkeat rakennukset ovat kuin kaupungin muuri laakson eteläreunalla. Hämeentietä pohjoiseen päin tultaessa laakso avautuu puutarhamaisemana, keitaana Paavalin kirkon ja kivitalojen välistä. Hämeentien sillalta idässä pilkottaa Vanhankaupunginlahti, vaikka se onkin jo lähes kilometrin idempänä kuin sata vuotta sitten. Lännessä näkymän rajana ovat Itä-Pasilan ja Länsi-Käpylän talot, sekä Käpylän urheilupuiston takana Mäkelänrinteen uimakeskus ja Pasilanmäki rakennuksineen. Vallilanlaakson ja Kumpulan mäen runsaan kasvillisuuden värikirjo vaihtelee vuodenaikojen mukaan. Siirtolapuutarha ja kasvitieteellinen puutarha ovat kuin kirjava kukkaismatto kesän alussa puisto- ja hedelmäpuiden kukkiessa. Kumpulanmäen eteläpään vaahterametsiköt ovat parhaassa hehkussaan syksyn ruska-aikaan. Laakson asutus on ikivanhaa.

Kyseessä on rakennettu kulttuuriympäristö, joka ilmentää kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Sitä voidaan kuvata käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennettu kulttuuriympäristö. Laaksossa on näkyvillä konkreettisesti sekä rakennettu ympäristö että maankäytön ja rakentamisen historia ja tapa, jolla se on syntynyt.

Esihistoria

Kumpulan kartanon laakso on ollut viime jääkauden päättymisen jälkeen merenlahti tuhansia vuosia. Merenlahden pohjaan on kerrostunut tänä aikana paksu savikerros. Itämeren pinta on laskenut ja maa kohonnut yli 10 000 vuoden ajan, jolloin meri on perääntynyt Vanhankaupunginlahdelle päin ja veden alta on paljastunut viljava savikko.

Mitä tänään ajanjaksosta on näkyvissä?

- Kumpulan mäkialue, joka kohoaa noin kaksikymmentä metriä ympärillä olevia alueita korkeammalle, antaa alueelle leimansa. Pohjoisessa Kumpulan mäen rinteiden poikkeuksellisen tiheä lehtipuuvaltainen kasvillisuus korostaa sen maisemallista asemaa. Etelässä laakso rajautuu melko jyrkästi Vallilan ja lännessä loivasti Kätilöopiston etelään viettävään rinteeseen.
- Laakson siirtolapuutarhan kohdalla on paikoin savea 15 metriä ja laakson reunaosissakin 4 – 5 metriä.
- Laakson läpi virtaa edelleen Kumpulanpuro, jonka latvavedet olivat pitkään nykyisen Messukeskuksen tienoilla (liite 1).

Keskiaika ja uusiaika

Kumpulan mäen etelänpuoleisilla rinteillä lienevät sijainneet kylän ensimmäiset talot. Toisin kuin Vanhassakaupungissa, jossa ensimmäinen Helsinki sijaitsi, ei täällä Kumpulan kartanon mäellä ole tehty arkeologisia kaivauksia. Helsinki tiedetään perustetun silloisen Forsbyn (Koskela) kylän maille, joten asutusta tienoolla toki on ollut ennen kaupunkia. Siitepölyanalyysit vuodelta 2008 paljastavat alueella viljellyn viljakasveja jo viikinkiajalla, 900-luvulla, ennen ruotsalaisen asutuksen saapumista 1200-luvulla.

Kumpulan kylä esiintyi ensimmäisen kerran kirjoitetussa tekstissä 26.7.1460 pidettyjen käräjien tuomiokirjassa, jonka mukaan Sigfrid Gumtechtistä luovutti maata toiselle kyläläiselle, Per Clemetssonille. Kumpulan kylä on siis täyttänyt jo 550 vuotta.

Kylän ytimenä olevan Kumpulan kartanon historia alkaa vuodesta 1481, jolloin Oluf Lydiksson sai Raaseporin käskynhaltijalta, ritari Lars Axelssonilta 14. elokuuta rälssikirjan Gumtächtin maihin ja kartanoon, joka tuolloin tunnettiin myös Wiksbergin kartanona. Lydikssonin kuoltua hänen leskensä Kerstin Persdotter sai rälssin Gumtächtin kartanoon Turussa 27.9.1488 päivätyssä rälssikirjassa.

Jo vuosisatojen ajan ennen näitä merkintöjä elettiin aikaan nähden vaurasta elämää Kumpulan mäen viljavilla rinteillä, kalaisan Itämeren sisälahden rannalla, lähellä Vantaanjoen suiston markkinapaikkaa ja Turun-Viipurin välistä valtatietä. Kun Kustaa Vaasa 1550 perusti Helsingin kaupungin Vantaanjoen suulle, ruokittiin uusia kaupunkilaisia paljolti Gumtäktin rälssin tuotteilla, ja sen jälkeen vielä vuosisatoja aina 1900-luvulle saakka.

Mainittavia vaiheita Kumpulan historiassa olivat kartanon maakiistat Helsingin porvareiden kanssa 1500-luvulta 1700-luvulle. Kuningas Juhana III määräsi 1569 Gumtäktin ja Forsbyn maat luovutettavaksi kaupungille laidunmaiksi ja viljelyksiksi. Gumtäktiin kuului tuolloin kuusi taloa. Rälssin isäntä Arvid Henriksson Tavast vetosi kuninkaaseen, joka 1580 ratkaisi riidan kartanon hyväksi peruen maiden pakkolunastuksen. Kumpula piti puolensa jatkossakin niin, että kartanon alueet vain laajenivat. Kartanon omistajiin ovat kuuluneet monet Helsingin seudun mahtisuvut kuten Jägerhornit, Tavastit, Hisingerit, Sederholmit (Helsingin vanhimman säilyneen kivitalon Aleksanterinkadulla rakennuttanut kauppaneuvos Johan Sederholm ja hänen perillisensä 1774-1839) ja Bonsdorffit.

Mitä tänään ajanjaksosta on näkyvissä?

- Gumtäcktin kylästä ei ole juuri näkyvillä säilyneitä rakennusten pohjia, joten rakennukset lienevät olleet hirsisalvoksia ja usein kivijalattomia. 1400-luvulla Gumtäckt on varmaan ollut jokseenkin tiivis,

hirsirakennuksista koostuva kylä Kumpulanmäen etelärinteellä. Laakson alemmat osat ovat olleet veden alla. Nykyisin Kumpulan kartanoa vastapäätä Jyrängöntien toisella puolella on suojainen metsän ympäröimä niitty, kartan mukaan osa Nylanderin puistoa. Todellisuudessa alue on vuosisatoja viljelyksessä ollut pelto, jossa nyt kasvaa aikaisemmin viljeltyjä kasveja ja uusia valloittajia, pujoa, koiranputkia, nokkosia, takiaisia. Myös kartanoajalta peräisin olevia rakennusten pohjia ja viljelyaloja on havaittavissa. Rehevästä maasta on kaupunginpuutarhassa suunniteltu kunnostettavaksi kärhöpuisto (liite 8). Kevyen liikenteen väylä Jyrängöntieltä Kumpulanmäelle on valmistunut keväällä 2010.

Kuva 1: Nylanderin niitty Ilmatieteenlaitoksen suuntaan nähtynä

- Pääosa alueen maisemakuvasta hahmottuu ikivanhan kulttuurimaiseman kautta. Se koostuu alun perin viljelyyn ja laiduntaan käytetyistä Vallilan ja Kumpulan laaksoista sekä Kumpulan kartanosta kallioisen mäen etelärinteellä.
- Kumpulan kartanon nykyisen päärakennuksen eteläpuolella oleva maakellari on peräisin vanhemmilta ajoilta kuin muut säilyneet kartanorakennukset.
- Petter Forskål – muistolaatta kartanolla (liite 2). Kirkkoherra, rovasti Johan Forsskål omisti panttina Kumpulan kartanon vuosina 1732-1739. Samana vuonna jona Forskålit muuttivat Kumpulan kartanoon, ruustinna Margaretha Kolbeck synnytti pojan, jolle annettiin nimeksi Petter. Petter Forsskål opiskeli luonnonhistoriaa Upsalassa Carl Linnén johdolla, osallistui

kasvitieteilijänä tutkimusmatkalle Lähi-Itään ja kuoli 1763 Jarimissa, nykyisessä Etelä-Jemenissä. Hänen matkapäiväkirjansa vuosilta 1761 - 1763 julkaistiin vuonna 1950 nimellä *Resa till lycklige Arabien.* Matkaa kuvaa myös kirjailija Thorkild Hansen fiktiivisessä, mutta historiatietoihin perustuvassa matkaromaanissaan *Det lykkelige Arabien (suomentanut Marja Niiniluoto, WSOY 1963).*

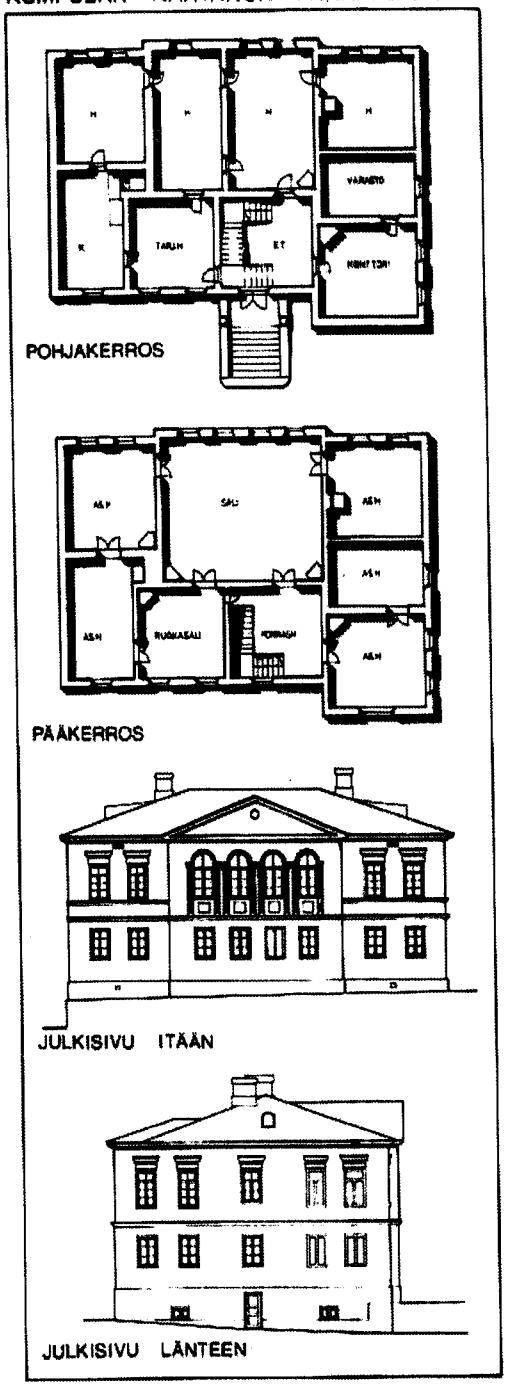

Kuva 2 Vanha kellari

1800-luku

Kun keisari Aleksanteri I päätti vuonna 1812 siirtää pääkaupungin Turusta Helsinkiin, kaupunki alkoi kasvaa ripeästi. Helsinki oli palanut pahasti vuonna 1808 ja jälleenrakentaminen sai uutta pontta muutoksesta pääkaupungiksi.Lisääntyvä väkijoukko tarvitsi aiempaa enemmän ympäröivän maaseudun tuottamia elintarvikkeita, joita saatiin myös lähinnä kaupungin rajaa sijaitsevan Kumpulan kartanon mailta. Maalaiset toivat tuotteitaan kaupunkiin myös Itäistä Viertotietä (nyk. Hämeentie), ja joutuivat maksamaan kuormastaan tullin kaupungin portilla Hermannissa. Kartanon maillakin käytiin vilkasta kauppaa ohikulkevien maalaisten kanssa. Valtioneuvos Johan Gabriel von Bonsdorff osti Gumtäktin kartanon 1840 ja rakennutti oitis uuden, nykyisen päärakennuksen vuosina 1841 – 1845. Tuolloin kartano kukoisti yli neljän neliökilometrin laajuisena. Vauras kartano oli myös yksi Helsingin huvielämän keskuksista. Sen maille tekivät Helsingistä maaseuturetkiä muutkin kuin toukokuisia kuuluja Floran päivän juhlia viettäneet yliopistolaiset. Professori Evert von Bonsdorffin ystävä ja työtoveri Magnus von Wright retkeili vuosikymmenet Vanhankaupunginlahden rannoilla ja Gumtäktin mailla. Yliopiston eläintieteellisen museon konservaattorina ja myöhemmin piirustuksenopettajana hän tarkkaili lintuja ja myös ampui niitä museon kokoelmia varten. Kuuluisat lintumaalaukset perustuvat osin näiden retkien havaintoihin. Retkiin sisältyi usein aamiainen tai illallinen kartanossa. Magnus von Wright maalasi 1860-luvun alussa kuvan Gumtäktin kartanon päärakennuksesta merenlahden taustalla, etualalla kuvassa on lukuisia tunnistettavia lintulajeja. (liite 3)

KUVA 31
KUMPULAN KARTANON PÄÄRAKENNUS

Kuva 3 Kartanon pohjapiirros, KSV

Julkaisussa: *KUMPULA Koonnos osayleiskaavan ja kaavarungon lähtökohdista. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto yleiskaavaosasto Julkaisuja YB:5/83* kuvataan Kumpulan kartanomiljöötä:

Keskeisestä kaupunkisijainnista huolimatta alueen kulttuurimaiseman ilme on edelleen selvästi havaittavissa. Näyttävimmin alueen historiaa edustaa Kumpulan kartano. Kartanoympäristön oleellisena osana ovat tiet, laakson avoimet maisematilat ja kulttuurivaikutteinen kasvillisuus, jalot lehtipuut, hedelmäpuut, monet pensaslajit ja perennat. Kartanopiiri muodostaa omaleimaisen maisemakokonaisuuden myös muotonsa ja havaittavissa olevan historiallisen kerroksisuutensa takia.

Erotuksena useimpiin muihin kartanokokonaisuuksiin Kumpulaa hallitsee epäsymmetrisyys ja vapaa sommittelu. Päärakennusta ei ole kulkusuuntiin nähden keskeisesti sijoitettu. Rakennus pikemminkin avautuu laaksomaisemaan kuin muodostaa päätteen tulijan katseelle. Pihapiirin rakennukset on sijoitettu epäsymmetrisesti toisiinsa ja päärakennukseen nähden. Näin kuitenkin rakennusten ja ympäröivän luonnon suhde entisestään korostuu. Niukkana säilyneen kartta-aineiston perusteella voi päätellä, että kartanoon on luoteispuolelle liittynyt säännöllisesti jäsentynyt puutarha jossa koristekasvien lisäksi on mahdollisesti ollut ajalleen tyypillisiä viljelmiä, kuten kaalimaa, humalatarha, keittiökasvitarha ja hedelmäpuita. Vasta nykyisen päärakennuksen rakentamisen jälkeen 1840-luvun alkupuoliskolla on kartanopiiriin liitetty romanttinen pienoispuisto kiemurtelevine käytävineen, pensaineen ja jalopuineen. Tällöin on rakennuksen eteen samalla liitetty symmetrinen etuistutus.

Kuva 4 Päärakennus

Kumpulan kartanon empiretyylinen, kaksikerroksinen rapattu päärakennus valmistui vuonna 1844. Rakennus on edelleen ulkoisesti lähes alkuperäisessä asussaan. Kuten empiretyyliä edustavissa rakennuksissa yleensä, Kumpulan kartanossakin on monia mielenkiintoisia yksityiskohtia. Sen toinen kerros on ensimmäistä korkeampi. Etelänpuoleisessa seinässä on neljä suurta pyörökaari-ikkunaa ja sisäänkäynnin yläpuolella on kiviterassi. Rakennuksen suunnittelijan nimi ei ole tiedossa (suunnittelijoiksi arveltu Ernest B. Lohrmannia tai Jean Wikiä).

Päärakennuksen lisäksi 1800-luvun lukuisista talousrakennuksista on jäljellä enää neljä. Suurin niistä on kartanon entinen talli ja vaunuvaja, jota on kutsuttu yläkartanoksi. Rakennusta on käytetty myös kartanon kutomona, jossa on joskus ollut töissä 36 kutojaa. Sairaalan aikana talossa oli sairashuoneita ja huoltotiloja. Rakennuksessa on nykyään kasvitieteellisen puutarhan toimisto- ja luentotiloja sekä tutkijahuoneita.

Kuva 5 Yläkartano

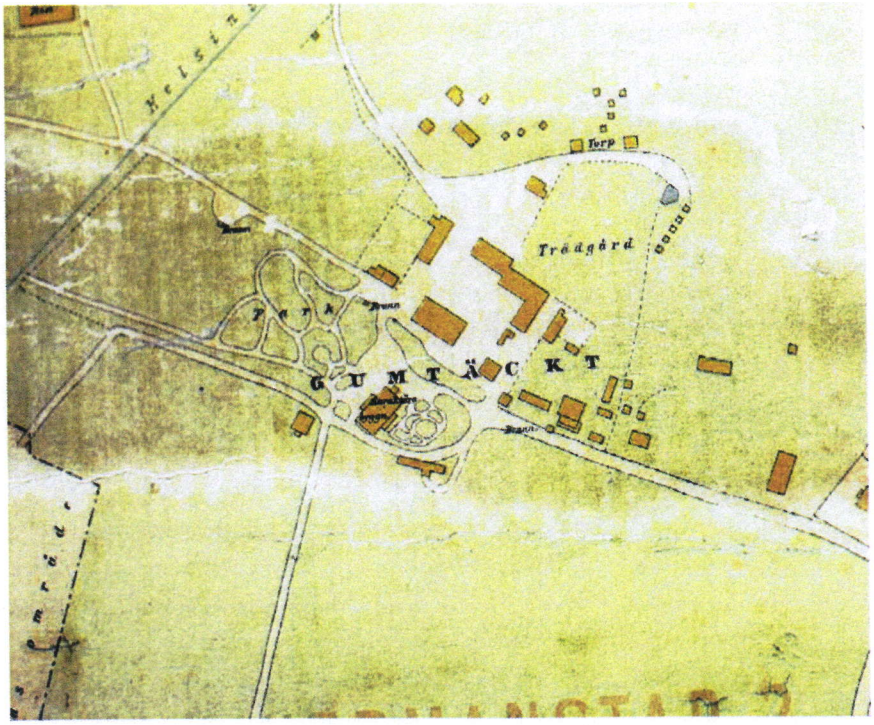
Lähellä pääporttia on asuintalo, ns. siipirakennus, joka on rakennettu samoihin aikoihin kuin kartanon päärakennus. Se on ilmeisesti ollut henkilökunnan asuinrakennus ja vierastalo, sairaalavaiheessa myös konttori. Kansakoulun aikana siinä asui kaupungin vuokralaisia. Nykyisin talossa on yliopiston vierashuone ja henkilökunnan asuntoja. Aivan pääportin pielessä oleva harmaakivi-tiilirakennus oli alun perin kartanon juureskellari. Sairaala-aikana kellaria käytettiin ruumishuoneena ja nykyisin kasvitieteellisen puutarhan varastotilana.

Kuva 6 Tiilirakennus

Jyrängöntien toisella puolella on jäljellä ainoastaan yksi talo, myös samalta ajalta kuin päärakennus. Siinä olivat kartanon leivintupa ja renkikamari. 1900-luvun alkupuolella puutarhuri Karl Lindberg asu talossa ja viljeli vuokraamillaan Kumpulan pelloilla vihanneksia, marjoja ja kukkia myyntiin. Kaikki Jyrängöntien koillispuolella, Nylanderin puiston rinteessä sijainneet kartanon työntekijöiden asunnot tai torpat ovat kadonneet. Viimeisimmäksi alueella on viljelty kukkia vielä 1980-luvulla.

Vastakkaiselle puolelle päärakennusta, Vallilan laaksoon päin avautuu kartanon vanha maakellari. Se saattaa olla paljon vanhempi kuin yksikään muista rakennuksista. Vuonna 1945 tehdyssä alueen historiallisten rakennusten inventoinnissa mainitut kartanon puutarhurintalo, renkirakennus, viljamakasiini, navetta, lihamakasiini, lukuisat vajat, sauna ja alkuperäiset kasvihuoneet ovat kadonneet.

Valokuva Kumpulaa esittävästä kartasta vuodelta 1892

Kartanokausi päättyi, kun Helsingin kaupunki vuonna 1893 osti kartanon ja vuokrasi sen viljelysmaat Isak ja Albertina Saarlalle. Uusilla isännillä oli kartanossa hoidossaan mm. 150 lehmää, 50 hevosta ja pariasataa sikaa. Kotisaaren meijeri Hämeentien varrella syntyi Kumpulan kartanon maidontuotannon yhteyteen.

Mitä tänään ajanjaksosta on näkyvissä?

- Nykyisen Vallilanlaakson maisemallisena ytimenä ovat pitkän historian läpi käynyt Kumpulan kartano. Kumpulan kartanon päärakennus ja neljä jäljellä olevaa kivirakenteista sivurakennusta ovat peräisin 1840-luvulta.
- Kumpulan kartanon puisto ja ympäristön kasvillisuus on ominaista vanhoille kartanoille. Vastaavia määriä suurikokoisia, leveälatvuksisia vanhoja jalopuita ei muissa maisematyypeissä tavata. Samoin puiden istutustapa pitkiin, teitä myötäileviin jonoihin, jotka nousevat rinteitä ylös, liittyy suurtilan puistoon.
- Kumpulan mäen eteläreunassa Jyrängöntiehen rajoittuvalla alueella on erittäin elinvoimaisia vaahteroita yhtenäisenä metsikkönä. Vaahterat ovat osittain nuorehkoa, mutta joukossa on myös vanhoja, istutettuja puita. Komeat vaahterat rajaavat rinteellä sijaitsevan viljelyaukion, joka on osa nykyistä Nylanderin puistoa. Tämä kallioiden väliin jäävä suojainen etelärinne on mahdollisesti alueen vanhimman asutuksen paikka. Alhaalla

tienvarressa sijaitseva varttuneempi koivikko muodostaa yhtenäisen reunapuuston.

- Laakson vanhoja tielinjauksia ovat Kustaa Vaasan tien liittymän kohdalta kartanolle johtava suora, vanhan jalavarivistön reunustama tie uudemman Jyrängöntie-osuuden yläpuolella. Mäkelänrinteestä koilliseen johtava tieosuus on vanhaa, laakson entisten asuinrakennusten pihoihin kulkenutta taloustietä.
- Valtakunnallisesti merkittävä Kumtähden kenttä (Toukoniitty) sijaitsi kartanon mailla, Hämeentien varressa. Tie kulki 1800-luvulla meren rantaa pitkin. Maamme-laulun ensiesitys ja kansallisen herätyksen käynnistyminen Floran päivänä vuonna 1848 (liite 4). Ylioppilaiden kevätjuhlassa olivat läsnä kaikki Suomen tulevat suurmiehet. Myös Magnus von Wright oli paikalla ja teki maisemapiirroksen Kumtähden kentästä heti juhlan jälkeisenä päivänä. [von Wrightin piirros]

1900-luku

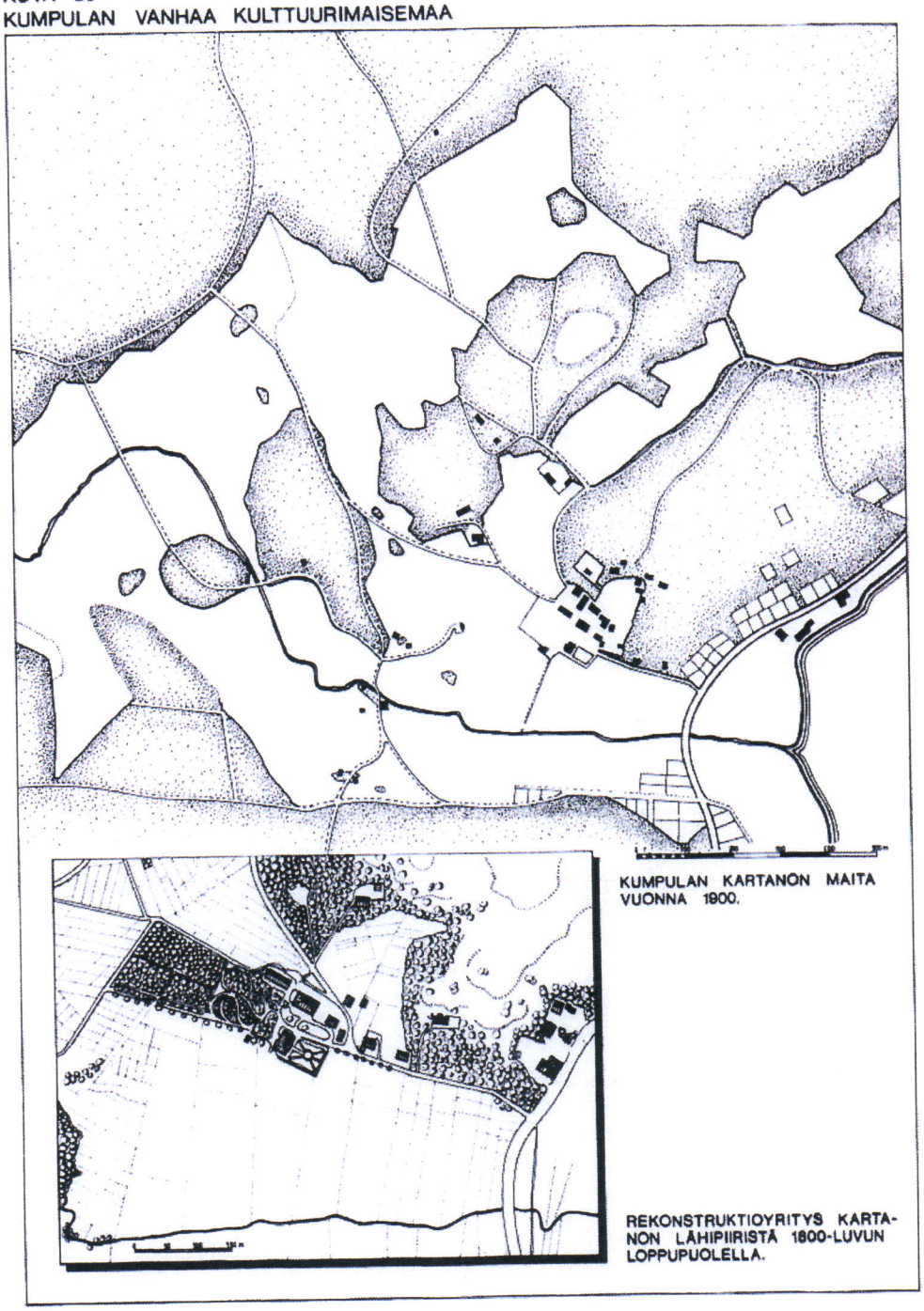
Vuosisatoja Helsingin hallintoa vastaan hangoitelleesta Kumpulasta tuli pääkaupungin osa vasta vuonna 1906 Suomen senaatin päätöksellä. Kartanon rakennukset vuokrattiin valtiolle ylimääräiseksi sukupuolitautien sairaalaksi ("Kumpulan ylimääräinen veneerinen sairaala" Helsingin historiallisessa kaupunkikartastossa, 2009, s. 191). Kartanon päärakennuksesta tuli korkean lauta-aidan ympäröimä "Kuppala" puolen vuosisadan ajaksi. Kartanon puistossa harjoitettiin puutarhanhoitoa osana sairaalan toimintaa. Antibioottien yleistyminen teki pitkät sairaalahoidot 1950-luvun loppuun mennessä tarpeettomiksi. Sairaalatoiminta lopetettiin ja kartanoon sijoitettiin kansakoulu.

1900-luvun alkupuolella puutarhuri Karl Lindberg asui kartanon leivintupa-rakennuksessa ja viljeli vuokraamillaan Kumpulan pelloilla vihanneksia, marjoja ja kukkia myyntiin. Myöhemmin laakson maat olivat viljelypalstoina. Kartanon ympärillä ja laaksossa oli myös useita asuin- ja talousrakennuksia, jotka ovat pääosin hävinneet. Puron varrella sijainnut asuinrakennus ja hevostalli purettiin 1980-luvulla. Viimeisimpänä on jäljellä huvilaksi rakennettu Villa Novilla.

Kumpula sai ensimmäisen asemakaavansa ja ensimmäiset Limingantien tonttien vuokrasopimukset solmittiin vuonna 1926. Puu-Kumpulan rakentajat perheineen muuttivat kylään kesästä 1927 alkaen.

Paavalin kirkko on rakennettu vuonna 1929-1930 ja sen on suunnitellut arkkitehti Bertil Liljeqvist. Punatiilestä rakennetun klassisistisen kirkon torni on laakson kaakkoiskulman maamerkki ja Vallilan tunnuskuva. Kirkon erikoisuus on sen 52 metriä korkea kellotorni, jonka arkkitehti sijoitti italialaistyylisesti rakennuksen pohjoissivulle eikä päätyyn, kuten monissa suomalaisissa kirkoissa on tehty.

KUVA 30
KUMPULAN VANHAA KULTTUURIMAISEMAA

Kuva 7 KSV:n karttapiirros

Kuva 8 Paavalinkirkon torni taustalla, Vallilan siirtolapuutarhaa etualalla

Vuonna 1932 laaksoon peltojen keskelle perustettiin Vallilan siirtolapuutarha. Asemapiirustuksen oli laatinut kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila ja alueen puutarhasuunnitelman siirtolapuutarhaneuvoja Elisabeth Koch. Kumpulan puro kulkee halki alueen, joka on 7 hehtaarin suuruinen ja siinä on alun perin ollut 182 palstaa. Eteläosan mökit ovat valmistuneet vuonna 1933 ja loputkin jo seuraavana vuonna. Kaupungin rakennuttama kerhotalo Toimela on valmistunut vuonna 1937. Vallilan siirtolapuutarha muodostaa yhdessä ympäröivän puiston ja kasvitieteellisen puutarhan kanssa kulttuurihistoriallisesti arvokkaan viheraluekokonaisuuden. Siirtolapuutarhayhdistys kunnosti puutarhan museomökin alkuperäiseen asuunsa talkootyönä vuonna 2010. Kunnostustyötä konsultoi Uudenmaan maakuntamuseo.

Yliarkkitehti Martti Välikankaan suunnittelema Kätilöopiston sairaala valmistui poliittisten skandaalien saattelemana 1960. Sairaalan ja opiston rakennukset muodostavat Isoniityn asuntoalueen taustalle korkean, kauas näkyvän rakennusmassan.

Satamarata Sompasaaresta Pasilaan rakennettiin laakson halki 1961-1962. Rata kulki maisemoituna siirtolapuutarhan viertä ja alitti Itä-Pasilan tunnelissa Teollisuuskadulta Mäkelänrinteeseen. Radan rakentamisen yhteydessä Hämeentie nostettiin sillalle ja

siirtolapuutarhaan ja kartanolle johtava liikenne ohjattiin kiertämään sillan alta. Rata on poistunut käytöstä ja purettu vuonna 2009, kun satamatoiminnot ovat siirtyneet Vuosaareen.

Kartano ympäristöineen ja Kumpulan mäen alue siirtyivät vaihdossa Helsingin kaupungilta valtiolle vuonna 1977. Alue on pääasiassa Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan käytössä. Kartanon puistoon ja puutarhaan on perustettu vuonna 1989 yliopiston kasvitieteellinen puutarha ja päärakennuksessa sijaitsee tiedekunnan kanslia (liite 7). Puutarhasuunnitelman on laatinut arkkitehti Gretel Hemgård ja puutarhan kasvimaantieteellisen osan alkuperäiset siemenhankinnat on tehty Timo Koposen johtamilla matkoilla Aasian ja Pohjois-Amerikan hemiboreaalisilla vyöhykkeillä. Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan avajaisia vietettiin 10. kesäkuuta 2009. Kutsuvierastilaisuudessa pitämässään puheessa Luonnontieteellisen keskusmuseon puutarhanjohtaja Leif Schulman korosti kasvien merkitystä maapallon elämän ylläpitäjinä ja kasvitieteellisten puutarhojen merkitystä "sillanpääasemina", joiden kautta uusia, paremmin vallitsevaan ilmastoon soveltuvia lajeja kotiutetaan. Avajaisten kanssa samaan aikaan kokoontui eurooppalaisten kasvitieteellisten puutarhojen kongressi EuroGard, jossa mietittiin mm. sitä, miten kasvitieteilijät suhtautuvat bioklimaattiseen teoriaan perustuvien kasvillisuuskarttojen nopeaan vanhenemiseen, mikä tapahtuu ilmastonmuutoksen myötä. Schulman totesi, että Kumpulan puutarhan poikkeuksellinen rakentamisperiaate (kasvien ryhmittely kotimaansa perusteella, siemenien kerääminen vain luonnosta ja Suomea vastaavilta ilmastovyöhykkeiltä) on ilmastonmuutoksen aikana hyvin ajankohtainen: tulevaisuudessa käy yhä tärkeämmäksi tietää, mitkä kasvit pystyvät sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin.

Kuva 9 Näkymä kasvitieteellisestä puutarhasta Kätilöopiston suuntaan

Alueen luoteisosaan, Kätilöopistoa vastapäätä rakennettiin 1980-luvulla Risto Jallinojan suunnittelema Isoniityn asuntoalue. Laaksoon kunnostettiin ulkoilutiet. Pihoille ja Kumpulantaipaleen varteen on istutettu useita lajeja *Prunus*-suvun puita.

Kuva 10 Isoniityn asuntoaluetta – etualalla Kumpulanpuro

Kumpulan puroa puhdistettiin ja sen varrelle levennettiin sorsalammikko. Kumpulanpuron kunnostus jatkui myöhemmin vielä Arabianrannan rakentamisen yhteydessä, jolloin puron varret kivettiin ja Toukolanrannan puolelle levennettiin isohko lammikko. Vallilan puoleiseen laakson osaan rakennettiin pallokentät ja pukusuojat, koirapuisto ja leikkikenttä.

Mitä tänään ajanjaksosta on näkyvissä?

- Vuonna 2009 yleisölle avattu Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha on valtakunnallisesti merkittävä puutarha. Kartanonpuisto-osa, hyötykasvitarha ja kasvimaantieteellinen osa muodostavat Helsingin pohjoisen kantakaupungin uuden hienon nähtävyyden. Onkin todennäköistä, että tulevat kävijämäärät vastaavat täysin odotuksia ja että tämä 'kuuden hehtaarin metsä' vakiintuu Kumpulan tärkeimmäksi ja yhdeksi Helsingin kiinnostavimmista käyntikohteista. Sen rooli tieteellisenä 'laboratoriona' on vertaansa vailla.

- Vallilan siirtolapuutarha on muiden siirtolapuutarhojen tavoin kaupungin yleistä puistoaluetta, jonka portit ovat yleisölle auki kesällä päivisin. Vuonna 1997 Vallilan siirtolapuutarhan vuokrasopimusta jatkettiin 30 vuodella. Kaupunkisuunnitteluvirasto on teettänyt vuonna 2009 siirtolapuutarhasta historiallisen selvityksen ja kehittämissuunnitelman ja -ohjeet.

Kuva 11 Vallilan siirtolapuutarha, taustalla Kumpulan kartano

- Villa Novilla (liite 5). Vallilan laakson keskiosassa on Kumpulan puron reunamilla jäljellä yksi maisemallisesti arvokas pihapiiri 1880-luvulta. Siinä kasvaa vaahteroita, puistolehmuksia ja koivuja.

Kuva 12 Villa Novilla

- Kumpulantaival noudattaa pääpiirteissään samaa linjausta, johon Eliel Saarinen kaavaili vuoden 1918 Suur-Helsingin asemakaavan ehdotuksessa yhdyskatua Pasilaan sijoitettavasta Helsingin keskustasta suursatamaan Vanhankaupunginlahden perukassa. Tästä katusuunnitelmasta on toteutunut alkupää eli Kumpulantie Itä-Pasilassa ja muistona tielinjauksesta ovat kivireunukset viljelypalstojen laidassa, Kumpulanlaaksossa. Ulkoilutie laskeutuu loivasti Mäkelänrinteestä laaksoon, jatkuu sieltä Isonniityn rakennuksien ja kasvitieteellisen puutarhan välistä kohti pohjoista, ylittää Vallilanlaakson viimeisten vielä käytössä olevien viljelypalstojen reunaa seuraillen ja nousee sitten loivasti Jyrängöntien ylitettyään haapa-, koivuvaltaisten metsien reunustamana Kumpulan laaksoon. Viljelypalstojen kohdalla Kumpulantaipaleesta erkanee itään haara, joka kaartaa laajan nurmikentän läpi, puutarhan aidan viertä kohti Jyrängöntietä. Ulkoilureittejä alueella on lisäksi Hermanninrannan ja Käpylän välillä nykyistä Jyrängöntietä pitkin, Hermanninrannan ja Itä-Pasilan välillä tiet Vallilan rinteellä ja satamaradan pohjoisreunalla.
- Käytöstä poistetun satamaradan penger Sompasaaresta Pasilan asemalle. Penger kulkee Kasvitieteellisen puutarhan ja Vallilan siirtolapuutarhan välissä ja jatkuu tunnelissa Mäkelänrinteeltä Teollisuuskadulle.

Kuva 13 Satamarata, noin 1990-luvun loppupuolelta

Laakson vilkkaassa käytössä oleva kaupunkipuisto, jota on kehitetty 1980-luvulta alkaen. Puisto muodostaa vihreän väylän Vallilan ja Itä-Pasilan kivikaupungista Vanhankaupungin lahdelle, Viikkiin ja Vantaanjoen

laaksoon. Ulkoilu- ja urheilualueet laakson etelärinteellä on kunnostettu alueen eri urheiluseurojen käyttöön.

Kuvat 14 ja 15 Näkymä Kumpulantaipaleelta laaksoon kesällä ja talvella

- Isonniityn alue ja Kumpulan kartanon laakson puistoalue on suunniteltu ja toteutettu samaan aikaan toisiinsa saumattomasti sulautuen. Alueen suunnittelijat ovat aikansa parhaimpia. Kumpulan kartanon laakso on viimeinen Helsingissä toteutettu laaja puutarhamainen puistoalue. Sen toteuttamista jatketaan edelleen yleiskaava 2002:n mukaisesti. Isonniityn alueen korttelipihat ja niiden väliin työntyvä kaupungin puistoalue muodostavat ainutlaatuisen yhtenäisen kokonaisuuden, jonka kukkivat puut, pensaat ja muu tarkoin harkittu kasvillisuus on 20 vuoden aikana kasvanut täyteen kukoistukseensa. Kesällä viherkentillä harrastetaan jalkapalloa, rugbya, neljää maalia, krikettiä, kuviovoimistelua, liitokiekkoa, frisbeetä, japanilaisia itsepuolustuslajeja sekä auringonottoa ja retkeilyä. Talvella alueella hiihdetään.

- Mäkelänrinteen uintikeskus avattiin yleisölle 10. toukokuuta 1999. Uintikeskuksessa on kymmenratainen 50 metrin allas; se on Suomen suurin ja ensimmäinen kansainvälisten arvokisojen vaatimukset täyttävä uimahalli. Keskuksessa on uimahallin lisäksi palloiluhalli, kuntosali, aerobic-sali ja kahvila.

LIITEARTIKKELEITA

1. Kumpulan puro

Kumpulanpuro on Helsinginniemen eteläisin vielä osittain avoin virtavesi. Puro oli jonkin aikaa Pikku-Huopalahden järven lasku-uoma, kun Pasilansuolta tulevat vedet ohjattiin siihen Helsinki-Hämeenlinna -radan rakentamisen yhteydessä 1860-luvulla. Pikku-Huopalahden järvi ja Pasilan suo sen laidassa sijaitsivat Pohjois-Pasilassa, josta vedet aluksi virtasivat etelään, Töölönjärveen, nykyisen Pasilan aseman kohdalle. Pikku-Huopalahden järvi täytettiin ja kuivattiin. Pasilansuo toimi pitkään yhtenä Helsingin kaatopaikoista (perustettu v. 1949), kunnes alue muutettiin ratapihaksi, junavarikoksi ja muu osa teollisuutonteiksi.

Kumpulanpuron vesi oli hyvälaatuista 1800-luvun puoliväliin asti. 1900-luvun alussa veden laatu alkoi heiketä jätevesistä. Lopulta Pasilansuon kaatopaikalta tulevat vedet pilasivat Kumpulanpuron veden. Nykyisin puro saa valtaosan vesistään sadevesiviemäreiden kautta.

Kumpulanpurolla on ollut noin viiden neliökilometrin valuma-alue, jolla sijaitsi aikoinaan vain Kumpulan kartano, muutama torppa ja niiden viljelyksiä, laidunmaita ja metsiä. Nykyisin puron valuma-alueella asuu noin 12 000 helsinkiläistä. "Se on siis todellinen kaupunkipuro", toteaa maantieteen professori Matti Tikkanen tutkimastaan purosta.

Kumpulanpuro ei virtaa monessakaan kohdin enää alkuperäisessä luonnonuomassaan, vaan sitä on moneen kertaan siirrelty uusiin uomiin, ohjattu putkiin ja veden juoksua pysäytelty tekolammiksi. Kumpulanpuro tulee nyt maan alta esiin Isonniityn laidalla, Mäkelänrinteen uimahallin alapuolella, johon sille on tehty ensimmäinen lammikko. Lammikosta vedet valuvat satamaradan penkereen alitse seuraavaan tekolammikkoon. Tämän lammikon ympärille on kunnostettu puisto istutuksineen. Täältä puron vedet on ohjattu betoniseen avokanavaan, jossa se virtaa Vallilan siirtolapuutarhan läpi. Siirtolapuutarhan jälkeen purolle on tehty leveähkö, kivireunuksinen avouoma, jossa vesi soluu kohti Vanhankaupunginlahtea Hämeentien siltojen ali, läpi Nylanderin puiston, Kyläsaarta sivuten. Kumpulan puroon laskee Kasvitieteellisestä puutarhasta sivupuro, johon rakennettiin vuonna 2008 lammikko puutarhan aitojen sisäpuolelle.

2. Tutkimusmatkailija Petter Forsskål (1732-1763)

Kirkkoherra, rovasti **Johan Forsskål** omisti panttina Kumpulan kartanon vuosina 1732-1739. Samana vuonna jona Forskålit muuttivat Kumpulan kartanoon, ruustinna **Margaretha Kolbeck** synnytti pojan, jolle annettiin nimeksi Petter (eräissä lähteissä nimi on Pehr tai Peter).
Kirkkoherra Forsskål oli oppinut mies. Hänen aikanaan Kumpulan kartanossa oli yksi maan suurimmista yksityiskirjastoista, jossa oli kaikkiaan 916 nidettä teologiaa, farmakologiaa, lääketiedettä, kotitaloutta, historiaa, maantiedettä ja matematiikkaa. Kirjaston arvo, 4 470 riikintaalaria, jäi vain vähän jälkeen koko maatilan arvosta, joka oli 5 000 riikintaalaria.
Petter Forsskål vietti vain lapsuutensa Kumpulassa. Hän opiskeli vuosina 1751 - 1753 Saksan Göttingenissä. Luonnonhistoriaa Petter Forsskål opiskeli Upsalassa **Carl Linnén** johdolla, sekä myöhemmin arabiaa ja hebreaa Göttingenissä. Hänet valittiin Upsalan yliopistossa talousopin dosentiksi vuonna 1759. Tanskalaiseen professori **J.O. Michaeliksen** johtamaan Arabia-retkikuntaan hän liittyi vuonna 1761. Petter Forsskålin tavoitteena Arabian retkellä oli tutustua alueen kasvistoon ja eläimistöön, Raamatussa mainittujen kasvilajien tunnistamiseksi.
Matkalle lähti kuuden tutkijan ryhmä laivalla Kööpenhaminasta tammikuussa 1761. Saman vuoden marraskuussa retkikunta saapui Kairoon. Forsskål laati kasviluetteloita myös välisatamissa, mm. Ranskan Marseillesta. Suezista retkikunta jatkoi matkaa vuoden 1762 puolella Arabian Jeddaan, ja sieltä edelleen Luhajjaan Jemenissä. Vuoden 1763 alku kului retkillä sisämaahan. Forsskål lähetti Linnélle Upsalaan näytteen kasviharvinaisuutena pidetystä Mekan balsamipuusta.
Toukokuussa Mokkan kaupungissa yksi retkeläinen, saksalainen **von Haven** sairastui

malariaan ja kuoli. Kuusi viikkoa myöhemmin myös Petter Forsskål menehtyi Jarimissa, matkalla Sanáahan. Retkikunnasta jäi lopulta eloon vain maanmittari **Carsten Niebuhr**, joka julkaisi mm. Forsskålin kasvi- ja eläinaiheiset matkaselostukset. Hänen matkapäiväkirjansa vuosilta 1761 - 1763 julkaistiin vuonna 1950 nimellä *Resa till lycklige Arabien.*
Petter Forsskål piti itseään ruotsalaisena. Vaikka hän vanhempiensa mukana muutti Ruotsiin sotaa pakoon jo kymmenvuotiaana vuonna 1742, koskaan palaamatta, hänet luetaan usein suomalaisiin tutkimusmatkailijoihin.

3. Kumpulan kartanon henkilöitä ja tapahtumia

Johan Gabriel von Bonsdorff (1795-1873) muistetaan Kumpulan isäntänä, joka salli 1848 ylioppilaiden käyttää kartanon rantaniittyä "ikuisiksi ajoiksi kevätjuhlaansa". Keisari Nikolai I:n ilmiantajien silmien alta kansallismielisten ylioppilaiden piti mennä Helsingin rajojen ulkopuolelle punssimaljojaan kohottelemaan.
Vuonna 1848 Kumpula oli osa Helsingin pitäjää (Vantaan kaupungin edeltäjä), kuten myös Bonsdorffin toinen kartano Pukinmäen Sonabyssä (purettu 1971). Kumpulassa Bonsdorff asui ajoittain, ja lahjoitti kartanon lopulta pojalleen Hjalmarille. Johan itse oli paitsi Maanviljelysseuran jäsen myös Helsingin pitäjän viljamakasiinin johtokunnan puheenjohtaja. Hän jäi historiaan myös liikennesuunnittelijana, joka 1850-luvulla suositteli Suomeen pikemmin kanavien kuin rautateiden verkostoa.

Magnus von Wright
Magnus von Wright (1805-1868) on lintumaalauksistaan tunnetun veljessarjan vanhin. Hän muutti Kuopion Haminanlahdesta Helsinkiin vuonna 1831. Täällä hän aluksi toimi maanmittauskonttorin kartanpiirtäjänä ja hankki lisäansioita piirustuksen opettajana, vaakunamaalarina ja tekstaamalla Ritarihuoneella sukutauluja. Vuonna 1849 Magnus von Wright nimitettiin Helsingin yliopiston piirustusmestariksi.
Lintuja Magnuskin piirsi, maalasi ja tutki nuoruudestaan lähtien. Hän kuvitti jo 1820-luvun lopulla Ruotsissa Sveriges fåglar-kirjasarjaa, julkaisi uraauurtavan selvityksen Helsingin seudun linnustosta vuonna 1847 (Helsingfors traktens fågel-fauna) ja kirjoitti ensimmäisen osan tieteelliseen kirjasarjaan Finlands fåglar (1859).
Vuonna 1861 Magnus von Wright maalasi kuvan Kumpulan kartanosta ympäristöineen [ks. kansikuva]. Tässä kookkaassa taulussa (koko 73x110 cm) kartano nähdään idästä. Oikealla on siis Toukola, ja Vanhankaupunginlahti pistää pitkälle laaksoon, nykyisen siirtolapuutarhan kohdalle. Taulun vasemman reunan metsät ovat Hermannia. Maalari on luonnostellut työtään nykyisen Hämeentien sillan itäpuolella ja katsellut kartanoaluetta melko kaukaa, ehkä Kyläsaaresta.
Magnuksen rakkaus lintuihin ja lintutuntemus näkyy myös tästä kartanomaisemasta, jossa hän vuosikausien aikana retkeili tarkkaillen, piirtäen ja ampuen lintuja yliopiston kokoelmiin. Hän onkin maalannut tauluun useita lintuja ja pannut mukaan myös muutaman sen aikaisen harvinaisuudenkin. Taulun oikeassa alakulmassa, suuren kiven

edessä kävelee töyhtöhyyppä, joka taulua maalattaessa oli vielä harvinaisuus eteläarannikollakin.

Helsingin kaupunginmuseo osti Kumpulan kartano maalauksen kokoelmiinsa vuonna 1927 fröken Anna von Bonsdorffilta. Vuotta aiemmin dr. Th. Schwindt oli myynyt taulun luonnospiirustuksen Helsingin kaupungille.

1) Floran-päivä Gumtäktissä vuonna 1848

Majfältet i Gumtäkt. Magnus von Wrights dagbokstext för den 13 maj 1848 återspeglar intet av den dramatiska stämning som andra skildrat att råddе på Floradagen 1848, inte heller hans bild av Majfältet från dagen därpå. Mot bakgrunden av dagens nationella betydelse för Finland när Runebergs "Vårt land" uruppfördes till Fredrik Pacius tonsättning och med Pacius som dirigent, Fredrik Cygnaeus höll sitt berömda tal "Finlands namn", skålar utbringades för Finland i en politiskt ytterst känslig tid, och allt detta på en tillställning ute i det fria med ca 300 personer närvarande skulle en sentida läsare kanske väntat sig en kommentar av Magnus von Wright. Men sin vana trogen kommenterade han i dagboken inte heller nu skeenden i samhället. Ändå hade han hela dagen den 7 maj 1848 arbetat "på Ritning till Finlands Vapen som skall målas på Studenternas Maj kalas Fana". Magnus von Wright den 13 maj (enligt dagboken den 14 maj) 1848, blyerts 26,5 x 51,5 cm. Museet för finländsk konst Ateneum, coll. A I 33:85.

Ensimmäisen kerran ylioppilaat viettivät Floran-päivän juhlaa Gumtäktin kartanon mailla vuonna 1831. Yliopisto oli siirtynyt Helsinkiin vuonna 1828. Ensimmäisestä juhlasta ei ole kirjallisia dokumentteja. Seuraava juhlat pidettiin Toukoniityllä vuosina 1833, 1834 ja viimeinen merkittävänä kulttuuritapahtumana Suomen historiaan jäänyt juhla vuonna 1848.

Lauantaina 13.5.1848 noin 300 ylioppilasta vieraineen, joita oli noin 200, käveli Helsingistä Kumpulaan viettämään Floran-päivää Kumpulan kartanon niityillä,

Vanhankaupungin lahden rannalla. Keväiseen juhlaan oli tilattu yliopiston musiikinopettaja Fredrik Paciukselta sävelmä J.L. Runebergin vuotta aiemmin kirjoittamaan runoon Vårt land (Maamme). Juhlassa Academiska Sångföreningen esitti säveltäjän johdolla Maamme- laulun ensi kerran. Zachris Topeliuksen muistiinpanojen mukaan Maamme –laulun kantaesityksen jälkeen kaartin soittokunta kajautti sävelen ilmoille useamman kerran juhlan aikana. "Suomen mykkä kansa oli vihdoin löytänyt sanat, ja tästä päivästä lähtien tuli Maamme-laulusta kansallislaulu".
Juhla päättyi Fredrik Cygnaeus pitämään puheeseen "Suomen nimi", joka nostatti Toukoniityllä juhlijoiden kansallismieltä ja palkittiin hurraa-huudoin.

Z. Topelius on kuvannut juhlapaikkaa Helsingfors Tidningarissa julkaistussa artikkelissa näin:
"Juhlia vietettiin vuodesta 1831 lähtien Kumpulan niityillä maantien vieressä, noin 4 virstaa Helsingistä koilliseen. Paikka oli kaunis ja suotuisa, loivasti tietä kohden viettävä kenttä, jota maan puolelta rajoitti sekametsä ja idässä Vanhankaupungin lahti, joka iltaauringon loisteessa levitteli matalien vesiensä kimaltelevia kalvoja, missä siellä täällä oli ruokoryhmiä.
Neljännessä kevätjuhlassa vuonna 1848 lahjoitti Kumpulan omistaja, silloinen kamarineuvos, sittemmin valtioneuvos, vapaaherra J.G. von Bonsdorff omassa ja perillistensä nimissä nämä niityt ikuiseksi kevätjuhlakentäksi Suomen ylioppilaille, joka suullisesti annettiin tiedoksi kentällä ja otettiin vastaan kohottamalla kaikuvia eläköönhuutoja tälle nuorison hilpeämieliselle ystävälle.
Mutta sitten kun minkään kevätjuhlan ei kovan kohtalon sallimuksesta enää onnistunut vuoden 1848 jälkeen koota yksimielisinä kaikkia ylioppilaita, on von Bonsdorffin lämminsydäminen lahjoitus joutunut unhoon ja hajaannuksen aikana vietetyt kevätjuhlat ovat tästä syystä sijoittuneet myöhemmin perustettuun, lähempänä sijaitsevaan Töölön puistoon".

Euroopan hulluna vuonna 1848 vietetty Kukanpäivän juhla Kumpulan kartanon mailla oli kostea tilaisuus. Juhlijoille oli varattu 304 litraa punssia, 255 litraa valkoviini- ja 131 litraa punaviiniboolia sekä lisäksi naisia varten huomattava määrä madeiraa ja sherryä. Kaikissa ylioppilaiden kevätjuhlissa oli aina Mon repos (ransk. *repos* = lepotauko) heinälato, joka oli tarkoitettu majapaikaksi lyödyille uroille, kuten Topelius paikkaa kuvaa.
"Mutta viileä iltailma tuotti vaaraa kohtuullisemmillekin. He luulivat noudattaneensa kaikkea varovaisuutta ja tunsivat olevansa ainoastaan hyvällä tuulella, kun kavala tavara äkkiä nousikin päähän ja raja oli ylitetty. Vanhemmat toverit kehottivat taas lähtemään kotiin, mutta taaskaan ei kehotusta kuunneltu", jatkaa Topelius.
"Pitkät pöydät lasiriveineen seisoivat ylen houkuttelevina eikä maljojen pohja vielä paistanut. Silloin Johan Wilhelm Snellman ojensi keppinsä yli viimeisen pöydän ja eteni rohkeasti pitkin koko pöytäriviä lakaisten, niin kuin hävittävä Attila, maahan kaikki lasit, joita oli sadoittain. Yllättyneinä, hämmästyneinä katselivat pöytien ympärillä seisovat tiheät rivit tätä rohkeata razziaa, syntyi napinaa, mutta eläköön-huudot vaiensivat sen pian."
Pariisissa helmikuussa 1848 puhjennut vallankumous oli tartuttanut levottomuuksia

puoleen Eurooppaan ja Suomessakin oli jo ehditty juoda shampanjamaljoja vallankumouksen kunniaksi. Aika oli kypsynyt ja kansallistietoisuus etsi ilmenemismuotojaan. Viranomaiset olivat tutkineet kevätjuhlan ohjelman tarkasti etukäteen. Suomen uutta lippua ei saatu kantaa ylioppilaiden kulkueen etunenässä, mutta se sai liehua juhlakentän keskustassa.
Humalatilan odotettiin hillitsevän Keski-Eurooppaa jo ravistelleiden vallankumousaatteiden leimahtamista esille myös tässä täkäläisten ylioppilaiden juhlassa.

4. Huvila Novilla Kumpulan kartanon laaksossa

Kumpulanraitin Vallilan puoleisessa päässä sijaitseva Huvila Novilla eli Villa Gumtäkt sai uutuuttaan kiiltävän peltikaton, uuden maalin ja kodikkaat kolmiruutuiset ikkunat remontissa vuonna 2002. Pitkälti toista sataa vuotta vanha talo on ehtinyt kokea monenlaista, herrasväen touhuja ja köyhääkin köyhempää elämää.

Vuonna 1888 teurastamoyrittäjä Kustaa Adolf Wickström päätti hankkia perheelleen kesähuvilan maaseudulta Helsingin ulkopuolelta. Perheen varsinainen koti oli Kalevankadulla. Huvilan piirsi rakennusmestari Carl Johan Grönstrand, joka oli ollut rakennusmestarina mm. rautateillä ja piirtänyt useita taloja Helsinkiin. Hirsitalon piirustukset hyväksyttiin Helsingin rahatoimikamarissa samana vuonna.
Huvila nousi Kumpulanpuron varteen lähelle Gumtäktin kartanon päärakennusta, joka on Kumpulan vanhin rakennus. Perimätiedon mukaan huvilan hirret olisi tuotu Kumpulaan Terijoelta. Asiakirjat viittaavat kuitenkin siihen, että se on rakennettu paikan päällä.
Wickströmit viettivät huvilaelämää Kumpulassa vuokratontillaan ilmeisesti vuoteen 1919. Sen jälkeen talossa oli ainakin jonkin aikaa kahvila Novilla, jossa Helsingin herrasväki kävi kesäretkillään.
Erään 1920-luvulla otetun kuvan taakse kirjoitetusta tekstistä voi päätellä Hilda ja Elias Ansisen asuneen taloa, Hilda ehkä jopa vuoteen 1956. Jossain vaiheessa puron rannassa oli sauna.

Vuosikymmenten kuluessa Villa Novilla muuttui kesähuvilasta kurjaksi vuokrakasarmiksi. Lopulta se oli jaettu pieniin huoneisiin, joissa kaikissa ei ollut edes hellaa. Talo meni huonoon kuntoon ja päätyi kaupungin omistukseen. Helsingin sosiaalivirasto antoi 1980-luvulla rakennuksen Veikko Hurstin käyttöön, ja hänen järjestönsä sai majoittaa sinne autettaviaan. "Se oli alamaailman leirintäalue, jonne kenelläkään ulkopuolisella ei ollut asiaa", Hursti on kirjassaan kuvannut paikan kuntoa tuolloin.
Kaupungin viranomaiset patistelivat Hurstia tuon tuostakin, kun tämä heidän mielestään laiminlöi sopimusta eikä pannut taloa kuntoon. Peltikaton teetti lopulta sosiaalivirasto pari vuotta ennen viimeisintä remonttia. Vuoden 2002 kesäkuussa Hursti sitten yllätti virkamiehet. Taloon ilmestyi muutaman viikonlopun aikana uudet ikkunat, ja siitä remontti jatkui.
Aivan hilkulla oli tuolloin talon siirtäminen toiselle yhdistykselle. Uudella yhdistyksellä oli

jo valmiit suunnitelmat, joiden mukaan talon yläkertaan olisi tullut kaksi asuntoa ja alakertaan tilat lasten iltapäivätoiminnalle. Korjaustöiden käynnistyminen hautasi kuitenkin tämän suunnitelman.

5. Kumpulan sairaala: hoitohenkilökunnan muistoja ja kokemuksia

Hieno kartanomme, Gumtäckt gård, ei ollut Kumpulan ylpeys tämän vuosisadan alkupuoliskolla. Iäkkäämmät asukkaamme muistelevat itse asiassa, että kartanon ohi kuljettaessa äiti kielsi katsomasta sinne päin tai mieluummin kiertämään toista kautta. Taloa kutsuttiin Kuppalaksi.

Sukupuolitaudit olivat ennen penisilliinin saapumista, 1940-luvun lopulla, laajalle levinneitä ja yleisiä kansantauteja. Hoitokeinot olivat epävarmoja ja hoidot pitkällisiä. Surullisinta oli että syfilistä eli kuppaa sairastavasta äidistä tauti tarttui synnytyksessä lapseen. Haagassa oli valtion sairaala näiden synnynnäistä syfilistä sairastavien lasten hoitoa varten.
Kumpulan kartanoon oli perustettu valtion ylläpitämä ylimääräinen sukupuolitautien hoitolaitos, jonka tärkein asiakasryhmä olivat prostituoidut. Tarkoituksena oli siis lähteä hoitamaan tautia pohjamutia myöten. Yksi prostituoitu ehtii tunnetusti tartuttaa nopeasti laajan joukon asiakkaitaan.
Vuosisadan alkupuoliskolla eivät viranomaiset pohdiskelleet näiden potilaiden ihmisoikeuksia, tarttuvia tauteja kukistettiin tylyin ottein. Kumpulan potilaista valtaosa tuotiin sairaalaan poliisin voimin, vastoin tahtoaan, irtolaislain määräyksen perusteella. Näytteet taudin toteamiseksi otettiin väkisin, potilaat pidettiin sairaalassa tutkimuksen ja hoidon ajan. Syfilistä hoidettiin vuosisadan alussa keksityllä arseeniyhdisteellä, Salvarsanilla. Hoito kesti pitkään. Sairaala-alue oli ympäröity korkealla aidalla ja portista pääsi ulos vain lupakortin kanssa. Vapaaehtoisesti hoitoon tulleet pääsivät helpommin poiskin, tautihan ei yleensä sitonut potilaita vuoteeseen.
Miehet selvisivät tästä sairaudesta lyhyemmällä hoidolla. Heitä hoidettiin kaupungissa klinikalla. Kunnon kansalaisia ei suljettu sairaalaan pitkiksi ajoiksi kuten poliisin kirjoissa olevien irtolaisten kohdalla tapahtui.
Sukupuolitautien hoito edellytti myös käyntiä jälkitarkastuksissa. Kumpulan sairaalan topakka sosiaalihoitaja kutsui, määräsi ja tarvittaessa vaikka nouti potilaita työpaikoiltaan. Hänellä oli 1950-luvulla käytössään auto, eikä kukaan päässyt livahtamaan hänen kontrollistaan. Sairaalan laboratorio tutki potilaiden näytteet. Puhtaat paperit tulivat sitten kun tulivat.
Potilaiden taustasta johtuen elämä sairaalassa oli ajoittain hurjaa. "Huonoille tytöille" oli kyllä järjestetty työterapiaa, puutarhatöitä tai ompelua käsityönopettajan johdolla. Tarinat kertovat kuitenkin tyttöjen välistä pitkästyneen ja kapinoineen. Kerrankin heitä rauhoittamaan lähtenyt pastori sai yöastian sisällön päähänsä alastomien potilaiden

tanssiessa ympärillä. Vasta tohtorin saapuminen paikalle pistooleineen sai naiset talttumaan.

1950-luvun alkupuolella ylilääkäri Tauno Putkosen johtamassa sairaalassa oli 105 potilaspaikkaa isoissa saleissa. Kartanon päärakennuksen yläkerrassa oli sukupuolitautien naistenosasto. Yksi potilashuone oli prostituoiduille ja toinen vapaaehtoisesti hoitoon hakeutuneille naisille. Avaran aulan lisäksi sinne mahtuivat vielä lääkärin huone ja tutkimushuone sekä Haagan lastensairaalan lopettamisen jälkeen huone lapsipotilaille.
Koska syfilispotilaiden määrä alkoi vähitellen laskea ja hoitoajat lyhentyä penisilliinin ansiosta, alakertaan oli sijoitettu Suomen viimeiset neljä leprapotilasta vuonna 1953 lakkautetusta Oriveden sairaalasta. Kartanon vaunuvajan yläkertaan oli perustettu 1940-luvulla miestenosasto, jossa hoidettiin muitakin kuin sukupuolitauteja. Lähinnä porttia olevassa talossa asui sairaalan henkilökuntaa.
Tohtori Kirsti Kauppinen kertoi ylilääkäri Putkosen olleen tiukka ja tinkimätön esimies. Hänen lääkärinkiertoonsa kuului myös sairaalan kasvihuone eli ansari, suuren mielenkiinnon ja ylpeyden aihe. Maija-niminen leprapotilas oli puutarhurina ja hänen apulaisinaan poliisin tuomat katunaiset.

Professori Sakari Härö luonnehti lääkäreiden suhtautumista potilaisiin viileäksi ja hoitajien suhtautumista ynseäksi. Itse hän kiinnostui 1950-luvulla tutkimaan sukupuolitautien epidemiologiaa, potilaiden taustoja. Prostituoidut olivat, kuten arvata saattaa ammattitaidottomia köyhiä naisia, joilla ei ollut elättäjää. Parantaakseen heidän mahdollisuuksiaan päästä irti kurjasta ammatistaan ja sen tuomista sairauksista Härö ehdotti silloiselle sosiaali- ja terveysministerille Tyyne Leiwo-Larssonille sosiaalisen tuen myöntämistä prostituoiduille. Ministeri tyrmäsi ehdotuksen ja kertoi sellaisen tukemisen vain lisäävän moraalittomuutta maassa.
Tästä huolimatta synnynnäinen syfilis voitettiin tarmokkaalla kampanjalla ensin terveyssisarpäivillä ja sitten äitiysneuvoloissa. Raskaana olevat naiset saatiin osallistumaan vapaaehtoisesti testeihin ja löydetyt tautitapaukset hoidettiin ennen lasten syntymää kymmenen päivän penisilliinikuurilla Kumpulan sairaalassa. Hoitokeinojen parantuminen ja sosiaaliturvan yleinen kehitys on parantanut suomalaisten naisten tilannetta. Köyhät ja ammattitaidottomat naiset tulevat nykyisin muualta ja tauditkin ovat usein toiset.
Viimeiset potilaat Kumpulasta siirrettiin vuonna 1962 kaupungin keskustaan iho- ja sukupuolitautien klinikalle. Kartanosta tehtiin kansakoulu.

6. Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha Kumpulassa

Kasvitieteellisen puutarhan kuuden hehtaarin alue rajattiin vuosina 1987 - 1988 perinteikkään Kumpulan kartanon rakennuksien ympärille, Kumpulanmäeltä Vallilanlaaksoon viettävään rinteeseen. Puutarha aidattiin jykevällä rauta-aidalla ja

harmaakiviseen portinpylvääseen ilmestyi messinkinen laatta, jonka teksti kertoo koruttomasti: "Kasvitieteellinen puutarha rakenteilla 1987- 2010".
Kumpulalaiset ovat voineet seurata aidan takaa tämän "Ruususen puutarhan" kehittymistä. Vaikka alue ei olekaan ollut avoinna yleisölle, puutarha ei uinunut rauta-aitansa suojassa levollista ruususenunta, vaan suunnitelman toteuttajille annettiin työrauha yli 20 vuodeksi.
Kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana kartanon rakennuksia on remontoitu, maata myllerretty, puita kaadettu, tehty käytäviä, kunnostettu lammikko, istutettu kasveja jne. Puutarhan pohjoislaidalle valmistui vuonna 1989 lasinen lisäyskasvihuone. Se ja ympäröivä taimitarha muodostavat yhdessä alueen, joka on nimetty Cultorium Plantarumiksi. Siellä istutettaviksi hankittujen kasvien siemenet on idätetty ja taimet varttuneet siihen asti kunnes ne siirrettiin omille paikoilleen puutarhaan.
Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan ydin on sen länsilaidalle sijoitettu kasvimaantieteellinen osasto, Hortus Geobotanicus. Sinne istutettiin pohjoisen havumetsävyöhykkeen kasveja, jotka ovat kotoisin hemiboreaaliselta kasvillisuus-vyöhykkeeltä Euroopasta, Pohjois-Amerikasta, Itä-Aasiasta ja Japanista. Puutarhaan otettiin vain lajeja, jotka menestyvät luonnossa yhtä pohjoisessa kuin mitä Helsinki sijaitsee. Osa lajistosta on peräisin paljon etelämpää kuin 60. leveyspiiriltä ja osa vuoristoista 500 - 700 korkeudelta. Tällä kasvillisuusvyöhykkeellä kasvukauden pituus on vähintään 175 vuorokautta.
Kasvimaantieteelliseen osastoon lajisto on hankittu suoraan luonnosta, omilta kasvupaikoiltaan. Kasveja ja niiden siemeniä puutarhan henkilökunta on kerännyt kolmella tutkimusmatkalla, joista ensimmäinen tehtiin vuonna 1993 Japaniin ja toinen 1994 Itä-Kiinaan ja kolmas 1995 Pohjois-Amerikan länsiosiin, Kanadan Brittiläiseen Kolumbiaan ja Albertaan. Kesällä 1997 tehtiin keruumatka Pohjois-Amerikan itäosiin. Lähimmän alueen eli Euroopan lajisto kerättiin viimeiseksi. Kartanon päärakennusta ympäröivää puistoakin on kohennettu, osa puustosta on jo 1800-luvun perintöä.
Puutarhan itälaitaan on sijoitettu hyötykasvipuutarha, Hortus Etnobotanicus, joka valmistui ensimmäisenä 1990-luvun alussa ja on käynyt läpi jo yhden uudistuskierroksenkin. Siellä opiskelijat ovat kulkeneet opettelemassa hyötykasveja.
Kun Kumpulan kasvitieteellinen puutarha 10.6.2009 avattiin yleisölle, siellä kasvoi noin tuhat kasvilajia, joista jokaisessa nimikyltti kertoo mistä lajista on kysymys ja mistä päin se on kotoisin.

Kumpulan kartanon laakson kasveista

Keltainen, matala rakennus Kumpulan kasvitieteellisessä puutarhassa, lasisen kasvihuoneen tuntumassa, on vuonna 1992 valmistunut puutarhureiden taukotupa. Sen länsipäädyn kohdalla, aidan vieressä, Jyrängöntien alapuolella kasvaa ja voi hyvin rohtorusojuuri *(Lithospermum officinale)*, lemmikkikasveihin kuuluva Kumpulan kasviharvinaisuus, jonka pelättiin tuhoutuvan, kun puutarhan aitaa rakennettiin. Rohtorusojuuri on levittäytynyt Jyrängöntien laidasta puutarhan puolelle ja rehottaa siellä suurena kasvustona, muiden kasvien häiritsemättä. Jyrängöntien laidan heinikostakin,

alkuperäiseltä kasvupaikaltaan, voi tarkkasilmäinen kulkija löytää rohtorusojuuria. ainoalla suomalaisella vakinaispaikallaan. Nimensä alkuosan mukaisesti kasvia on käytetty monien sairauksien lääkitsemiseen, ja se onkin kenties tullut Kumpulaan kartanon sairaalavaiheen aikana. Botanistien tietoon esiintymä tuli vuonna 1934, mutta kasvin tuloajaksi on arveltu 1800-lukua ja lähtömaaksi silloin Suomea hallinnutta Venäjää. Arvelu perustuu etenkin siihen, että lähistöllä kasvavat venäläisen sotaväen mukana Helsinkiin matkanneen kasviston tyyppilajeihin kuuluvat idänhierakka, idänkattara, ukonpalko ja peltokierto sekä niin ikään idän suuntaan viittaava mukulapaloyrtti, Suomen tulokaskasviston suurharvinaisuuksia sekin.
Muualla Kumpulassa venäläistulokkaita on vain ripotellen: idänkattara Sofianlehdon kaakkoiskulmalla, valkoailakki ja harmio Kätilöopiston kaakkoispuolella, harmio myös Koskelan vaunuhallien luona. Venäläiskasvit keskittyvätkin Helsingin mantereella 1910-luvulla rakennetun maalinnoituksen lähipiiriin, vilkkaille liikennepaikoille ja tärkeille sotilasleirialueille. Kumpula jäi kaikkien niiden ulkopuolelle."

7. Kärhöpuisto Kumpulanmäkeen: Nylanderin puiston kehittämistä

Kumpulan kartanoa vastapäätä Jyrängöntien toisella puolella on suojainen metsän ympäröimä niitty. Todellisuudessa alue on hylätty pelto, jossa kasvaa suloisena sekamelskana aikaisemmin viljeltyjä kasveja ja uusia valloittajia, pujoa, koiranputkia, nokkosia, takiaisia. Rehevästä maasta kumpulalaiset havittelivat ensin kunnostettavaksi luonnonmukaista niittyä. Kaupungin viherosasto kävi muutamana kesänä niittämässä alueen, mutta maaperän roskaisuus on estänyt enemmät niittytalkoot.
Suunnittelija **Mikko Koivistoinen** Helsingin kaupungin rakennusvirastosta kertoi syksyllä 1998, että edesmennyt kaupunginpuutarhuri **Pekka Jyränkö** oli viimeisenä uutena ideanaan ennen äkillistä kuolemaansa esittänyt Helsinkiin perustettavaksi klematispuistoa. Viherosasto on etsinyt soveliasta paikkaa puistolle ja päätynyt Jyrängöntien varressa olevaan Kumpulanmäen niittyyn.
Klematikset eli kärhöt ovat, kuten moni tietää, köynnöstäviä kasveja, joita on olemassa lukuisina erivärisinä ja muotoisina kukkivina muunnoksina. Klematispuistoon joudutaan rakentamaan köynnöksille tukia, mitä pitkin ne voivat kasvaa. Mikko Koivistoinen kertoi että suunnittelu on vielä kesken, mutta tarkoitus on rakentaa ympärivuotiseen liikkumiseen soveltuva alue. Kaupungin nimistötoimikunta on ehdottanut uudelle klematispuistolle nimeä **Pekka Jyrängön puisto**. Rakennusviraston Petri Arposelta keväällä 2011 saadun tiedon mukaan Börje Frin tekemään luonnokseen perustuva puistosuunnitelma nytkähtänyt sen verran eteenpäin, että siitä on laadittu 'toteuttamiskelpoinen yleissuunnitelma'. Varsinaisen puistosuunnitelman laatimista sen sijaan saamme odottaa, sillä myös puistorakentamisesta on karsittu määrärahoja.

Valokuvia

Kuva Kumpulan kartanon laakso Hämeentien sillan suunnalta nähtynä (kesä 2010)

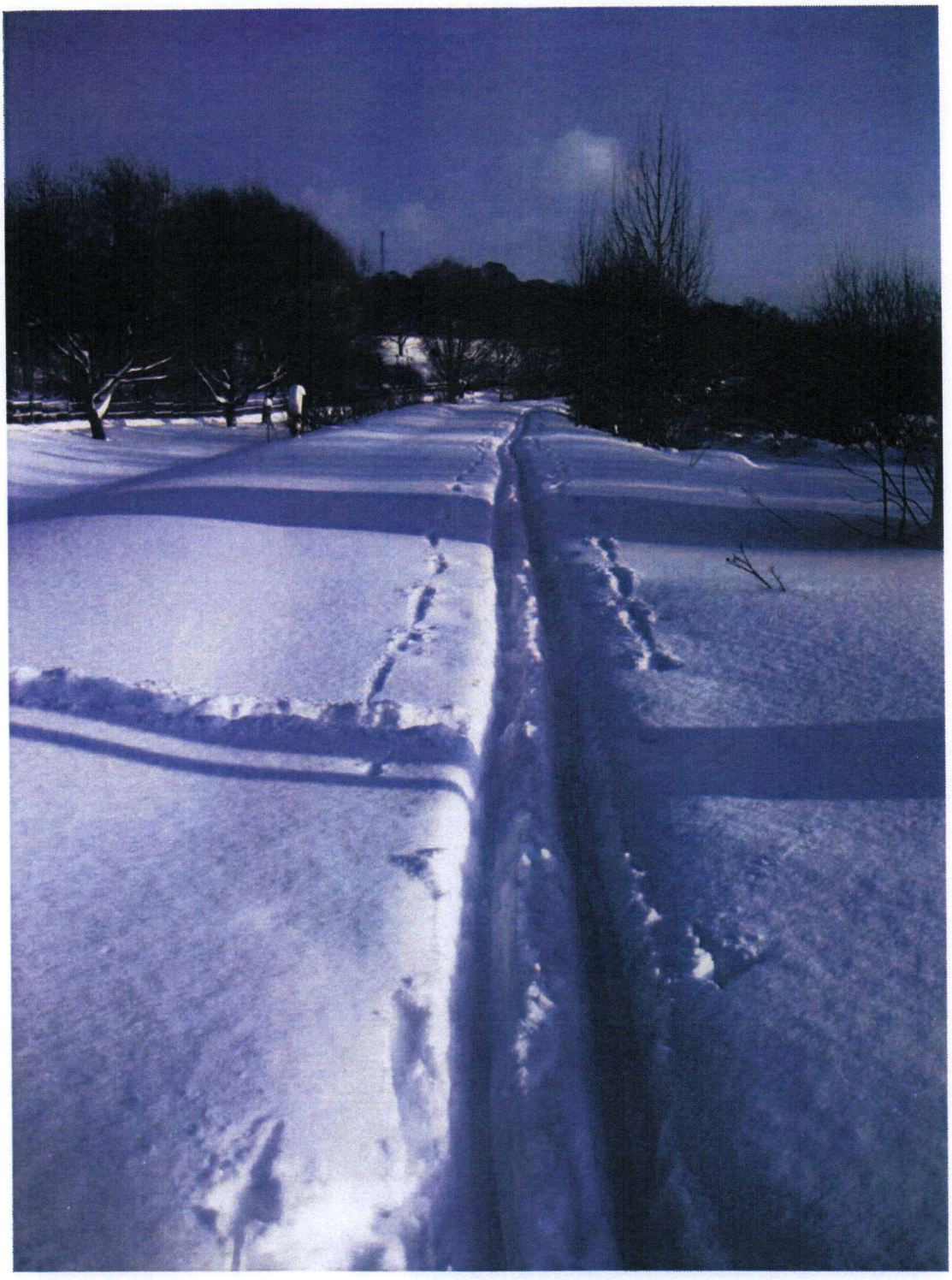
Kuva Kumpulanmäen vaahteramетsä kätilöopiston suunnalta nähtynä

Kuva Vallilanlaakso Paavalinkirkon tornista kuvattuna (kesä 2010)

Kuva Yleiskuva alueesta

Kuva Satamaradalle löytyi käyttöä heti junaliikenteen loputtua (talvi 2009)

Lähteitä

Helsingin kaupungin historia osat I ja II. Helsinki : SKS, 1950

KLASSISMIN HENGESSÄ - ELISABETH KOCHIN SIIRTOLAPUUTARHA VALLILASSA - Vallilan siirtolapuutarhan kulttuurihistoriallinen selvitys. Inventointi, arvotus, rakentamistapaohjeet, *Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto* [2009, julkaisematon raportti]

Iiris Koivula, Kumpulan kartanon puisto : historiallinen selvitys ja suunnitelma kartanon pihapiiriin [diplomityö]. Teknillinen korkeakoulu, 2007

Kumpula : koonnos osayleiskaavan ja kaavarungon lähtökohdista. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto yleiskaavaosasto, Julkaisuja YB:5/83, 1983.

Kumposti-lehden artikkeleita vuosilta 1996-2010. Kirjoittajina Ari Kallinen, Arto Kurtto, Ulla Agopov, Ulla Neuvonen, Veikko Neuvonen

Aleksi Neuvonen, Kronikka Kumpulasta. Helsinki : Kumpula-seura, 1993

Olli Ruth & Matti Tikkanen, Kaupungistumisen vaikutus Helsingin Kumpulanpuroon ja sen valuma-alueeseen. Terra 119 (2007) : 2, s.93-106

Timo Hanhivaara, Omistajia ja pantinhaltijoita : Kumpulan kartanon omistussuhteista 1700-luvulla. Helsingin pitäjä Helsinge 1987, s. 10-16, julkaisija: Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys ja Vantaan kaupungin kulttuurilautakunta.

Helsinki 1550-1640, Helsingin kaupunginmuseon Narinkka-sarja, 1994

Helsinki – historiallinen kaupunkikartasto, Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009

VALLILA : Vallilan siirtolapuutarha. Siirtolapuutarha-alue ja katualue. Puistoalue. Asemakaavan ja asemakaavan muutoksen nro 11990 selostus. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, asemakaavaosasto 2010/11990
http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2011/Ksv_2011-05-05_Kslk_12_EI/ECE0409A-DA33-46A5-A74B-079FD05A7EC5/11990_selostus_liitteineen_Kslk_5_5_2011.pdf

Olli Hakanen, arkkitehti
As. Oy Isonniitynlaakson hallituksen puheenjohtaja
Isonniityn asuinalueen muut taloyhtiöt ja vuokrakorttelin talotoimikunta
sekä muut kirjelmään yhtyvät tahot liitteenä

1.8.2011 (27.7.2011 kirjelmän päivitys)

KIRJELMÄ HELSINGIN KAUPUNGINHALLITUKSELLE

Kaupunginhallituksen kokouksen asialistalla olevaan Vallilanlaakson joukkoliikennekadun asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotukseen NRO 11978 viitaten

ESITÄMME, ETTÄ KAUPUNGINHALLITUS PÄÄTTÄISI:

- hylätä asemakaava Vallilanlaakson joukkoliikennekadun osalta ja palauttaa se uudelleen valmisteltavaksi yleiskaavan ja maakuntakaavan tavoitteiden mukaisesti kaupunkipuistona ja viherväylänä.

- hyväksyä asemakaavan muutosehdotus Kustaa Vaasan tien ylikulkusillan osalta ja käynnistää toimet pysäkeiltä Kumpulan kampukselle johtavan sääsuojatun yhteyden pikaiseksi rakentamiseksi.

- ohjeistaa HKL aloittamaan raitiolinja Arabiasta Pasilaan ja ohjeistaa Kalasataman raitiolinja hyödyntämään nykyisiä raiteita Paavalin kirkolta Sturenkatua ja Mäkelänkatua Pasilaan.

- käynnistää poikittaisliikenteen ruuhkariippumattoman raitiolinjan järjestelyt koskien Sturenkatua, Kumpulantietä ja Asemapäällikönkatua (mahdollinen linjan oikaisu), Pasilankatua (linjan oikaisu), Nordenskiöldinkadun ja Mannerheimintien risteystä sekä Munkkiniemen aukiota (kuva 3).

- ohjeistaa Kaupunkisuunnitteluvirasto ja Rakennusvirasto osallistumaan yhteistyöhön, jossa kehitetään Vanhankaupunginlahden ja Pikku Huopalahden yhdistävä puistopyöräilyn väylä, "Viherbaana", entistä satamarataa hyödyntäen (kuvat 7 ja 8).

PERUSTELUT/EHDOTUKSET:

- Kalasataman joukkoliikenneraportista ilmenee, että Vallilanlaakson joukkoliikennekadulle ei ole tarvetta. Kaikki linjavaihtoehdot voisivat kääntyä Haukilahdenkadulta Pasilaan hyödyntäen nykyistä raiteistoa (kuvat 1 ja 3). Nopeimman yhteyden Pasilaan tarjoaisi linja B (kuvapari 2). Sen ainoa heikkous, Hermanninrannan yhteys Pasilaan, korjaantuisi kuvien 1 ja 3 mukaisella järjestelyllä.

- Joukkoliikennekadun uusi perustelu on tarve bussiliikenteen runkolinjalle. Sitä ei ollut Helsingin liikenne-ennusteessa vuodelle 2030. Katua hyödyntäviä linjoja on ollut ilmeisen vaikea löytää. Bussilinjojen siirrosta koituisi 0,8 milj. euron vuosittainen liikennöinnin lisäkustannus. Voimavaroja sitova bussiliikennekatu on vastoin kaupungin raideliikenteen edistämiseen pyrkivää strategiaa. Vaihtoehtoinen raideliikenneratkaisu on olemassa.

- Arabia-Pasila -raitiolinjan jälkeen Kumpulan kampuksella olisi erinomaiset joukkoliikenne-yhteydet, mutta edelleen huonot jalankulkuyhteydet niiden äärelle. Kampukselta pitää nopeasti rakentaa hyvät sääsuojatut yhteydet Arabianristeyksen pysäkeille. Kävely

A.I.Virtasen aukiolta pysäkeille kestää 3 minuuttia. Hyvä sisätilayhteys ja liikkumisen järjestelyt lyhentäisivät ajan puoleen ja takaisivat turvallisen kulun kaikissa keleissä.

- Sisätilayhteyden myötä kaikilla linjoilla tai vuoroilla ei enää kannattaisi ajaa kampuksen laelle. Tämä nopeuttaisi esimerkiksi tiedelinjan kulkua enemmän kuin Vallilanlaaksossa kaasuttaminen. Talven pahimmilla keleillä bussien ei tarvitsisi liukastella kampukselle.

- Tiedelinjan suurin ongelma, aikataulujen arvaamattomuus, voidaan ratkaista ilman Vallilanlaakson joukkoliikennekatua nopeasti ja edullisesti. Raitiolinja Arabianristeyksestä Pasilan asemalle (kuvat 1 ja 3) saadaan ruuhkista riippumattomaksi järjestämällä ruuhka-aikana raitiovaunuille omat kaistat Sturenkadulla. Myös tiedelinja 506 voisi hyödyntää Sturenkadun raitiovaunukaistoja.

- Uusi raitiotie ja bussikaistat Kumpulantiellä nopeuttaisivat Kumpulan kampuksen ja Pasilan aseman välistä matka-aikaa noin 2 minuutilla (kuvat 1 ja 3). Raitiolinjan nopeuttaminen edellyttäisi kiskojen vetämistä Asemapäällikönkadulla myös Pasilan aseman suuntaan. Yksityisautoilun ohjaaminen Kumpulantien ja Jämsänkadun reitiltä Elimäenkadun ja Töysänkadun reitille helpottaisi joukkoliikenteen (etenkin raitiolinjan 9) sujuvuutta edelleen.

- Länsi-Pasilan lenkin ohittaminen parantaisi Arabiasta Munkkiniemen aukiolle liikennöivän poikittaisen raitiolinjan nopeutta 3 minuutilla (kuva 3). Teimme matkan raitiovaunuilla 6, 7 ja 4 ottaen aikaa ja huomioiden parannukset reitillä. Matka Arabianristeyksestä Pasilan asemalle kestäisi noin 9 minuuttia (Kumpulantien oikaisureittiä käyttäen noin 7 minuuttia) ja Pasilasta Munkkiniemen aukiolle noin 17 minuuttia.

  Poikittainen raitiolinja voitaisiin rakentaa heti. Vallilanlaakson joukkoliikennekatu valmistuisi aikaisintaan vuonna 2017. Siihen mennessä Otaniemeen on valmistunut metro, mikä muuttaa tiedelinjan konseptia oleellisesti. Metro ja poikittaisliikenteen raitiolinja voisivat olla uuden linjakonseptin runko, joka takaa aikataulun pitävyyden kantakaupungin alueella.

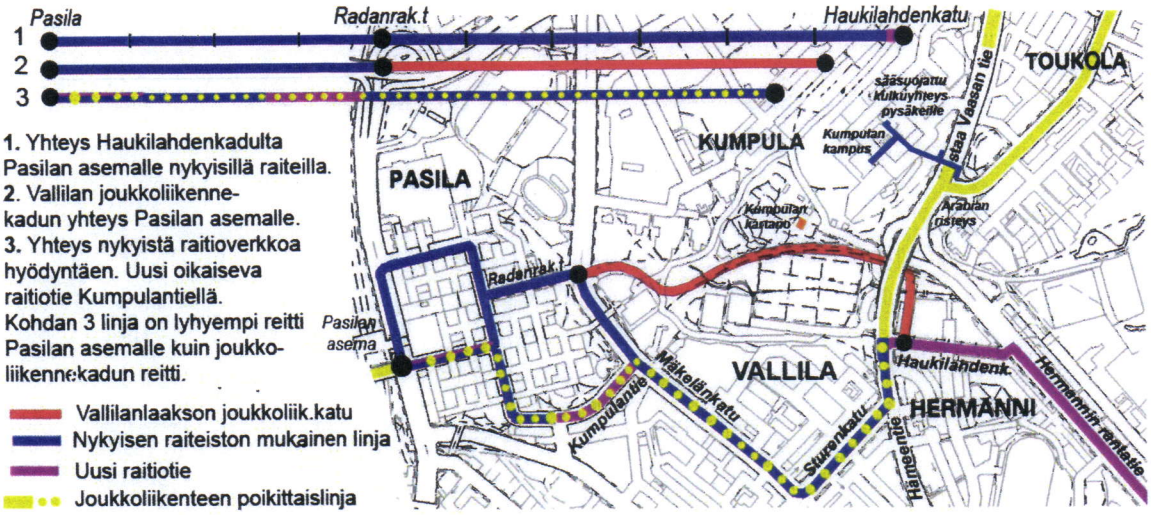
- Vallilanlaakson joukkoliikennekatu tuhoaisi historiallisen kulttuurimaiseman jakamalla sen peruuttamattomasti kahtia ympäristölleen täysin vieraalla urbaanilla kadulla ja liikenteen aiheuttamalla jatkuvalla häiriöllä (kuva 4, kuvapari 5, kuva 6). Helsingin kaupungin ja Helsingin yliopiston vuosikymmeniä kestänyt paikan henkeä kunnioittanut ja ymmärtänyt puistorakentaminen ansaitsee tulla arvonsa mukaisesti loppuun saatetuksi (kuva 7).

- Ainutlaatuista kaupunkipuistoa ja viheraluetta tulee edelleen kehittää virkistysalueena sekä pyöräilyn ja jalankulun väylänä. Tämän ratkaisun eteenpäin viemiseksi olemme kokoamassa asiasta kiinnostuneiden asiantuntijoiden ja kaupunkilaisten joukkoa. Kuvat 7 ja 8 kertovat, miten hieno mahdollisuus edessämme aukeaa.

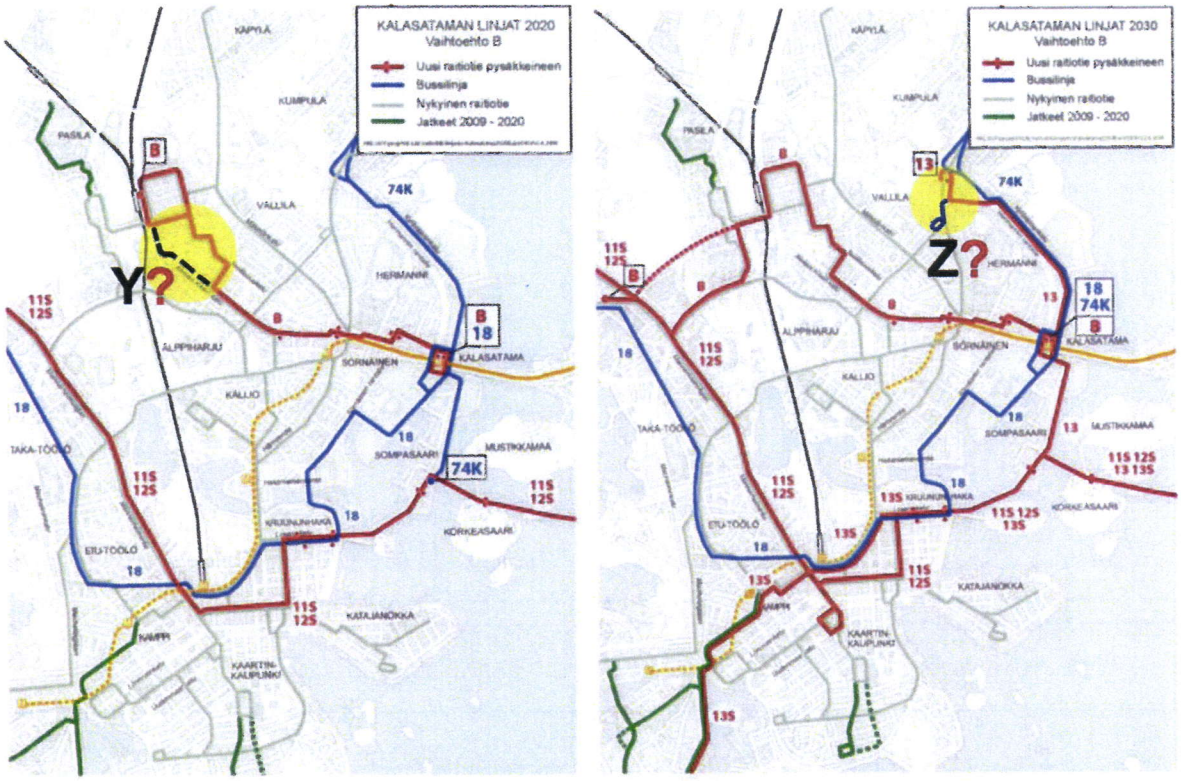
Isonniityn alueen taloyhtiöt eivät ole hankkeen valmistelun aikana toistaiseksi esittäneet asiasta mielipidettään. Toivomme, että kaupunginhallitus ottaa päätöksenteossaan vakavasti huomioon tässä kirjelmässä esitetyt näkökohdat. Vastustamme joukkoliikennekatua jyrkästi, mutta odotamme innokkaasti yhteistyötä alueen kehittämiseksi kaupunkipuistona ja viheralueena.

Helsingissä 1.8.2011

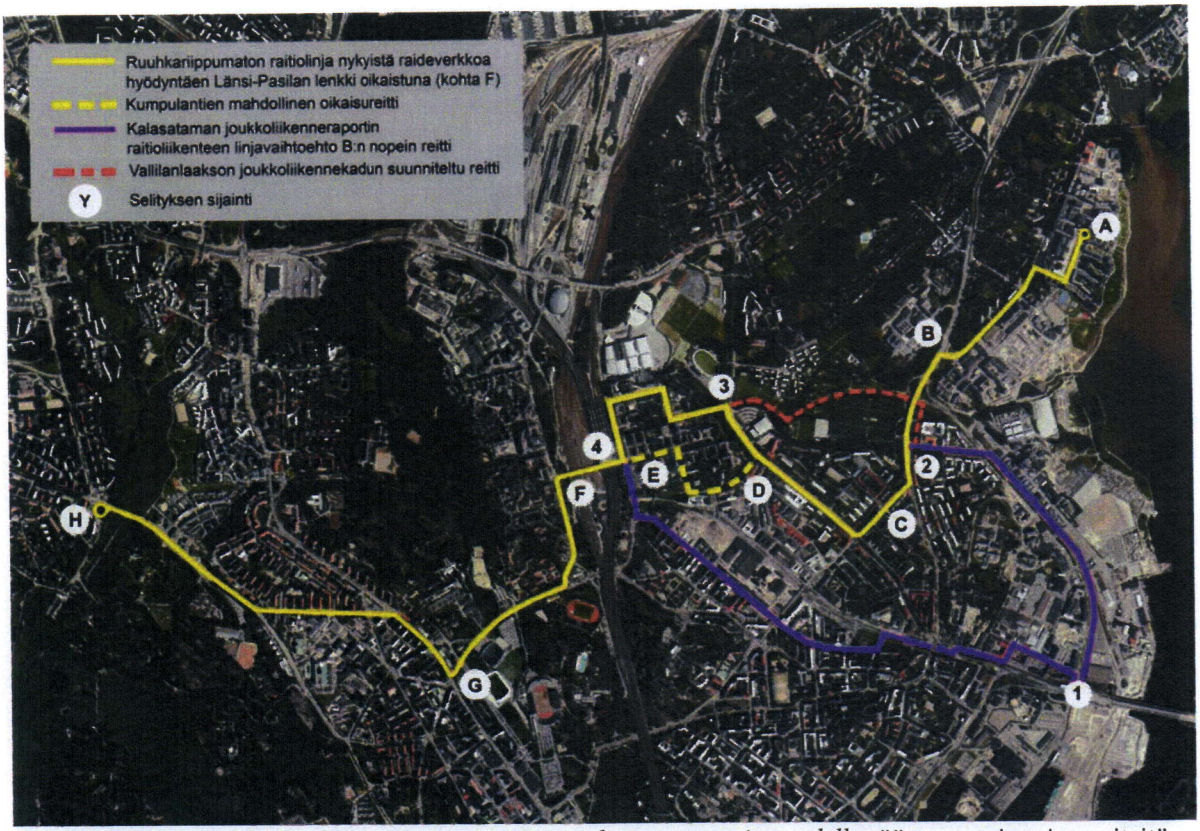
Olli Hakanen, 040-5242111
olli.hakanen@respace.fi

Kuva 1. Raitiolinjat Arabiasta (keltainen+sininen) ja Kalasatamasta (violetti+sininen) Pasilan asemalle. Vallilalaakson joukkoliikennekadun yhteys (punainen+sininen) olisi nykyisiä raitiotietä hyödyntävää yhteyttä (sininen) vain kymmenesosan lyhyempi eli yhden pysäkin välin verran. Vallilan ja Hermannin asukkaita linja ei palvelisi. Kumpulantien oikaisuraide lyhentäisi matka-aikaa Kumpulan kampukselta Pasilan asemalle noin 2 minuuttia. Se on tutkimistamme reiteistä lyhin.

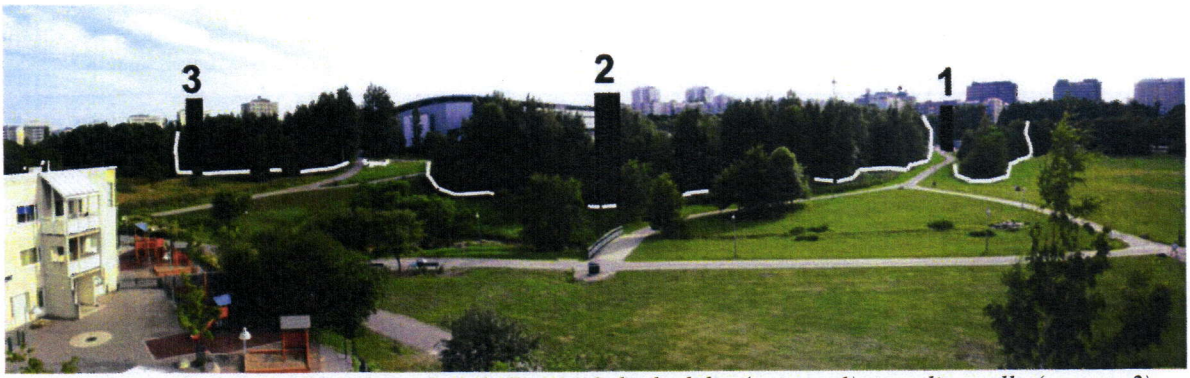

Kuvapari 2. Kalasataman joukkoliikenneraportissa esitetty linjavaihtoehto B ei edellytä Vallilanlaakson joukkoliikennekadun rakentamista. Siirtämällä päätepysäkki Hämeentien sillan alta Paavalin kirkolle (lisäys Z?) soveltuisi linja B sellaisenaan ehdottamaamme Vallilanlaakson joukkoliikennekadun korvaavaan vaihtoehtoon. Nopein yhteys Kalasatamasta Pasilan asemalle syntyisi, jos linja B jatkaisi suoraan Aleksis Kiven katua Pasilan asemalle (lisäys Y?). Kuvassa 3 on esitetty ehdottamamme poikittaisliikenteen raitiolinjan ja Kalasataman joukkoliikenneraportin linjavaihtoehto B:n muodostama raitioverkko edellä mainittuja parannusehdotuksia soveltaen.

Kuva 3. Ehdottamamme ruuhkariippumattoman raitiolinjan syntyminen edellyttää seuraavia toimenpiteitä:
A *Raitiolinja 8 päätepysäkki siirretään Paavalin kirkolle, jolloin uusi linja mahtuu Arabiaan.*
B *Kumpulan kampukselta rakennetaan hyvä sääsuojattu yhteys Arabianristeyksen pysäkeille.*
C *Sturenkadun raitiotiekaistat välillä Hämeentie-Mäkelänkatu erotetaan ruuhka-aikana autoliikenteestä.*
D, E *Kumpulantien uusi raitiotie ja Asemapäällikönkadun uudet raiteet Pasilan aseman suuntaan nopeuttaisivat matkaa noin 2 minuuttia. Palvelevuus heikkenisi, kun reitiltä jäisi pois messukeskus.*
F *Pasilankadulle rakennetaan Länsi-Pasilan lenkin oikaiseva 3 minuutilla matka-aikaa lyhentävä raitiotie.*
G *Nordenskiöldinkadun ja Mannerheimintien risteykseen raiteet pohjoiseen kääntymistä varten.*
H *Päätepysäkki Munkkiniemen aukiolle, jotta linja on riippumaton linjasta numero 4.*

Nykyistä raiteistoa hyödyntävä reitti (keltainen) Haukilahdenkadulta (kohta 2) Radanrakentajankadulle (kohta 3) on jäänyt Vallilanlaakson joukko-liikennekadun (punainen) valmistelussa huomioimatta. Matka kestäisi Sturenkatua ja Mäkelänkatua noin 5 minuuttia. Joukkoliikennekadun hyöty siihen verrattuna jäisi noin 2 minuuttiin. Kumpulantien oikaisulla ero puoleen tai toiseen riippuisi liikennevalojen vaihtumisesta.

Kuva 4. Vallilanlaakson joukkoliikennekatu kulkee Mäkelänkadulta (numero 1) tunnelin suulle (numero 2) avoimessa puistoympäristössä. "Tunneli" (numerosta 2 numeroon 3) rakennetaan avokaivantona ja -louhintana. Valkoisen viivan rajaamat puut kaadetaan.

Kuvapari 5. Näkymä Vallilan siirtolapuutarhasta kohti Kumpulan kasvitieteellistä puutarhaa. Niiden väliin jäävään 30 metrin levyiseen viherkäytävään sijoittuisi 12,7 milj. euron (alv 0%) hintainen 10 metrin levyinen asfaltoitu bussikatu tiedelinjan tarpeisiin. Raiteiston, pysäkkien ja johtolinjojen rakentaminen raitiovaunuille maksaisi 6,3 milj. euroa lisää. Reitti halki kulttuurimaiseman lyhentäisi matka-aikaa Pasilaan noin 2 minuuttia. Asumattoman laakson pohjalla kulkeva joukkoliikenne ei palvele Vallilan asukkaita eikä työpaikkoja. Kuvassa ei ole esitetty 500 metriä pitkää 1,2 metriä korkeaa 3 milj. euroa maksavaa siirtola-puutarhan suojaksi suunniteltua melumuuria (kustannus sisältyy 12,7 miljoonan hinta-arvioon). Kasvitieteellisen puutarhan melua se lisäisi, kun ääni heijastuisi muurista tulosuuntaansa.

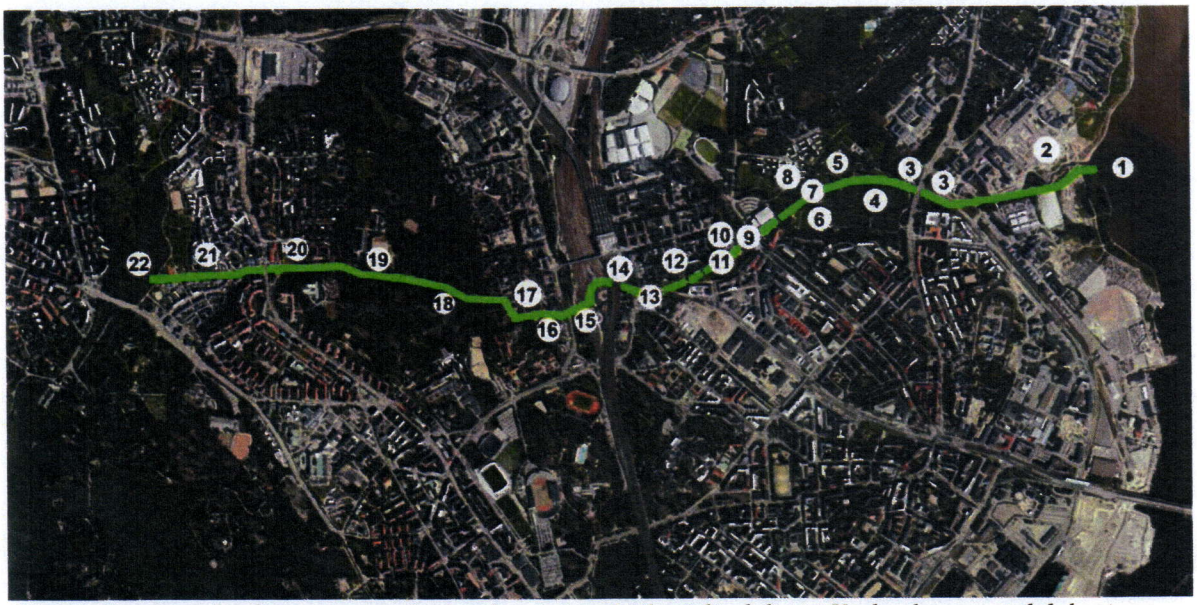
Kasvitieteellinen puutarha ja siirtolapuutarha viettävät syyskuussa yhteisiä kaupunkilaisille avoimia sadonkorjuujuhlia. Puutarhat ovat kesäkaudella päivisin kaupunkilaisille avoimia virkistysalueita.

Kuva 6. Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan koristelampi sijaitsee vain noin kymmenen metrin päässä asemakaavan muutosesityksen mukaisesta joukkoliikennekadusta. Puutarhaa rakennettiin 22 vuotta. Kaikki kasvit on kasvatettu siemenistä saakka. Paikalla kuulee tällä hetkellä kaukaista kaupungin huminaa, tuulen kahinaa puiden lehvästössä sekä huolellisesti suunnitellun ja rakennetun kasvitieteellisen puutarhan purojen solinaa. Keväällä ilman täyttää huumaava linnunlaulu.

Kuva 7. Kumpulan kartanon laakso -nimi on keksitty kuvaamaan Kumpulan kartanon entisille viljelymaille syntynyttä viheraluekokonaisuutta. Vaihtoehtosuunnitelmassa joukkoliikennekadun sijasta entisen satamaradan paikalla on pyöräilyn Kehä I:n ydin "Viherbaana". Satamaradan paikoin kolmen metrin korkuinen sorapenkere poistettaisiin. Alkuperäisen maanpinnan tasoon rakennettaisiin puutarhamaisemaan sopiva 4 metriä leveä hiekkapintainen pyörätie. Hämeentien sillan ympäristön visiossa torjuttaisiin liikenteen melua ja vahvistettaisiin puiston jatkuvuutta sillan kohdalla. Ajoluiska Hermannin rantatielle on maisemoitu viherkannen alle alkuperäistä maaston muotoa palauttaen. Ajoyhteys Vallilanlaaksosta Hämeentielle on korvattu maisemoidulla vihervallilla. Visio ei ole välttämätön osa vaihtoehtoisen suunnitelman toteutusta.

Kuva 8. Satamaradan linjaa ja tunnelia hyödyntävä pyöräilyväylä yhdistää Vanhankaupunginlahden ja Pikku Huopalahden. Keski-Pasilan rakentuessa kriittinen seikka on varmistaa, että pyöräilyväylän yhteys säilyy (kohdat 14 ja 13) Pasilan alaratapihalle perustettavaksi ehdotettavaan puistoon (kohta 15). Ehdotuksen tekijöillä on tarkoitus kehittää "Viherbaanasta" Helsinki WDC 2012 -hanke.

Olli Hakanen, arkkitehti 29.9.2011 (1.8.2011 kirjelmän päivitys, lisätty mm. sivut 7-8)

KIRJELMÄ HELSINGIN KAUPUNGINHALLITUKSELLE

Kaupunginhallituksen kokouksen asialistalla olevaan Vallilanlaakson joukkoliikennekadun asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotukseen NRO 11978 viitaten

Uudenmaan ELY - keskus
ELY - centralen i Nyland
30 -09- 2011
UUDELY/

ESITÄMME, ETTÄ KAUPUNGINHALLITUS PÄÄTTÄISI:

- hylätä asemakaava Vallilanlaakson joukkoliikennekadun osalta ja palauttaa se uudelleen valmisteltavaksi yleiskaavan ja maakuntakaavan tavoitteiden mukaisesti kaupunkipuistona ja viherväylänä.

- hyväksyä asemakaavan muutosehdotus Kustaa Vaasan tien ylikulkusillan osalta sekä Pietari Kalmin kadun varauksen poistamisen osalta ja käynnistää toimet pysäkeiltä Kumpulan kampukselle johtavan sääsuojatun yhteyden pikaiseksi rakentamiseksi.

- ohjeistaa HKL aloittamaan raitiolinja Arabiasta Pasilaan ja ohjeistaa Kalasataman raitiolinjan suunnittelu hyödyntämään Haukilahdenkadun jälkeen nykyisiä raiteita Sturenkatua ja Mäkelänkatua pitkin Pasilaan (kuvat 3 ja 10).

- käynnistää poikittaisliikenteen ruuhkariippumattoman raitiolinjan järjestelyt koskien Sturenkatua (mahdolliset kaistajärjestelyt), Kumpulantietä ja Asemapäällikönkatua (mahdollinen linjan oikaisu), Pasilankatua (linjan oikaisu), Nordenskiöldinkadun ja Mannerheimintien risteystä sekä Munkkiniemen aukiota (kuvat 3 ja 10).

- ohjeistaa Kaupunkisuunnitteluvirasto ja Rakennusvirasto osallistumaan yhteistyöhön, jossa suunnitellaan ja rakennetaan Vanhankaupunginlahden, Pikku Huopalahden ja Töölölahden yhdistävä puisto- ja talvipyöräilyn väylä "Viherbaana" Sompasaaren puretun satamaradan reittiä ja tunnelia hyödyntäen (kuvat 7, 8, 9).

PERUSTELUT/EHDOTUKSET:

- Kalasataman joukkoliikenneraportista ilmenee, että Vallilanlaakson joukkoliikennekadulle ei ole tarvetta. Kaikki linjavaihtoehdot voisivat kääntyä Haukilahdenkadulta Pasilaan hyödyntäen nykyistä raiteistoa (kuvat 1, 3 ja 10). Nopeimman yhteyden Kalasatamasta Pasilaan tarjoaisi linja B (kuvapari 2). Sen ainoa raportin mukainen heikkous, Hermanninrannan yhteys Pasilaan, korjaantuisi kuvien 3 ja 10 mukaisilla järjestelyillä.

- Joukkoliikennekadun uusi perustelu on tarve bussiliikenteen runkolinjalle. Sitä ei ollut Helsingin liikenne-ennusteessa vuodelle 2030. Katua hyödyntäviä linjoja on ollut ilmeisen vaikea löytää. Bussilinjojen siirrosta koituisi 0,8 milj. euron vuosittainen liikennöinnin lisäkustannus. Voimavaroja sitova bussiliikennekatu on vastoin kaupungin raideliikenteen edistämiseen pyrkivää strategiaa. Vaihtoehtoinen raideliikenneratkaisu on olemassa.

- Arabia-Pasila -raitiolinjan jälkeen Kumpulan kampuksella olisi erinomaiset joukkoliikenne-yhteydet, mutta edelleen huonot jalankulkuyhteydet niiden äärelle. Kampukselta pitää nopeasti rakentaa hyvät sääsuojatut yhteydet Arabianristeyksen pysäkeille. Kävely A.I.Virtasen aukiolta pysäkeille kestää 3 minuuttia. Hyvä sisätilayhteys ja liikkumisen järjestelyt lyhentäisivät ajan puoleen ja takaisivat turvallisen kulun kaikissa keleissä.

- Sisätilayhteyden myötä kaikilla linjoilla tai vuoroilla ei enää kannattaisi ajaa kampuksen laelle. Tämä nopeuttaisi esimerkiksi tiedelinjan kulkua enemmän kuin Vallilanlaaksossa kaasuttaminen. Talven pahimmilla keleillä bussien ei tarvitsisi liukastella kampukselle.

- Tiedelinjan suurin ongelma, aikataulujen arvaamattomuus, voidaan ratkaista ilman Vallilanlaakson joukkoliikennekatua nopeasti ja edullisesti. Raitiolinja Arabianristeyksestä Pasilan asemalle (kuvat 1, 3 ja 10) saadaan ruuhkista riippumattomaksi järjestämällä ruuhka-aikana raitiovaunuille omat kaistat Sturenkadulla. Myös tiedelinja 506 voisi hyödyntää Sturenkadun raitiovaunukaistoja.

- Uusi raitiotie ja bussikaistat Kumpulantiellä nopeuttaisivat Kumpulan kampuksen ja Pasilan aseman välistä matka-aikaa noin 2 minuutilla (kuvat 1, 3 ja 10). Raitiolinjan nopeuttaminen edellyttäisi kiskojen vetämistä Asemapäällikönkadulla myös Pasilan aseman suuntaan. Yksityisautoilun ohjaaminen Kumpulantien ja Jämsänkadun reitiltä Elimäenkadun ja Töysänkadun reitille helpottaisi joukkoliikenteen (etenkin raitiolinjan 9) sujuvuutta edelleen.

- Länsi-Pasilan lenkin ohittaminen parantaisi Arabiasta Munkkiniemen aukiolle liikennöivän poikittaisen raitiolinjan nopeutta 3 minuutilla (kuva 3). Teimme matkan raitiovaunuilla 6, 7 ja 4 ottaen aikaa ja huomioiden parannukset reitillä. Matka Arabianristeyksestä Pasilan asemalle kestäisi noin 9 minuuttia (Kumpulantien oikaisureittiä käyttäen noin 7 minuuttia) ja Pasilasta Munkkiniemen aukiolle noin 17 minuuttia.

  Poikittainen raitiolinja voitaisiin rakentaa heti. Vallilanlaakson joukkoliikennekatu valmistuisi aikaisintaan vuonna 2017. Siihen mennessä Otaniemeen on valmistunut metro, mikä muuttaa tiedelinjan konseptia oleellisesti. Metro ja poikittaisliikenteen raitiolinja voisivat olla uuden linjakonseptin runko, joka takaa aikataulun pitävyyden kantakaupungin alueella.

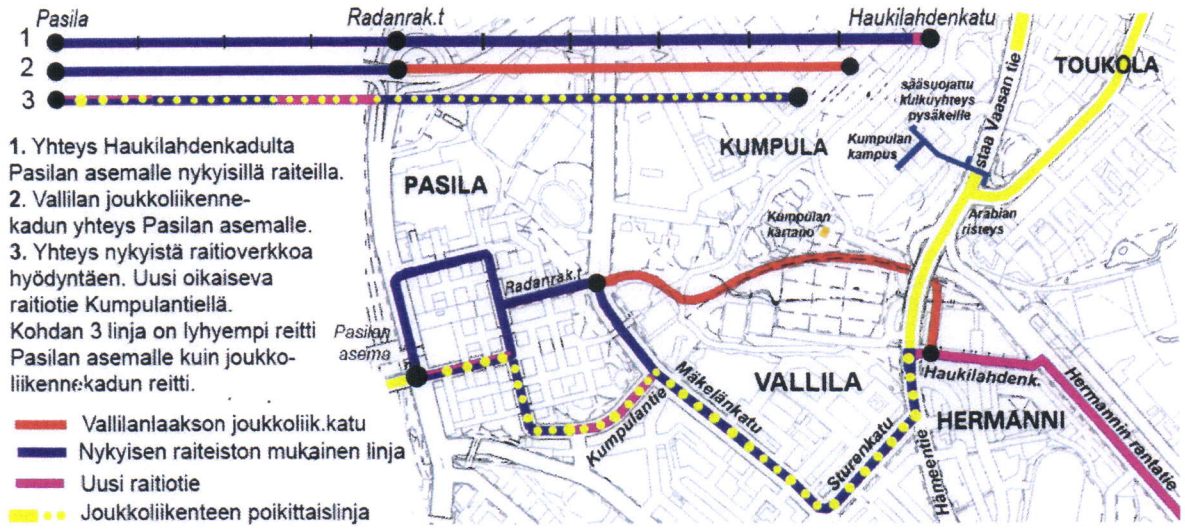
- Vallilanlaakson joukkoliikennekatu tuhoaisi historiallisen kulttuurimaiseman jakamalla sen peruuttamattomasti kahtia ympäristölleen täysin vieraalla urbaanilla kadulla ja liikenteen aiheuttamalla jatkuvalla häiriöllä (kuva 4, kuvapari 5, kuva 6).

- Helsingin kaupungin ja Helsingin yliopiston vuosikymmeniä kestänyt paikan henkeä kunnioittanut ja ymmärtänyt puistorakentaminen ansaitsee tulla arvonsa mukaisesti loppuun saatetuksi (kuva 7). Ainutlaatuista kaupunkipuistoa ja viheraluetta tulee edelleen kehittää virkistysalueena sekä pyöräilyn ja jalankulun väylänä. Tämän ratkaisun eteenpäin viemiseksi olemme kokoamassa asiasta kiinnostuneiden asiantuntijoiden ja kaupunkilaisten joukkoa. Kuvat 7 ja 8 ja 9 kertovat, miten hieno mahdollisuus edessämme aukeaa.

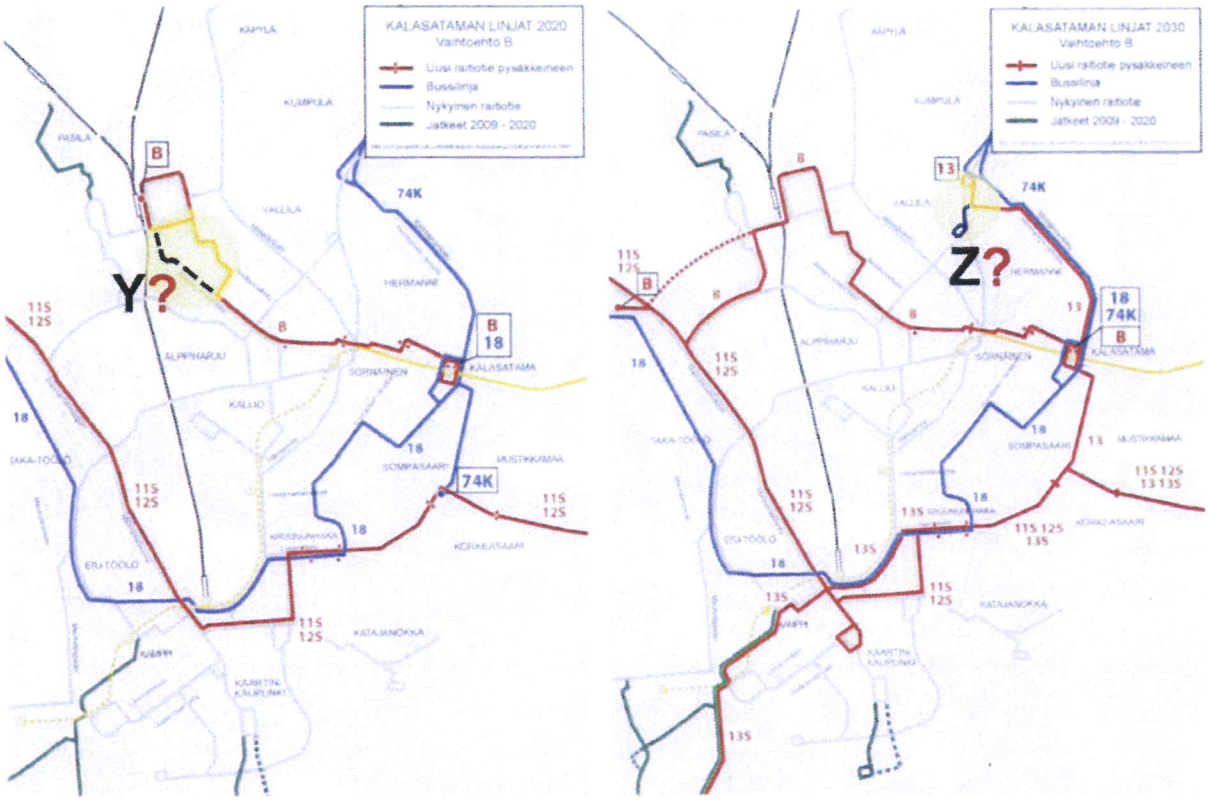
- Uusi kuva 9 esittää Viherbaanan integroitumisen Teollisuuskadun liikennesuunnitelmiin osoittaen samalla tutkimatta jääneen mahdollisuuden jatkaa Viherbaanaa tasolla +15 Pasilan alaratapihalle ehdottamaamme puistoon saakka. Uusi kuva 10 esittää, kuinka Sturenkadun ruuhkista riippumattomat raitiokaistat voidaan järjestää autoliikenteen kaistoja vähentämättä.

Isonniityn alueen asukkaat vastustavat Vallilanlaaksoon suunniteltua katua jyrkästi, mutta alueella odotetaan innokkaasti yhteistyötä laakson kehittämiseksi kaupunkipuistona ja virkistysalueena sekä ainutlaatuisen puisto- ja talvipyöräilyn väylän, Viherbaanan, hienoimpana osana. 1.8.2011 päivättyä kirjelmäämme tukevat kannanotot on toimitettu Helsingin kaupungin kirjaamoon.

Helsingissä 29.9.2011
Olli Hakanen, 040-5242 111
olli.hakanen@respace.fi

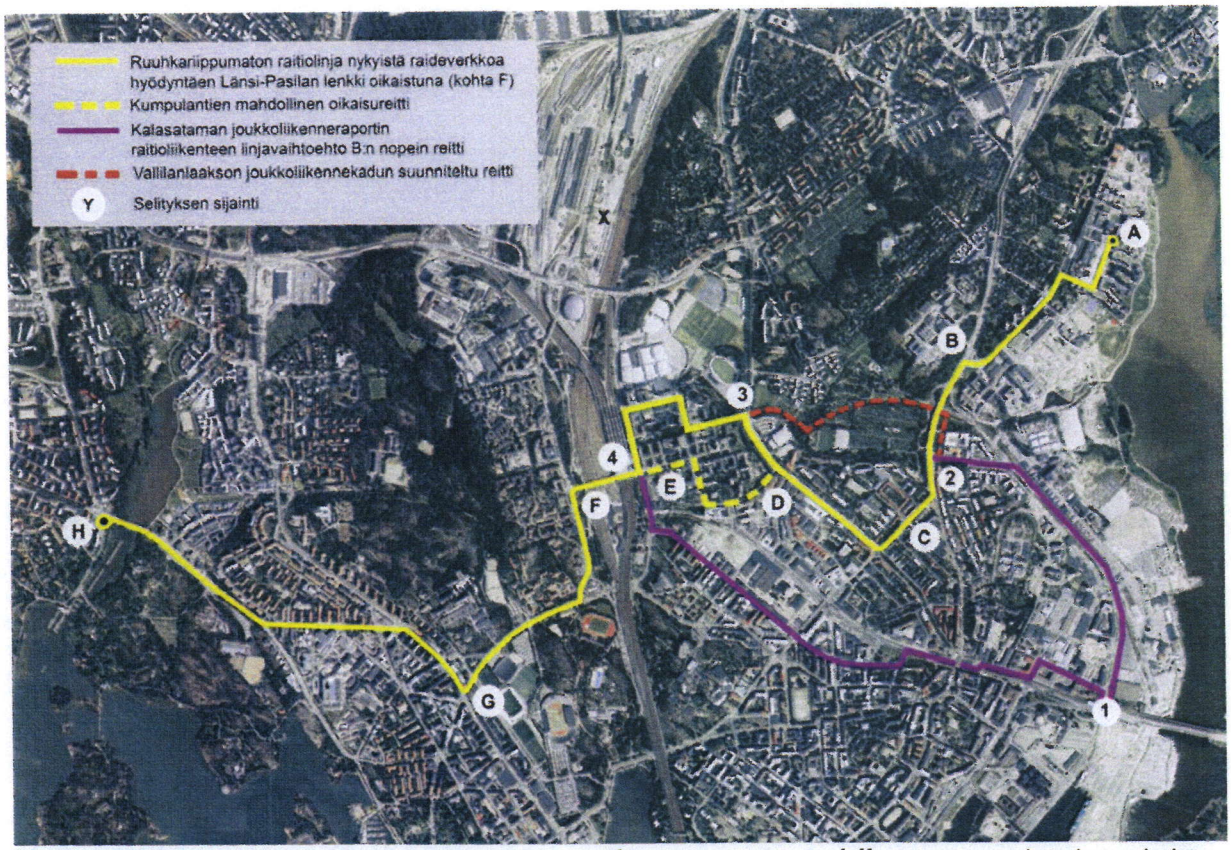

Kuva 1. *Raitiolinjat Arabiasta (keltainen+sininen) ja Kalasatamasta (violetti+sininen) Pasilan asemalle. Vallilanlaakson joukkoliikennekadun yhteys (punainen+sininen) olisi nykyisiä raitioteitä hyödyntävää yhteyttä (sininen) vain kymmenesosan lyhyempi eli yhden pysäkin välin verran. Vallilan ja Hermannin asukkaita linja ei palvelisi. Kumpulantien oikaisuraide lyhentäisi matka-aikaa Kumpulan kampukselta Pasilan asemalle noin 2 minuuttia. Se on tutkimistamme reiteistä lyhin.*

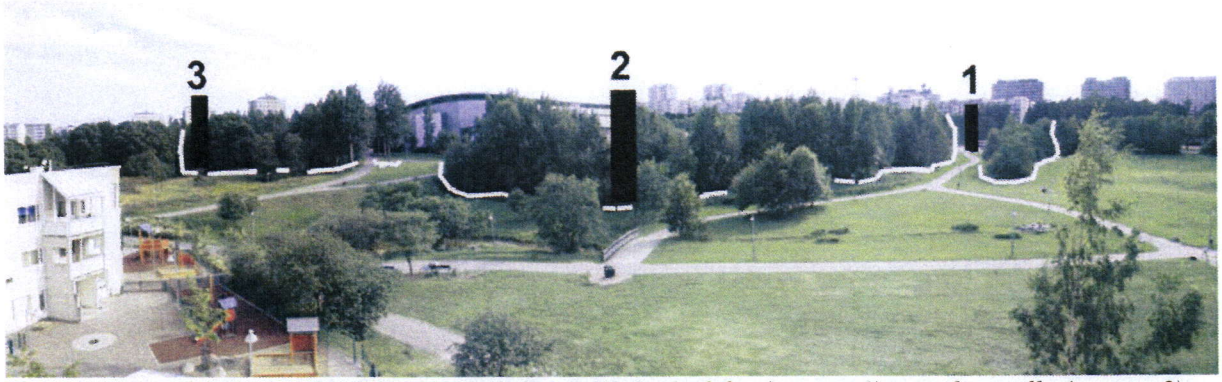
Kuvapari 2. *Kalasataman joukkoliikenneraportissa esitetty linjavaihtoehto B ei edellytä Vallilanlaakson joukkoliikennekadun rakentamista. Siirtämällä päätepysäkki Hämeentien sillan alta Paavalin kirkolle (lisäys Z?) soveltuisi linja B sellaisenaan ehdottamaamme Vallilanlaakson joukkoliikennekadun korvaavaan vaihtoehtoon. Nopein yhteys Kalasatamasta Pasilan asemalle syntyisi, jos linja B jatkaisi suoraan Aleksis Kiven katua Pasilan asemalle (lisäys Y?). Kuvassa 3 on esitetty ehdottamamme poikittaisliikenteen raitiolinjan ja Kalasataman joukkoliikenneraportin linjavaihtoehto B:n muodostama raitioverkko edellä mainittuja parannusehdotuksia soveltaen.*

Oikean puoleisesta kuvasta voi päätellä, että seuraavaksi puistoja uhkaa katuhanke keskuspuistossa.

Kuva 3. *Ehdottamamme ruuhkariippumattoman raitiolinjan syntyminen edellyttää seuraavia toimenpiteitä:*
A *Raitiolinja 8 päätepysäkki siirretään Paavalin kirkolle, jolloin uusi linja mahtuu Arabiaan.*
B *Kumpulan kampukselta rakennetaan hyvä sääsuojattu yhteys Arabianristeyksen pysäkeille.*
C *Sturenkadun raitiotiekaistat välillä Hämeentie-Mäkelänkatu erotetaan ruuhka-aikana autoliikenteestä.*
D, E *Kumpulantien uusi raitiotie ja Asemapäällikönkadun uudet raiteet Pasilan aseman suuntaan nopeuttaisivat matkaa 2 minuuttia. Palvelevuus heikkenisi, kun reitiltä jäisivät pois Messukeskus ja kirjasto.*
F *Pasilankadulle rakennetaan Länsi-Pasilan lenkin oikaiseva 3 minuutilla matka-aikaa lyhentävä raitiotie.*
G *Nordenskiöldinkadun ja Mannerheimintien risteykseen raiteet pohjoiseen kääntymistä varten.*
H *Päätepysäkki Munkkiniemen aukiolle, jotta linja on riippumaton linjasta numero 4.*

Nykyistä raiteistoa hyödyntävä reitti (keltainen) Haukilahdenkadulta (kohta 2) Radanrakentajankadulle (kohta 3) on jäänyt Vallilanlaakson joukkoliikennekadun (punainen) valmistelussa huomioimatta. Matka kestäisi Sturenkatua ja Mäkelänkatua noin 5 minuuttia. Joukkoliikennekadun hyöty siihen verrattuna jäisi noin 2 minuuttiin. Kumpulantien oikaisulla ero puoleen tai toiseen riippuisi liikennevalojen vaihtumisesta.

Kuva 4. *Vallilanlaakson joukkoliikennekatu kulkee Mäkelänkadulta (numero 1) tunnelin suulle (numero 2) avoimessa puistoympäristössä. "Tunneli" (numerosta 2 numeroon 3) rakennetaan avokaivantona ja –louhintana, joka peitetään betonikannella. Kuvassa valkoisen viivan yläpuolella olevat puut kaadetaan.*

Kuvapari 5. *Näkymä Vallilan siirtolapuutarhasta kohti Kumpulan kasvitieteellistä puutarhaa. Niiden väliin jäävään 30 metrin levyiseen viherkäytävään sijoittuisi 12,7 milj. euron (alv 0%) hintainen 10 metrin levyinen asfaltoitu bussikatu tiedelinjan tarpeisiin. Raiteiston, pysäkkien ja johtolinjojen rakentaminen raitiovaunuille maksaisi 6,3 milj. euroa lisää. Reitti halki kulttuurimaiseman lyhentäisi matka-aikaa Pasilaan noin 2 minuuttia. Asumattoman laakson pohjalla kulkeva joukkoliikenne ei palvele Vallilan asukkaita eikä työpaikkoja. Kuvassa ei ole esitetty 500 metriä pitkää 1,2 metriä korkeaa 3 milj. euroa maksavaa siirtolapuutarhan suojaksi suunniteltua melumuuria (kustannus sisältyy 12,7 miljoonan hinta-arvioon). Kasvitieteellisen puutarhan melua se lisäisi, kun ääni heijastuisi muurista tulosuuntaansa.*

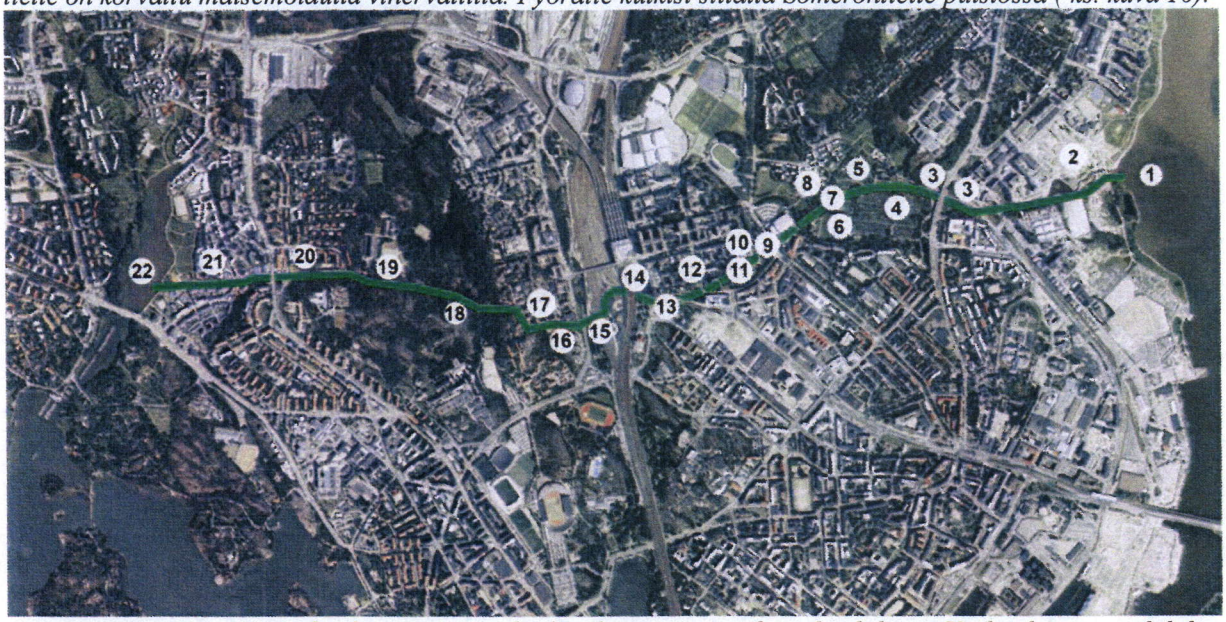
Kasvitieteellinen puutarha ja siirtolapuutarha viettävät syyskuussa yhteisiä kaupunkilaisille avoimia sadonkorjuujuhlia. Puutarhat ovat kesäkaudella päivisin kaupunkilaisille avoimia virkistysalueita.

Kuva 6. *Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan koristelampi sijaitsee vain noin kymmenen metrin päässä asemakaavan muutosesityksen mukaisesta joukkoliikennekadusta. Puutarhaa rakennettiin 22 vuotta. Kaikki kasvit on kasvatettu siemenistä saakka. Paikalla kuulee tällä hetkellä kaukaista kaupungin huminaa, tuulen kahinaa puiden lehvästössä sekä huolellisesti suunnitellun ja rakennetun kasvitieteellisen puutarhan purojen solinaa. Keväällä ilman täyttää huumaava linnunlaulu.*

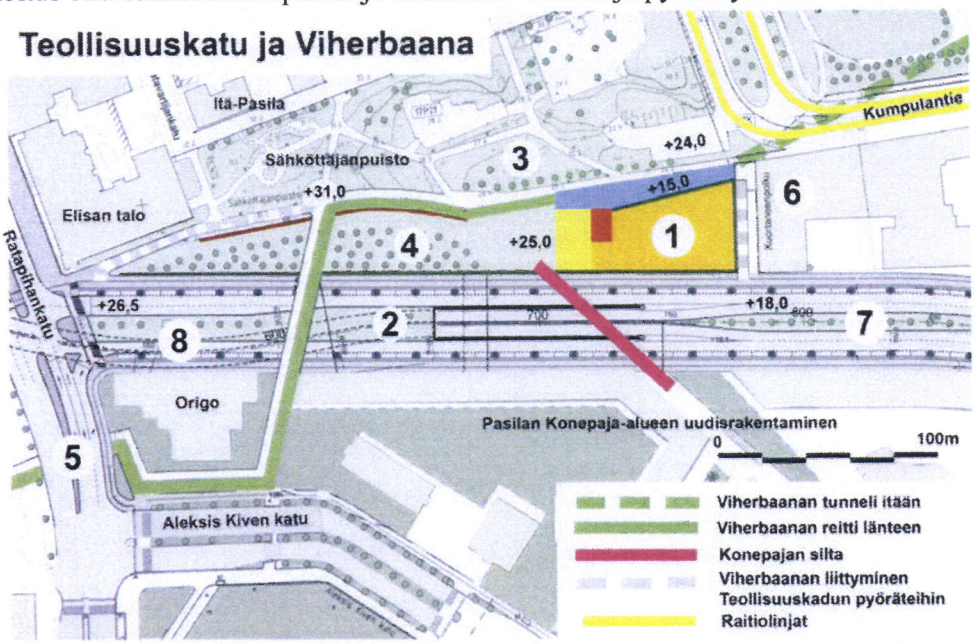

Kuva 7. *Kumpulan kartanon laakso -nimi on keksitty kuvaamaan Kumpulan kartanon entisille viljelymaille syntynyttä viheraluekokonaisuutta. Vaihtoehtosuunnitelmassa joukkoliikennekadun sijasta entisen satamaradan paikalla on pyöräilyn Kehä I:n ydin, "Viherbaana". Satamaradan paikoin kolmen metrin korkuinen sorapenkere poistettaisiin. Alkuperäisen maanpinnan tasoon rakennettaisiin puutarhamaisemaan sopiva 5 metriä leveä hiekkapintainen pyörätie. Hämeentien sillan ympäristön pitkän ajan visiossa torjuttaisiin liikenteen melua ja vahvistettaisiin puiston jatkuvuutta sillan kohdalla. Ajoluiska Hermannin rantatielle on maisemoitu viherkannen alle alkuperäistä maaston muotoa palauttaen. Ajoyhteys Vallilanlaaksosta Hämeentielle on korvattu maisemoidulla vihervallilla. Pyörätie kulkisi sillalta Somerontielle puistossa (ks. kuva 10).*

Kuva 8. *Puretun satamaradan linjaa ja tunnelia hyödyntävä pyöräilyväylä yhdistää Vanhankaupunginlahden ja Pikku Huopalahden. Keski-Pasilan rakentuessa kriittinen seikka on varmistaa, että pyöräilyväylän yhteys säilyy (kohdat 14 ja 13, ks. kuva 10) Pasilan alaratapihalle perustettavaan puistoon (kohta 15). Käytöstä poistuvaa junasiltaa hyödyntäen voidaan puistosta rakentaa uusi pyöräilyreitti Nordenskiöldinkadun yli aina Töölönlahdelle asti. Ehdotuksen tekijät aikovat kehittää "Viherbaanasta" Helsinki WDC 2012 -hankkeen.*

Kuvassa 9 esitetään, kuinka Sompasaaren puretun satamaradan reittiä ja tunnelia hyödyntävä Viherbaana integroituu osaksi Teollisuuskadun suunniteltuja liikennejärjestelyjä. Symboliväreinä esitetty rakennus (1) olisi seitsemästä suunnasta lähestyvien pyöräteiden linkkiasema. Lihasvoimin pyöräillen 16 metrin korkeuserosta selvitään hyödyntämällä Teollisuuskadun pyöräilykaistaa. Rakennuksen valopihalle (sininen symboliväri) mahtuisi myös koneellinen liukutaso (Kone Oyj:n standardituote), jolla noustaisiin 10 metriä tunnelin tasolta (+15) Konepajansillan korkeuteen (+25). Puolilämmin tunneli olisi oiva lähtökohta talvipyöräilyn runkoverkolle. Energiaa saataisiin kulutukseen nähden moninkertaisesti hyödyntämällä tunnelin potentiaali maalämmön tuotannossa. Rakennuksen (1) paikka on voimassa olevassa asemakaavassa paikoitus- ja liikennealuetta, mutta sen kohdalle on Konepaja-alueen havainnekuvissa suunniteltu rakentamista. Voisiko sopiva käyttötarkoitus olla esimerkiksi opiskelija-asuminen talvisin ja pyöräilyhotelli kesäisin?

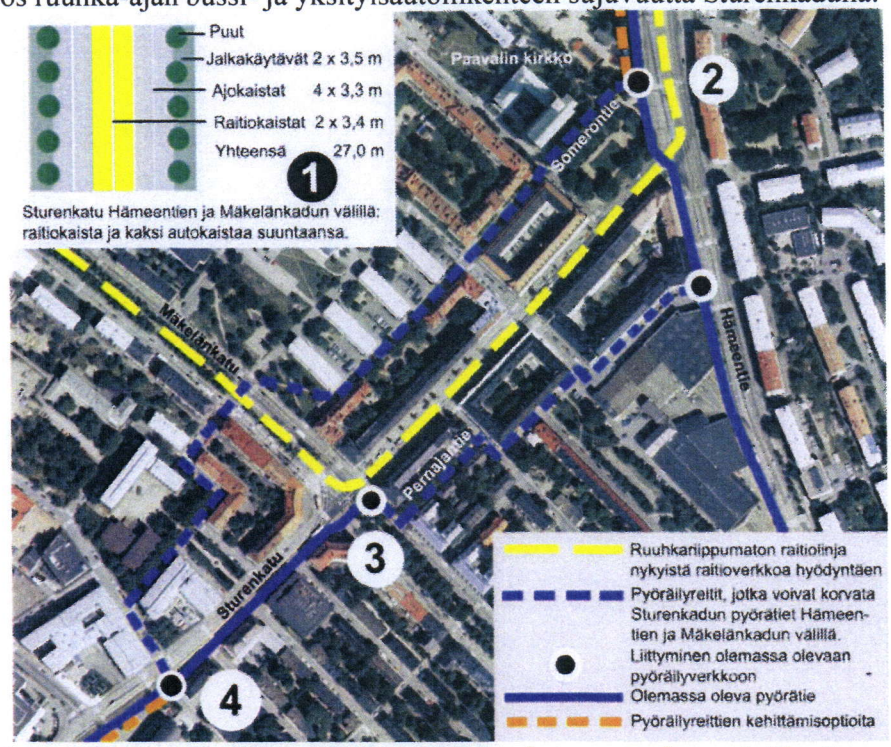
Kuva 9. *Viherbaanan integroituminen Teollisuuskadun ja Ratapihankadun risteysalueen sekä Pasilan Konepaja-alueen liikennesuunnitelmiin (kirjelmän kuvan 8 kohdan 13 tarkempi kuvaus):*

1. *Rakennus, joka välittää Viherbaanan tunneliosuuden liittymisen Teollisuuskadun ja Sähköttäjänpuiston sekä Teollisuuskadun ylittävien siltojen suunniteltuihin korkeusasemiin. Tunnelin suulta (+15) noustaan pyörällä Kuortaneenpolun (6) kautta Teollisuuskadun (2) pyörätielle(+18) ja kierretään Elisan talon nurkalta(+26,5) Teollisuuskadun ylittävälle Sähköttäjänsillalle (+31). Sinisellä merkittyyn valopihaan voidaan sijoittaa standardiliukutaso, joka nostaa pyöräilijän tunnelin tasolta +15 puiston tasolle +25.*
2. *Liikennesuunnitelmien mukaan Teollisuuskadun ajokaistat sekä alittavat Ratapihankadun että liittyvät siihen T-risteyksessä. Ilman suunnitelmien muutosta (ks. kohta 7 ja 8) puretun junanradan reitin hyödyntäminen Viherbaanana on tällä kohtaa mahdotonta. Liikennesuunnitelma ja kuvassa esiintyvät maanpinnan korkeudet on saatu Teollisuuskadun liikennesuunnittelijalta.*
3. *Sähköttäjänpuisto säilyy nykyisellään, mutta laajenisi viherkantena tasossa +25 Teollisuuskatuun saakka.*
4. *Viherkansi, jonka alle voisi osin sijoittaa myös tilaa kolmessa kerroksessa.*
5. *Viherbaana alittaa Ratapihankadun nykyistä kevyen liikenteen alikulkutunnelia hyödyntäen.*
6. *Rakennuksen sisäisen luiskan ja Kuortaneenpolun kautta Viherbaana liittyy Teollisuuskadun pyörätiehen.*
7. *Toistaiseksi tutkimaton mahdollisuus siirtää Ratapihankadun alitukseen johtavien kaistojen aloitus aikaisemmaksi. Tämä mahdollistaisi ajoluiskien rakentamisen syvemmälle kohdassa 8.*
8. *Näillä paikkeilla Viherbaana alittaisi Teollisuuskadulta Ratapihankadulle johtavat ajokaistat ja ylittäisi Teollisuuskadulta ratapihalle johtavat kaistat. Viherbaana jatkaisi silloin tunnelin suulta Pasilan ratapihan puistoon tasossa+15. Itä-Pasilan jäiset pyörätiet ja sillat oikaiseva Viherbaanan tunneli olisi oivallinen talvipyöräilyn väylä. Viherbaanan talvikunnossapito olisi muutenkin kadunvarsien pyöräteitä verrattomasti helpompaa. Lumikinoksille on puistoissa tilaa.*

Yksinkertaisin ratkaisu luoda ruuhkista riippumaton raitiolinja Sturenkadulle olisi varata nykyiset raitiokaistat ruuhka-aikana vain raitio- ja bussiliikenteen käyttöön. Mikäli kahden autokaistan säilyminen ruuhka-aikana katsotaan välttämättömäksi, onnistuu se kuvassa 10 osoitetulla tavalla.

Sturenkadun pyörätiet Mäkelänkadun ja Hämeentien välillä siirretään Sturenkadun suuntaisille sivukaduille, joilla on 30 kilometrin nopeusrajoitus ja jotka tarjoavat Sturenkadun vartta viihtyisämmän ja terveellisemmän pyöräilykokemuksen. Sturenkadun luoteispuolen pyörätie katkeaa nykyisinkin Mäkelänkadun ja Aleksis Kiven kadun välisellä osuudella.

Luopumalla kadunvarsipysäköinnistä (noin 60 kpl) ruuhka-aikana Sturenkadusta voidaan rakentaa bulevardi, jonka jalkakäytävät ovat metrin nykyistä leveämmät, jolla on kaksi ajoneuvokaistaa molempiin suuntiin sekä erilliset yksityisautoilun ruuhkista riippumattomat raitiokaistat. Ratkaisu parantaisi myös ruuhka-ajan bussi- ja yksityisautoliikenteen sujuvuutta Sturenkadulla.

Kuva 10. Kahden autokaistan ja erillisen raitiokaistan Sturenkatu syntyy, kun pyöräily siirtyy sivukaduille ja kadunvarsipysäköinti sallitaan vain ruuhka-ajan ulkopuolella. Sivukaduilta pääsee kaikille korttelipihoille.
1. *Ajokaistat ovat nykyisten kaistojen levyiset ja raitiokaistat pysyvät paikoillaan. Jalkakäytävät ovat nykyisiä metrin leveämmät. Puut ovat kapealehvästöistä lajiketta. Pylväspoppelit sopisivat arkkitehtuuriin.*
2. *Paavalin kirkon kohdalle on muodostumassa tärkeä joukkoliikenteen vaihtopaikka (ks. kirjelmän kuva 3). Tulevaisuudessa pyörätie voidaan siirtää puiston puolelle, jos jalankulku-, pysäkki- ja kaistajärjestelyille tarvitaan lisää tilaa. Pyörätien puistoon siirtäminen on yksinkertaista, mikäli Vallilanlaakson tiejärjestelyissä noudatetaan kirjelmän kuvassa 7 esitettyä ajatusta Vallilanlaaksosta Hämeentielle johtavan ajoluiskan poistamisesta (ajoyhteys siirtyisi sillan toiselle puolelle Haukilahdenkadulle) ja korvaamisesta melua torjuvalla vihervallilla.*
3. *Pyörätie kääntyy Pernajantielle nykyistä jalkakäytävästä erotettua pysäköintikaistaa (3 ap) pitkin.*
4. *Sturenkadun kaistajärjestelyä voidaan jatkaa Aleksis Kiven kadulle saakka. Se edellyttää erillisen jalankulku- ja pyöräilysillan rakentamista Teollisuuskadun ylittävän sillan viereen. Silta päättyisi kuvassa kohtaan 4. Sturenkadun luoteispuoleisen uudisrakentamisen suunnittelussa olisi huolehdittava riittävästä kaistamäärästä Sturenkadun ja Aleksis Kiven kadun risteysalueella kahvipaahtimon kohdalla.*

Ratkaisu mahdollistaisi ruuhka-ajan nopean 8A raitiolinjan perustamisen Koskelan varikolta Jätkäsaareen. Myös ruuhka-ajan 5A raitiolinja liikennöisi Koskelasta Pasilan aseman kautta Munkkiniemeen. Koskelan varikkoalueelle sijoittuvalla liityntäliikenteen terminaalilla olisi raitiolinjojen lisäksi yhteyksinään kaikki Kustaa Vaasan tietä ja Koskelantietä kulkevat bussit maaseutuliikenne mukaan lukien.